

Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied

Slovenská akadémia vied
Slavistický ústav Jána Stanislava

Vedecký redaktor:

Doc. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.

Recenzenti:

Prof. PhDr. Júlia Dudášová-Kriššáková, DrSc.

Prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc.

DORULA, J.: About Country and Homeland of Old Slovaks.

In the contribution is presented a characteristic of attitudes of the Magyar writer Sándor Márai to Slovakia, to the Slovaks and to the Slavs, the data on the ancient and contemporary Slovak population of the city of Košice, the Hungarian history interpretation, its characteristic and the evaluation from the point of view of Magyar and Magyarophil authors (erroneous idea about Hungary as a Magyar state, Magyarization of the Hungarian population and the role and position of the Slovaks in the Hungarian history and contemporary interpretation of this role and position in historiography, politics and in journalism).

Sándor Márai, Košice, Slovakia, Magyarization, historical (ancient) names, the Old Slovaks.

Ján Doruľa

**O krajine a vlasti
starých Slovákov**

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Bratislava 2011

© Univ. prof. PhDr. Ján Doruľa, DrSc.

*Venujem svetlej pamiatke
slovenského historika Ladislava Deáka (13.1.1931 - 15.11.2011)*

ISBN 978-80-89489-04-6
EAN 9788089489046

Obsah

Slovo na úvod	6
Veľký košický Maďar Sándor Márai	7
Slovensko–Felvidék–Uhorsko–Magyarország	16
Maďarizácia	19
Maďarský pohľad na uhorské i novšie dejiny Slovákov	26
Historické mená	33
Legalizácia predtrianonských maďarizátorských názvov	48
Starí Slováci	53
Poznámky	64
Resumé	91

Slovo na úvod

Čitateľom tejto knihy predkladáme poznatky opierajúce sa o výsledky výskumov v tých oblastiach slovenských dejín, jazyka a kultúry, ktoré sa v našej súčasnosti stali predmetom politického záujmu a s ním spojených „odborných“ a publicistických interpretácií a politických, ba aj tzv. občianskych aktivít. Takmer všetky takéto aktivity majú z hľadiska slovenských národno-štátnych záujmov rozkladný, deštrukčný charakter. Cieľavedomo vnášajú do výkladu našich starších i novších dejín a kultúry falošné, vedecky nezdôvodnené interpretácie s úmyslom zásadne zmeniť objektívny obraz o slovenskom historickom a kultúrnom vývine. Čierne predtuchy vzbudzuje skutočnosť, že sa dnešná slovenská spoločnosť doposiaľ nezmohla na primeraný odpor, ktorý by v sebazáchovnom úsilí úspešne vzdoroval spomínaným čoraz hrozivejšie stupňovaným deformáciám. Ako to aj v závere tejto knihy pripomíname, nech sú nám odkazom aj výzvou naši do krajnosti obetaví a neohrození predchodcovia. Či vieme, prečo sú dnes často pred našimi očami takí dehonestovaní?

Ján Doruľa

Veľký košický Maďar Sándor Márai

Ako je známe, maďarský spisovateľ Sándor Márai sa narodil v roku 1900 v Košiciach ako syn advokáta Gejzu Groschmida, ktorý potom v Československej republike zastával funkciu senátora v Prahe.¹ „Starý otec bol vrchný lekár slobodného kráľovského mesta Košíc a župy Abauj-Torna.“² (62)

Najmilovanejším „maďarským“ životným prostredím boli S. Máraimu rodné krásne a vznešené Košice (339) ako aj celá podtatranská Horná zem (Felvidék, t. j. Slovensko), na ktorú si aj takto spomína: „Nerozlúčil som sa ani s krajmi a miestami, pretože jediný «kraj», ktorý sa mi (vtedy aj neskôr) vracal v snoch, bol ďaleko, za štátnymi hranicami: bola to Horná zem, podtatranské mestá, lesy, čistiny. A do týchto končín, kde sa opäť usalašili cudzinci, som sa už viac nevybral.“ (456) Tento milý domov S. Máraimu pripomína aj zariadenie jeho budapeštianskeho bytu: „Nikdy som nekupoval nábytok; všetko, čo som mal, sa k nám dostalo ako dedičstvo z hornozemských domácností, z majetku dvoch rodín.“ (10) Pripomína mu ho aj písací stôl „zo štvorcových dubových brvien, ktorý predtým používali ako jedálenský stôl so skríženými nohami v jednom spišskom kláštore...“ (440) V Budapešti mu chýbalo toto dôverné prostredie domova: „Ja, hornouhorský meštiacky potomok som sa nikdy neudomácnil v tom budínskom meštiackom byte a v tej role, ktorá teraz hynula pod rumoviskom. Čo mi vlastne chýbalo?... Tá atmosféra. Blahodarná, živá meštiacka atmosféra. (V Košiciach mi nikdy nechýbala. [...]) Teraz som pochopil, že ja som sa – v tomto prostredí, v rámci úspešného spisovateľstva – nikdy necítil doma. Niečo som hľadal, niečo mi večne chýbalo...“ (152-153)

Milovaná Horná zem (Felvidék) vraj patrí Maďarom historicky (už tisíc rokov), patrí im podľa všetkej maďarskej spravodlivosti. Pri voľnom spájaní náhodných výplodov mysle (216) si to S. Márai takto predstavuje: „Bola raz jedna krajina, ktorú pred tisíc rokmi čudácki kočovníci jedného orientálneho kmeňa spríbuzneného s ugrofinskými a turkotatárskymi podskupinami patriacimi do uralsko-altajskej jazykovej rodiny osídlili cestou z uralských svahov, z Levédie. Túto krajinu potom pokrstili [!!!], zariadili, urobili z nej štát a počas storočí spoločnosť Maďarov doplnili Nemcami, Slovanmi, Židmi. Krajina, ktorú budovali vojvodcovia, kňazi, štátnici, básnici a stámióny bezmenných ľudí, bola ešte aj

*Košice a Horná
zem (Felvidék)
ako domov S.
Máraiho*

*maďarské
Uhorsko
v predstavách
S. Máraiho*

*protimaďarský
diktát zvaný
mierová zmluva*

v tento deň skutočnosťou: vynárala sa pri pohľade z lietadla alebo v duši básnika... Bola to krásna krajina a zostala taká aj po novodobom zmrzačení, bez Karpát, Sedmohradska, Hornej zeme, Dolnej zeme a Fiume.“ (216-217) Takto si to teda Maďari v celej svojej krajine budovali, zveľaďovali a vraj popri iných aj nestarými Slovákmi doosídľovali. Opätovné drastické trhanie maďarského „tisícročného štátneho spoločenstva“ (340) sa podľa S. Máraiho odohralo aj po 2. svetovej vojne: „10. februára 1947 predpoludním (...) boli v jednej pompéznej sále francúzskeho ministerstva zahraničných vecí podpísané diktáty zvané mierová zmluva (...). Opäť triumfovala malomeštiacka, nacionalistická, šovinistická propaganda benešovcov, vydávaná za demokraciu; diktáty rovnako ako pred dvadsiatimi piatimi rokmi znovu vytýčili štátne hranice tam, kde boli pred rokom 1938. Moje rodné mesto, krásne a vznešené Košice opäť padli do rúk Čechom.“ (339)

V uvedenom postoji sa názory Sándora Máraiho dokonale zhodujú s názormi Jánoša Esterházyho, ktorého úsilie o pripojenie Košíc k Maďarsku (toto úsilie bolo pravdaže zamerané na oveľa väčší geografický priestor) bolo úspešne zavŕšené, takže J. Esterházy mohol nadšene vítať Miklósa Horthyho v „prinavrátených“ Košiciach. Veď „budúcnosť Slovenska po rozbití česko-slovenského štátu Esterházy videl v jeho znovupripojení k Maďarsku v rámci obnovenia svätoštefanskej ríše v predvojnových hraniciach. V jeho ponímaní «veľké Maďarsko» malo byť štátom, ktorý by zahŕňoval všetky národy a národnosti bývalého Uhorska, kde by Maďari tvorili vládnucci element na základe «historických vymožeností», «rasovej nadržanosti» a «štátotvorných vlastností» maďarského národa.“⁶³

*fatálna osamotenosť
Maďarov
v Európe*

Všetky osudové „krivdy“ a „nespravodlivosti“ páchané na „nevinných“ Maďaroch boli o to ťaživejšie, že maďarský národ nemal v celých svojich dejinách spojenca, ktorý by bol ochotný sa ho úprimne zastat', pomôcť mu v jeho fatálnej osamotenosti, s ktorou sa musel sám samučičký vnútorne vyrovnávať, aranžovať. Takto to vidí, cíti a interpretuje Sándor Márai: „V Európe nežil ešte jeden taký národ, ktorý by samota dusila tak ako Maďarov. (...) Vedomie, že byť Maďarom znamená to isté ako byť osamelý a že maďarčina je nepochopiteľná a medzi inými jazykmi nemá príbuzného, že typický «maďarský» fenomén, ktorý vzišiel z miešania mnohých rás, je aj pre najbližších susedov, kto-

rí sa s Maďarmi tisíc rokov delili o spoločný osud, cudzí: na tomto vedomí bolo čosi mrazivé. (...) Ľudia si pomaly začali uvedomovať, že už niet na čo čakať, niet v čo dúfať. A že nejestvuje taký národ, ktorý by bol v záujme Maďarov ochotný riskovať nejaký diplomatický krok, vysloviť závažné a pravdivé slovo. Keď toto vysvitlo, pocit osamotenosti pokryl všetko ako liany pôdu v džungli. (...) Zostával len únik dovnútra (ak vôbec). Ako to v samote býva, Maďari mohli nájsť spojenca len v sebe, vo svojom vnútri. A v tých rokoch, v čase osudného uvedomovania si osamelosti, sa v ľuďoch čosi ozvalo. (...) Začínal som sa v Maďarsku cítiť doma, pretože zo všetkého a zo všetkých sa mi – takisto ako každému – najviac prihovárala táto samota. A «národ» ako celok si uvedomoval, že túto samotu zmeniť nemožno, pretože je osudová. Preto sa – národ i jednotlivci – pokúsili byť osamelí prakticky a systematicky.“ (391-393)

K tejto maďarskej osudovej samote sa podľa S. Máraiho pridružuje ďalšia fatálna hrozba, a to hrozba slovenská. V čase príchodu bojujúcej Červenej armády takto vníma S. Márai túto hrozbu: „V zónach nebezpečenstva však človek neuvažuje len mozgom: a teraz hrozilo nebezpečenstvo všetkým, čo sme sa narodili ako Maďari, pretože prišli Slovania, boli tu. Dosiaľ boli skôr iba mýtom, historickým mrahom, kdesi ďaleko!... (...) A v tom bolo čosi strašidelné – v inom zmysle strašidelné, než len v tom, že do porazenej krajiny pritiahol víťazný nepriateľ, komunista. Strašidelné bolo to, že prišiel Slovan. Kto to bol v skutočnosti? A čo hľadal v krajine, ktorá nebola «slovenská» a žila vo viere, že je «západná» a «kresťanská»?... Toto sme mali na mysli všetci, keď sme sa teraz ocitli zoči-voči Slovanom; neboli to však vedecky sformulované myšlienky, pociťovali sme ich na svojej koži, v nervoch.“ (74) Slovenská hrozba však s celou psychickou váhou dolieha aj na chudobný maďarský ľud: „Čoho sa báli tí veľmi chudobní, bosonohí pútnici v stotisícovom dave?... A ostatní, milióny želiarov, ktorí zostali doma, vo svojich chatrčiach? Komunisti sľubovali, že im pridelia pôdu, komunistická propaganda ich všetkými svojimi presvedčovacími metódami učila, že teraz sa už všetko robí v záujme chudobného pracujúceho ľudu... A predsa sa báli. Mali azda strach zo Slovanov? Z komunistov? Báli sa o prasa, o zakopanú pšenicu?“ (405) Slovenskú hrozbu si v jej celej globálnej závažnosti uvedomuje aj maďarský in-

fatálna slovenská hrozba a jej emotívne prežívanie v celom maďarstve

telektuál: „Môj priateľ povedal, že je presvedčený o tom, že skutočným obsahom bolševizmu je bezpodmienečný prejav slovanského imperializmu: ale je to len zahrievacie kolo pred úlohou, ktorá už nadobudla konečnú podobu – komunizmus pomaly alebo rýchlo prekoná svoju ideológiu a prax, ale zostane tu jedna moderne vybavená veľmoc, Slovania, a s nimi sa v nasledujúcom storočí bude musieť počítať, aj keď jedného dňa už nebudú komunistami.“ (493) Fatálnosť slovanskej hrozby teda podľa S. Máraiho pociťujú, intenzívne prežívajú všetky vrstvy maďarskej spoločnosti.

S týmito nebezpečnými Slovanmi – s ruskými alebo s po rusky hovoriacimi sovietskymi červenoarmejcami – viedol S. Márai, ako to sám na viacerých miestach svojich pamätí píše, časté a dlhé rozhovory. Sú to nanajvýš pozoruhodné spomienkové údaje, keďže na inom mieste, v roku 1933, S. Márai píše, že sa naňho v rodných maďarských Košiciach nič zo slovenčiny nenalepilo: „V Košiciach sa nikdy nehovorilo po slovensky. (...) Košice boli pod takým slabým slovenským vplyvom, že ten, kto tam vyrastal, sa nikdy po slovensky nenaučil; napríklad pisateľ týchto riadkov tam strávil detstvo, tam chodil do školy a do dnešného dňa sa na neho nenalepilo jediné slovenské slovo.“⁴ Keby sa bolo naňho niečo nalepilo, iste by mu to v istých situáciách bolo bývalo užitočné, podobne ako tej žene, ktorá vedela po česky: „V dome sa zdržiavala aj jedna mladá žena, ktorá skončila univerzitu v Prahe a plynule hovorila po česky. Táto žena bola tlmočnica, Rusi jej viac-menej rozumeli.“ (26) Ukazuje sa, že aj S. Márai Rusom (sovietskym červenoarmejcom) predsa len niečo rozumel, keď vedel, čo znamená spojenie *staryje baby*: „Pešť si už na domy s fasádami vráskavými od starostí a obliehania naniesla šminky opráv – ako peštianske ženy, ktoré sa už nemaskovali za *stáryje báby* (tak sa bránili v nebezpečných časoch po obliehaní), ale uberali sa peštianskou ulicou usmievavé a upravené“ (478), keď sa s niekoľkými tuctami červenoarmejcov rozprával o ruskej literatúre (54), keď rozumel všetko, čo mu jeden Uzbek dlho rozprával o Taškente (94), keď s ďalším ruským vojacom deň čo deň či v noci hrával šach alebo sa rozprával (99).

Nanajvýš pozoruhodné je aj tvrdenie S. Máraiho uverejnené v citovanom článku z roku 1933, že v Košiciach za jeho mladosti „nebola možnosť naučiť sa po slovensky mimovoľne, z počutia, od služobníctva, z pouličných rozho-

vorov. V mestách so zmiešaným jazykom si istú primitívnu znalosť jazyka mechanicky osvojí, kto v nich vyrastá.“ Pozoruhodné je toto tvrdenie aj preto, že sa prieči skúsenostiam, pozorovaniam a priamym zážitkom iných veľkých maďarských vlastencov zaznamenaných v priebehu 19. storočia. Upozorníme len na niektoré náhodne vybrané údaje: „Na počiatku 19. storočia boli Košice len veľmi málo maďarské. Prevládal v nich slovenský živel. O veľmi slabom maďarskom nátere mesta vydal svedectvo maďarský básnik Petőfi, keď prechádzal v 40. rokoch minulého storočia cez Košice. Vo svojej knižke «Úti rajzok» (*Cestopisy*) si sťažuje, že v Košiciach takmer nepočuť maďarského slova.“⁴⁵ Ján Svetoň zaznamenáva: „Roku 1818 navštívila Košice (...) maďarská herečka *Széppataki Róza* (pôvodne Schönbach), známa pod mužovým menom *Déry*. Opisujúc svoje dojmy z Košíc hovorí doslovne: «Pozvali ma do niekoľkých panských domov, ale bola som veľmi prekvapená, keď som počula rozkazovať služobným v slovenskej reči. Ale nielen to: aj panské dámy (úri nők) medzi sebou sa rozprávali po slovensky. Natolko som sa začudovala, že som sa ako sprostá (hülye) dívala na ne. Veru bola [som] „panyi Dérycska!“ Ani slovo som im nerozumela. A čo ešte na trhu! Tam sme vôbec nemohli nakupovať. Na ulici nebolo počuť ani jediného maďarského slova.» [Déryné naplója. Vydal Törs Kálmán, Budapest 1879. I. zv. str. 293-4].“⁴⁶ Aj všetky staršie údaje o obyvateľoch uhorských miest potvrdzujú prítomnosť Slovákov v Košiciach, ktoré vždy mali vo svojom okolí široké slovenské zázemie. Tak napríklad aj Matej Bel píše, že sa v Košiciach popri nemčine používa aj maďarčina a slovenčina, v iných mestách na Slovensku nemčina a slovenčina: „Plerarumque ciues duplici, immo triplici idiomate promiscue vtuntur. Enim vero Pisonii, Cassouiae, Eperiessini, Rosnauiae praeter *Germanicam Hungarica & Slauiica*;⁷ (...) Leutschouiae, Kaesmarckini, Cremnitzii, Schemnitzii, Neosolii, Tyrnauiiae, Basingae, Szentgyörgyini *Germanica & Slauiica* frequentantur: quibus apud cultiores accedit *Latina*, qua illi, non secus, quam vernacula & scribunt & loquuntur expeditissime.“⁴⁸ [Väčšina občanov používa striedavo dva, ba aj tri jazyky. V Bratislave, Košiciach, Prešove, Rožňave sa skutočne popri nemčine bežne používa maďarčina a slovenčina, v Levoči, Kežmarku, Kremnici, v Banskej Štiavnici, Banskej Bystrici, v Trnave, Pezinku, Svätom Jure nemči-

*svedectvá
a údaje o nema-
ďarskom obyva-
telstve Košíc*

na a slovenčina, ku ktorým u vzdelanejších občanov pristupuje latinčina, v ktorej vynikajúco píšú i rozprávajú tak ako vo svojom rodnom jazyku.] Výraznú slovenskú prítomnosť v Košiciach nepretrhla ani surová maďarizácia po roku 1867, ani jej obnovenie za horthyovskej okupácie v roku 1938. Dnešné národnostné zloženie obyvateľstva Košíc, z ktorého len necelé 4 percentá sa hlásia k maďarskej národnosti, je výsledkom prirodzeného demografického vývinu po rozpade monarchie, s krutým, pre mnohých košických Slovákov tragickým intermezzom v rokoch 1938-1944.

*tvrdenia
S. Máraiho
o Košiciach ako
maďarskom
meste*

Sándor Márai prejavuje veľkú ľútosť a „spravodlivú“ rozhorčenosť nad tým, že potrianonskému Maďarsku vzali jeho maďarské Košice. Ved' podľa jeho presvedčenia „roku tisícdeväťstoosemnaásť boli Košice také maďarské mesto ako Debrecín. (...) V tomto meste už pred stopäťdesiatimi rokmi sedeli mestskí ľudia v salónoch s klenbovými stropmi a po maďarsky polemizovali o literatúre. (...) Nie, Košice neboli slovenským mestom⁹ (...). Pomyslel som na Francúzov, aké by mali pocity, keby jedného dňa čítali, že Marseille nie je francúzske?“¹⁰

*košické rodinné
zázemie
S. Máraiho*

Keďže vieme, že tvrdenia S. Máraiho o vtedajšej i dávnej maďarskosti Košíc sa nezakladajú na nijakých doložitelných demograficko-historických alebo štatistických údajoch (Košice nikdy neboli také maďarské mesto, za aké ho tak vehementne vyhlasuje Sándor Márai), treba ich pôvod hľadať v subjektívnom, emocionálne podloženom presvedčení. Ved' ešte Máraiho otec Gejza Grosschmid zrejme vedel po slovensky, ako na to poukázal aj K. Wlachovský v citovanom príspevku, v ktorom upozorňuje aj na ďalšiu okolnosť zo života S. Máraiho: „Košice opustil po maturite v Prešove na jeseň 1918, ešte pred rozpadom Rakúsko-Uhorska. Do bližšieho kontaktu so Slováckmi sa preto nemusel prakticky dostať. Slovákov a slovenčinu však vnímal.“ Okruh spoločenských kontaktov S. Máraiho v časoch jeho košickej mladosti môžu dokresľovať aj jeho spomienky na rodinnú košickú domácnosť. V jeho pamätiach o. i. čítame: „Babičku každé ráno o šiestej masírovala pani Dudravá. V košickom byte ešte všetci spali, iba slúžky v kuchyni upratovali, zakurovali, umývali riady, ktoré zostali po neskorých večerajúcich, v jedálni prestierali na raňajky veľký vysúvací stôl. (...) Aj tie druhé, pravé raňajky zjedla stará mama v posteli. Na striebornej tácke jej priniesli kávu, porcelánovú šálku, kanvicu na

kávu i čaj, čerstvé rožky, lekvár a maslo. A Neues Politisches Volksblatt, na ktorého titulke farebný kreslený obrázok ukazoval aktuálnu hrôzu, obeť v mláke krvi alebo vykoľajený rýchlik. (...) Po raňajkách vošla slúžka, ktorá priniesla vo veľkom krčahu teplú vodu. Pri umývaní a obliekaní starej mamy niekedy pomáhala aj madmazel.“ (407-410)

Spoločenské prostredie v Košiciach bolo v čase Máraiho mladosti zreteľne odlišné od toho spoločenského prostredia, v ktorom ešte žil Máraiho starý otec Grossschmidt a ktoré doznieva v spôsobe života Máraiho babičky. Sándor Márai je už typickým dieťaťom, produktom obdobia dualizmu, krutej bezohľadnej maďarizácie, ktorej naplno slúžila aj školská výchova v celom svojom systéme.¹¹ Hoci spočiatku písal ešte po nemecky (veď ani babička v Košiciach nečítala denne maďarské noviny, ale Neues Politisches Volksblatt), čoskoro, už s novým „vlasteneckým“ menom, za svoju naozajstnú rodnú vlasť pokladá maďarčinu (pozri v jeho pamätiach strany 348-350).¹² Verne a bezvýhradne sa zaraďuje do „typického «maďarského» fenoménu, ktorý vzišiel z miešania mnohých rás,¹³ zvolil si tú „najhrdinskejšiu“ náciu.¹⁴ Vynikajúci znalec problematiky slovensko-maďarských vzťahov Ladislav Deák takto charakterizuje propagandistickú stratégiu maďarizácie: „Kľúčové miesto v tomto procese zaujímalo uplatňovanie a vnucovanie vládnej fikcie o pretváraní mnohonárodnostného Uhorska na «jednotný štát maďarského národa», ktorého súčasťou bolo aj sledovanie vývoja národnostnej otázky v štáte. Na jednej strane vládna politika hanobila a občiansky diskriminovala príslušníkov nemaďarských etník, na druhej strane zvelebovala hrdinské činy Maďarov, ich kultúru a historickú misiu v Uhorsku, ich rytiersky a aristokratický duch, čo bolo priamou výzvou hlásiť sa za Maďara s argumentáciou, že príslušníci nemaďarských národov zámenou identity nič nestratia, ba naopak, získajú a urobia to, čo im ukladá lojalita k vlasti a občianska povinnosť voči štátu.“¹⁵ A tak si aj syn košického advokáta Grossschmidta vybral vlastenecké meno *Márai* a jeho brat meno *Radványi*. Verne sa tak zaradili medzi takých vlastencov, akých v roku 1895 spomína aj Jozef Škultéty: „Ja poznám takúto rodinu: otec bol Puc, jeden jeho syn Kürtösi, druhý syn Fényes, tretí Petényi.“¹⁶

Charakteristickou a neoddeliteľnou črtou celého procesu maďarizácie a v nezmenenej podobe aj následnej maďarskej iredenty je pestovanie mýtu o maďarskej výnimočnosti

vplyv obdobia zúrivej maďarizácie na spoločensko-politické postoje S. Máraiho

propagandistická stratégia maďarizácie

ideová a „vedecká“ náplň maďarizačnej argumentácie

v Uhorsku (Magyarország) a teraz v tzv. Karpatskej kotline. Podľa tohto mýtu má jedinečná maďarská výnimočnosť, podľa S. Máraiho „fenomén, ktorý vzišiel z miešania mnohých rás,“ svoje historické poslanie v „Karpatskej kotline.“ Ukazuje sa však, že jediným zmyslom a cieľom tohto „vznešeného“ poslania je maďarizácia všetkého, čo sa nachádza „v zaujatej vlasti.“ Uhorsko nie je spoločnou vlasťou jeho obyvateľov, je to maďarská krajina, Magyarország vo všetkých svojich končinách a zákutiach, v celej „Karpatskej kotline.“ Preto bolo treba v maďarskej „vede“ i v celej školskej a vôbec vlasteneckej výchove utvrdiť ako „vedeckú“ pravdu obraz o Uhorsku ako maďarskom štáte, obrátiť naruby, t. j. maďarizovať svätoštefanskú ideu uhorskej vlasti, stotožniť uhorský feudálny národ (natio hungarica) s novodobým maďarským národom (magyar nemzet) a všetkých Uhrov (Hungarus) stotožniť s Maďarmi, t. j. privlastniť si, maďarizovať Uhorsko.¹⁷ Plánovaná, naprogramovaná premena Uhorska na etnicky maďarský Magyarország, ktorá sa mala dosiahnuť predovšetkým nevyberaným politickým násilím, mala svoj sprievodný „ideologický“ náboj nielen v hlásaní viery v mýtickú maďarskú výnimočnosť, ale aj v súbežnom pestovaní, upevňovaní a permanentnom oživovaní ducha neznášateľnosti, odmietania a ignorovania prirodzených základných potrieb a nárokov nemaďarských, predovšetkým slovanských susedov, „spolunažívateľov.“ Na maďarskú neznášateľnosť a prázdnu nadutosť upozorňoval už aj Matej Bel, ktorý v roku 1726 v liste G. S. Bayerovi bol napísal: „Nikdy Maďara neuraziš viac, než ak mu povieš, že je slovanského pôvodu. Maďari nielen pohŕdajú slovanským menom, ale dokonca ho nenávidia.“¹⁸ Aj vo svojom diele *Notitia Hungariae novae* o obyvateľoch Malohontu píše, že tretina z nich sú Maďari, ktorí, hoci susedia so Slováckmi, nezaujímajú sa o ich jazyk, a dodáva: „Sotva stretneš Maďara, ktorý by rozumel slovenskej reči.“¹⁹ A ďalej M. Bel píše, že Maďari tak veľmi lipnú na svojom jazyku, že sa ani neučia iný a aj keď ho vedia, nikdy, ani v najvyššej núde, ním nehovoria.²⁰ O maďarskej neznášateľnosti píše vo svojich spomienkach aj Š. M. Daxner: „Od roku 1850 až po rok 1860 mal som príležitosť okrem Gemera bližšie poznať stolice Abaujskú, Zemplínsku a Sabolčskú; všade našiel som v žilve maďarskom, a to v inteligentných aristokratických, ba i v stredných meštianskych vrstvách, tú istú intolerant-

M. Bel a Š.
M. Daxner
o maďarskej
protislovanskej
nenávisť a ne-
tolerantnosti

nosť a pýchu národnú, s ktorou spriatelieť sa nemožno. Ba i v samom ľude maďarskom, ktorý veru nemá príčiny k hrdosťi národnej, našiel som niečo osobitného, iný živel národný odstrkujúceho. – Ved' nájdu sa i u nás ľudia intolerantní, ale tí tvoria výnimku v humánnej spoločnosti našej. V Maďarstve je to naopak, v národnom ohľade humánný jednotlivec je výnimkou v intolerantnej ich spoločnosti. – Náš slovenský ústupčivý, mäkký, šetrný človek musí v spoločnosti tej zahynúť, on bude tam predmetom útokov, posmechu a iných nešetrností, a to tým viac, čím viac bude ustupovať. Prirodzený boj ten má niečo elementárneho v sebe. Ustupuj a budeš znivočený bez milosti; nedaj sa, a ustúpia oni pred tebou. Všeobecne sa myslí, že Maďar je rodeným najvýtečnejším husárom, no planým infanteristom. A to je vskutku tak. Úloha a charakteristika husára je prenasledovať slabšieho, biť utekajúceho; akonáhle však ten utekajúci zastane si pevne na obranu svoju a nedá sa, hneď je po úlohe husárovej. Tak som to skúsil za mnohé roky v spoločnosti maďarskej. Ale i ten, kto pevne stojí, nech si dá pozor na svoje slabé stránky, aby nebol zaobidený a vykoristený.²¹ A ďalej píše: „Nech sa ľúbi komukoľvek, kto pozná bližšie spoločnosť maďarskú, porovnať jej charakter s charakterom niekdajších Kumánov, a objavia sa mu príbuzné črty. (...) Tá istá vypínavosť, osobivosť a pýcha; tá istá vládybažnosť a náchylnosť k týraniu slabšieho, tá istá intolerantnosť a nenávidenie všetkého, čo je inorodé, charakterizuje i teraz spoločnosť maďarskú, ako nám to historici o Kumánoch poznačili. (...) Z druhej strany z tých istých vlastností vytekalo i to, že Maďarstvo bona fide²² skonfiškovalo celkom pre seba históriu Uhorska, akoby tu ani nebolo bývalo iných spoludejstvujúcich národov, že ono ani nemá výrazu v svojej reči pre pochop *Uhor, Hungarus, Hungaria*. Maďarovi je to všetko len *magyar, Magyarorszag*, a kto v *Magyarországu* býva, to všetko maďarský chlieb je a je Maďarom. Z tých istých vlastností pochodí aj ich program «Kárpátoktól Adriáig» [od Karpát po Jadran], *magyar állameszme* [maďarská štátna idea], *magyar kultúra* a ich terajší centralizačný systém maďarizácie, v ktorom niet, ani nemôže byť miesta pre slobodný vývin nemaďarských národných živlov, lebo ich intolerantnosť nestrpí seberovného. – Či premení sa tento charakter Maďarstva hromadným vplyvom odrodilcov? Viere podobná vec, že zmení sa, ale nezोँľachtí sa, lebo chabosť, ľahkomyselnosť, materiálny ego-

izmus, lesť, zrada, zadávanie princípov mravných a iné etické pramene odrodilstva môžu len zdemoralizovať, nie však zušľachtovať človeka, spoločnosť, národ.²³ O maďarománii a maďarošialenstve píše aj Ján Kollár²⁴ a iní starší autori.

Ako veľký maďarský vlastenec si „tradičný“ maďarský „vzťah“ k Slovanom osvojil aj S. Márai, ako to môžeme čítať v jeho vyjadreniach o slovanskej hrozbe, lebo ved' podľa neho nie je až taká strašná skutočnosť, že do Maďarska prišiel víťazný nepriateľ, komunista, „strašidelné bolo to, že prišiel Slovan.“²⁵

Slovensko–Felvidék–Uhorsko–Magyarország

Ako píše K. Wlachovský, S. Márai predsa len „Slovákov a slovenčinu vnímal,“ no, akože inak, len z už spomínaného „normálneho“ či „neokrôchaného“ maďarského pohľadu „zhora nadol.“ A tento pohľad, ani sama jeho milovaná maďarčina mu nedovoľuje pomenovať krajinu obývanú Slovákmi, „podtatranské mestá, lesy, čistiny,“ o ktorej sa mu snívava, inak ako *Horná zem (Felvidék)*, t. j. len ako neoddeliteľnú súčasť Magyarországu, ako krajinu maďarskú aj bez Maďarov. Pravda, vybraná a dobre „vedecky“ vyškolená elita historikov (tá, ktorá plní svoje „poslanie“ na území Slovenskej republiky, sa tituluje ako „naši“ historici, resp. aj „naši“ politológovia, politici, novinári a publicisti) urputne vysvetľuje, osvetľuje, objasňuje, vykladá, že takéto označovanie Slovenska je pre obdobie do rozpadu monarchie oprávnené, ba jedine historicky správne. Naposledy jeden „náš“ historik nás aj takto pouča: „V maďarskej historickej vede je pomerne pevne zakorenený úzus, že pred rokom 1918 Slovensko ako verejnoprávna jednotka neexistovalo, preto sa tento výraz nepoužíva. Situácia sa rieši opisnou formou – často sa preto v historickej literatúre objavujú pojmy ako územie dnešného Slovenska, Horné Uhorsko,²⁶ slovenské regióny severného alebo horného Uhorska, slovenský región, župy so slovenskou väčšinou, resp. Felvidék. (...) Hlavným argumentom pre nepoužívanie pojmu Slovensko pred rokom 1918 v maďarskom nacionálnom prostredí je to, že Slovensko ako verejnoprávna územná jednotka vtedy neexistovalo. (...) na slovenskej strane mnohí, pre ktorých je inak úplne samozrejmé používanie pojmu «stredoveké

vystupňované
aktivity „našich“ historikov,
politikov a publicistov a ich
„problémy“
s legitimitou
označenia Slovenska

Slovensko» alebo «Slovensko v tieni osmanského polmesiaca»,²⁷ považujú za poburujúce, keď dnešní Maďari hovoria o Felvidéku. Pritom posledne menovaní robia len to isté čo oni – na označenie určitého územia používajú svoj vlastný kultúrno-etnografický, a nie aktuálny alebo historický verejnoprávny pojem.²⁸ „Náš“ historik si síce uvedomuje, že ani slovo *Felvidék* neoznačuje nijakú verejnoprávnu územnú jednotku v bývalom Uhorsku, no oprávnenosť jeho používania v maďarčine na označenie dnešného Slovenska obhajuje, vysvetľuje, objasňuje. Treba však povedať, že je celkom objektívne doložiteľné, že dnešné používanie slova *Felvidék* na označenie územia Slovenskej republiky má čisto politické, iredentistické pozadie.²⁹ Je vyjadrením dnes už opäť verejne proklamovaného maďarského postoja, ktorý spochybňuje legitimitu slovenskej štátnosti, bez ohľadu na medzinárodné právo, mierové a medzištátne zmluvy i akúkoľvek inak zvyčajnú korektnosť v medzištátnych vzťahoch ignoruje štátnu suverenitu Slovenskej republiky.³⁰

Je príznačné, že problém s označovaním Slovenska v uhorskom období slovenských i maďarských dejín majú „naši“ historici len vo vzťahu k územiu obývanému Slovákmi. Napríklad „náš“ historik píše: „Maďarskú históriu a z nej vyplývajúce moderné národné a historické povedomie pri hocijakej snahe objektívne nie je možné dodatočne vyňať z uhorského rámca a sústrediť sa len na územie etnického Maďarska.“³¹ Treba mu dať za pravdu a pripomenúť, že to isté sa vzťahuje aj na územie etnického Slovenska,³² ktoré „ako verejnoprávna územná jednotka vtedy neexistovalo,“ čo je vraj pre maďarskú historickú vedu vážny problém pri pomenovaní tohto územia. Ak sa to isté vzťahuje na „územie etnického Maďarska,“ ktoré vtedy tiež ako verejná územnoprávna jednotka neexistovalo, nevzniká v tomto prípade rovnaký problém s jeho pomenovaním? Odpoveď „nášho“ historika, zhodná, prirodzene, s odpoveďou maďarskej historickej vedy, by bola pravdepodobne taká, že označenie územia etnického Maďarska sa v maďarčine kryje s označením celého Uhorska, ktoré sa v novodobom maďarskom chápaní nazýva Maďarsko (Magyarország). Keby sme toto maďarské chápanie a zároveň aj „vysvetlenie“ prijali, znamenalo by to, že pokladáme celé Uhorsko za maďarské etnické územie? Ak je takýto absurdný záver neprijateľný aj pre „našich“ historikov, musí byť pre nich neprijateľná aj

uplatňovanie rozdielnych kritérií na legitimitu názvu územia etnického Slovenska a územia etnického Maďarska

Andrej Sládko-
vič o nástupe
maďarizácie

predstava o Uhorsku ako maďarskom štáte. O túto predstavu Uhorska sa celkom nesvätoštesfiansky opierala celá brutálna maďarizácia. Takýmto spotvoreným vnímaním Uhorska anticipovali maďarizátori naprogramovanú budúcnosť Magyarországu aj terminologicky. Pripomenieme si opäť, ako pokusy o realizáciu tejto vízie svojho času prežíval náš veľký básnik Andrej Sládkovič: „Tak tvorili sa zákonné články, ktorých zmysel vykladal sa: že «natio» znamená maďarstvo, «Hungaria» Maďarsko, «vernacula» maďarčinu, pozdejšie «Magyarország» toľko značilo, ako vlastnosť [=vlastníctvo, majetok] národa maďarského; «magyar nemzet» toľko, ako všetky národy dohromady, «magyar nyelv» toľko, ako samospasiteľná, samooprávnená reč občianstva uhorského. Z toho všetkého nasledovalo, že čo nenie skutočne a po pravde tak, nadobno mocou postavenia, autoritou zákona, pod zámyslom jednoty a blaha vlasti³³ akokoľvek takým urobiť. To hrôza maďarizácie.“³⁴ V tomto Sládkovičovom zápise i v citovanom už vyjadrení Š. M. Daxnera, a dali by sa citovať mnohé ďalšie svedectvá a doklady, sa konštatuje, že Maďari si uzurpovali Uhorsko pre seba. Historicky neodôvodneným uzurpátorstvom je aj stotožnenie názvov mnohonárodnostného štátu Uhorsko s novodobým maďarským pomenovaním Magyarorszag – maďarský štát.³⁵

o pôvode
Maďarov

Vieme, že Maďari sa ako osobitné etnikum konsolidovali a ďalej ako národné spoločenstvo vyvíjali až po usadení sa kočovného kmeňového zväzu v oblasti Tisy a stredného Dunaja. Súčasníci, ktorí prichádzali do kontaktu s príslušníkmi tohto kmeňového zväzu, ich pokladali za turkských Onogurov, preto ich niekedy aj označovali ako Turkov. Tak sa napríklad označujú v diele byzantského cisára Konštantína Porfyrogeneta. Z pomenovania *Onoguri* vzniklo v slovanských jazykoch označenie *Uhri* (Ugri, Ogri, Węrzy) na pomenovanie nových „tureckých“ prišielcov do oblastí pôvodného slovanského osídlenia. Toto externé pomenovanie zostalo aj neskorším Maďarom, hoci oni sami ho neprevzali. V dôsledku postupnej nadkmeňovej integrácie vzniklo spoločné etnikum so spoločným jazykom a spoločným názvom, samopomenovaním (*magyar*; Maďari). Nový štátny útvar, ktorý sa postupne budoval na troskách Veľkomoravskej ríše rozdelenej do viacerých nových štátnopolitických celkov, dostal nové pomenovanie podľa prísťahovaných Uhrov (< Onogurov).

V rámci nového štátneho útvaru kontinuálne pokračoval proces ďalšieho vývinu slovenského etnika, ktoré už vtedy tvorilo na rozsahom zmenšenom území jedno etnické spoločenstvo so spoločným jazykom a spoločným etnickým názvom, samopomenovaním. Priebeh týchto procesov slovenského historicko-jazykového vývinu máme spoľahlivo doložený údajmi z vývinu slovenského jazyka (veľkomoravské jazykové prvky v staroslovienskych pamiatkach a ich ďalší vývin v slovenskom jazyku) i historickými údajmi z najstarších listín a iných písomností a potom aj z mnohých novších písomných pamiatok viažucich sa na územie Slovenska a na jazyk jeho obyvateľov.

Od samého vzniku uhorského štátu boli Slováci jeho významnými budovateľmi a tvorcami, vniesli do jeho základov svoj významný civilizačný vklad, ako o tom svedčí aj najstaršia maďarská slovná zásoba z oblasti štátoprávnej a kresťanskej terminológie. Tohto svojho vkladu si boli Slováci vždy plne vedomí, pokladali Uhorsko za svoju vlasť a seba za jej plnoprávných obyvateľov. Treba povedať, že plným právom, lebo Uhorsko bolo pre nich štátovým rámcem, v ktorom sa mohli ako osobitné slovanské etnikum slobodne rozvíjať.

V uhorskom štátovom rámci sa dotvorili na moderný európsky národ, nezaostávajúc v tomto svojom vývine za inými európskymi národmi. O životaschopnosti a vitalite Slovákov vo všetkých oblastiach hospodárskeho a kultúrneho života máme mnoho údajov a dokladov rozmanitého druhu.³⁶ Slováci nemali nijaký dôvod zaujímať nepriateľský postoj voči uhorskému štátu, svojej vlasti. Veď inú vlasť ani nemali.³⁷

Maďarizácia

Všetko sa, pravda, zmenilo v už spomínaných časoch maďarského politického uzurpátorstva. Štefan Marko Daxner vtedy bol napísal: „Ale Maďari ako prišli ku sláve a moci, tak zabudli na najsvätejšie záujmy vlasti, t. j. na to, že ona je vlasťou všetkých v nej jestvujúcich národov, a v svojej osudnej – kumánskej – pýche a intolerantnosti privlastnili si ju výlučne, akoby ona bola len ich výdobytkom, ich výlučným majetkom. Oni zabudli na sľuby nemaďarským národom činené predtým, keď ešte potreba bola na spoludejstvovanie tých národov. Vtedy bola im rovnoprávnosť národná heslom

*pokračovanie
etickej a jazy-
kovej integrácie
Slovákov*

*Slováci vo
svojej uhorskej
vlasti*

*maďarské uzur-
pátorstvo – pro-
ces dezintegrá-
cie Uhorska*

*Štefan Marko
Daxner o vie-
denskej politike*

svätým, potom, keď dosiahli cieľ, stala sa im ona nezmyslom, trhaním krajiny, status in statu, snahou protiústavnou, skrátka, vlastizradou, dákoromanizmom, panslavizmom. Predtým uznávali nemaďarské národy vlasti za národy, potom len za cudziu fajtu („idegen fajt“ – slová Deákove), za národnosti bez bytia národného, teda za výsledok bez príčiny, lebo podľa ich vymyslenej a lživej náuky «všetci občania v Magyarországu bez ohľadu na reč tvoria v politickom ohľade len jeden národ, a to historickému pochopu štátu maďarského zodpovedajúci jediný a nerozdielny národ maďarský». (Viď zprávu poverenictva snemového, v záležitosti národností vyslaného. PbV, č. 44, 1860.) Touto vražednou náukou a fikciou postavili alternatívu, že alebo nemaďarské národy vlasti tejto musia byť mravne vykynozžené a pomadžarčené, alebo vlast táto musí sa rozpadnúť na toľko vlastní, koľko jesto v nej národov, právo života majúcich. Oni teda náukou tou inaugurovali vo vlasti našej stálu borbu na smrť a život medzi národmi, dokým alternatívy tej jeden alebo druhý spôsob nezakončí borbu. Praví priatelia Uhorska len žalostiť môžu nad osudným obratom týmto, ktorým tisícročný základ integrity Uhorska, t. j. spoločný záujem jeho národov je podvrátený a na to miesto založený «Magyarország» s panstvom jedného národa nad ostatnými a s integritou na násilensve, fikcii a krivde spočívajúcou. (...) Podvrátením tisícročného Uhorska a dosadením na jeho miesto Magyarországu zavedená je borba medzi Maďarstvom a nemaďarskými národmi v Uhorsku, v ktorej týmto posledným ide o život, o ich národné bytie. A borba tá čím diaľ, tým väčšmi bude prenikať do všetkých záhybov občianskeho i spoločenského života. My Slováci, keď v elementárnej borbe tejto politikou viedenskou i vydání sme na milosť a nemilosť protivníkom našim, keď proti vražedným útokom na nás čineným i darmo budeme hľadať záštitu v pozitívnom zákone alebo v najvyšších kruhoch trón Jeho c. k. Veličenstva obkľučujúcich, keď i bezbranní a nahí stojíme oproti ozbrojeným obrnencom, pri tom všetkom budeme mať i my svojich spojencov, ktorých borba sama stvorí na pomoc našu a ktorých intenzívna sila rásť bude s borbou čím diaľ, tým viac. Nemyslím ja na nejakého slovanského – ruského Bismarcka (...), veď známe, že slovanského Bismarcka niet; ale myslím na ten nezmeniteľný zákon boží, podľa ktorého každý zločin nesie sám so sebou pokutu a poľahne záhubu svoju.⁶³⁸

Darmo sa „náš“ historik usiluje „zdôvodniť“ vraj nenacionalistickú³⁹ protislovenskú genocídu slabosťou obranného slovenského národného hnutia, proti ktorému si „maďarskí liberáli“ mohli takú neslýchanú tvrdosť bez väčších obáv dovoliť, pričom navyše, podľa mienky „nášho“ historika, boli požiadavky predstaviteľov slovenského národného hnutia vzhľadom na jeho „silu“ značne nadnesené, prehnané, príliš ambiciózne, hoci celkovo aj on chápe korene nazerania slovenských intelektuálov na historické Uhorsko a na miesto Slovákov v ňom.⁴⁰ No veď práve miesto Slovákov v Uhorsku, ich úloha v jeho dejinách, ich zásluhy o jeho budovanie a rozvoj a ich postoj k nemu ako k svojej vlasti je tá sila, ktorá ich oprávňuje klásť predložené požiadavky, plne ich legitimizuje. Spochybňovať ich oprávnenosť v čase nezakrytého existenčného ohrozenia Slovákov znamená vnášať do výkladu historického procesu zaujatý subjektívny postoj, bez ohľadu na to, čím je takýto postoj motivovaný. „Náš“ historik napríklad uznáva, „že sa pod vplyvom výučby maďarského verejnoprávneho života v študentoch utvára obraz úplne maďarského charakteru celého Uhorska,“ no hneď ďalej to s náležitým porozumením bližšie vysvetľuje: „Keď sa na vec pozrieme cez prizmu verejného života v 19. storočí, tento obraz ani nie je úplne zavádzajúci, alebo presnejšie povedané nie je úmyselne zavádzajúci. Ide tu skôr o mylnú prizmu spôsobenú vo väčšine prípadov určitou terminologickou a pedagogickou nedbanlivosťou.“⁴¹ Nuž tak. Ide v podstate o maličkosť, o drobnú nedbanlivosť. No aj inak treba vraj veci správne pochopiť, aby sme nešírili protimaďarskú predpojatosť: „Napríklad, bez vhodného prezentovania charakteru maďarského národného liberalizmu a jeho emancipačného a reformného programu z prvej polovice 19. storočia môže dôjsť nielen k nepochopeniu vývoja v krajine, ale aj k rastu predpojatosti a národnostnej nevráživosti. (...) Bez objasnenia týchto faktov však ľahko môže dôjsť k tomu, že sa v študentoch vytvorí obraz nejakej špeciálnej predpojatosti Maďarov voči Slovákom.“⁴² Som presvedčený o tom, že „náš“ historik by mal oveľa hlbšie a všestrannejšie skúmať korene a príčiny vzniku spomínanej možnej i skutočnej predpojatosti a nevráživosti. Bolo by napríklad užitočné bližšie preskúmať oprávnenosť a úprimnosť presvedčenia maďarizátorov o tom, že svojou násilnou odnárodňovacou činnosťou pozdvihujú pomadžarské masy na vyššiu civilizačnú úroveň, že asimilá-

*údajná
neoprávnenosť
ambícií slabého
slovenského ná-
rodného hnutia*

*dobré úmysly
„humánnych“
maďarizátorov*

cia, t. j. odnárodňovanie či prenárodňovanie⁴³ je bohumilá a chvályhodná činnosť. Veď „náš“ historik aj takto vysvetľuje, objasňuje, pouča: „Samotná príslušnosť k štátnemu útvaru bola málo na to, aby vytvorila pevnejšie putá v období, keď sa všetko rýchlo menilo a nacionalizovalo. Mnohí politici a intelektuáli verili v silu maďarskej kultúry, ktorá práve prežívala svoj rozkvet. K tomu, aby sa jej plody dostali ku každému občanovi a prebudili v ňom povedomie súdržnosti s maďarským štátom a národom, bolo potrebné, aby si títo občania čo najskôr osvojili maďarčinu.“⁴⁴ „Národnostné masy sa mali pomocou všeobecného rozšírenia občianskych práv pozdvihnúť do dovtedy exkluzívneho klubu s menom *natio hungarica*, ktorý sa však postupne mal premeniť na moderný maďarský politický národ. Ako malú kompenzáciu za takéto veľké gesto pozdvihnutia národností medzi seba považovali liberálni šľachtici za úplne prirodzené, že sa príslušníci národností vydajú dobrovoľne a nadšene na cestu najprv politickej, a potom aj kultúrnej a jazykovej asimilácie s Maďarmi. Asimiláciu ako takú ináč mnohí vôbec nepovažovali za nejaký prehrešok alebo zlý skutok.“⁴⁵ Nuž, lepšie by to neobjasnil ani sám veľký gróf Aponi. Tu treba, pravda, pripojiť ešte iné objasnenie. Totižto o „sile“ maďarskej kultúry sa Slováci po dlhých storočiach svojej uhorskej minulosti začali niečo dozvedieť okolo polovice 19. storočia, keď sa im začala maďarčina vnucovať v podobe násilnej maďarizácie, keď práve vtedy, ako vyššie čítame, „prežívala svoj rozkvet.“ Pravda, aj v predchádzajúcich obdobiach možno zaznamenať isté kontakty v oblasti kultúry, no tieto kontakty nikdy nezohrávali v slovenskej kultúre významnejšiu úlohu. V tejto súvislosti komicky vyznievajú napríklad poučovania Slovákov o maďarskej titulature v prostredí šľachtických a úradníckych vrstiev z tohto obdobia (méltóságos, nagyságos, tekintetés úr a pod.) z pera ďalšieho „nášho“ historika.⁴⁶ O takejto titulature len málokto Slováci niečo vedeli, nikdy dovtedy ju nepotrebovali ani nepoužívali. Veď v tých časoch nevedel po maďarsky ani dlhoročný farár slovenskej evanjelickej cirkvi v Pešti Ján Kollár.⁴⁷

Nefalšovaný pohľad na „ústretovosť“, nečestnosť a nemožnosť „vítaznej“ maďarskej politiky voči Slovákom predkladá priamy účastník a svedok vtedajších dejov Štefan Marko Daxner. Jeho svedectvo je dôveryhodné, pravdivé. O. i. píše aj toto: „Maďari mali roku 1861 krásnu príležitosť riešiť otázku

národnú na základe prirodzenom a skutočnom a spolu i historickom a spravodlivom. Oni mali jednoducho uznať národy vo vlasti jestvujúce za národy, lebo veď je to pravda skutočná, historická a neodškriepiteľná; mali im dopriať a zákonom zabezpečiť slobodný národný vývin, v občianskom, cirkevnom, školskom a kultúrnom ohľade obmedzený vo vzťahu jedných ku druhým zásadou reciprocity a zásadou integrity a dobra spoločnej vlasti. Takýmto spôsobom boli by integritu vlasti stotožnili so životnými záujmami jej národov, boli by si poistili sympatie týchže národov a spolu i vďačnosť dynastie, ktorá činom takým bola by bývala zachránená od chybej, od roku 1860 proti Slovanom sledovanej politiky a jej následkov. Ale Maďari ako prišli ku sláve a moci, tak zabudli na najsvätejšie záujmy vlasti, t. j. na to, že ona je vlasťou všetkých v nej jestvujúcich národov, a v svojej osudnej – kumánskej – pýche a intolerantnosti privlastnili si ju výlučne, akoby ona bola len ich výdobytkom, ich výlučným majetkom. Oni zabudli na sľuby nemaďarským národom činené predtým, keď ešte potreba bola na spoludejstvovanie tých národov.⁴⁸ Hoci „naši“ historici delia vinu za pokazené slovensko-maďarské spolunážívanie rovnakým dielom na obidve zúčastnené strany, ba tej slovenskej pripisujú väčší podiel viny pre jej „neústupčivosť“ a pre „hriechy“ vyplývajúce z nedostatočnej pokory pred „hrdinským“ maďarstvom, pravda a spravodlivosť sa oklamať nedajú. Len si spomeňme na slová ďalšieho dôveryhodného svedka udalostí, už citovaného Andreja Sládkoviča: „Slovenská dobrotá, zákonitosť, poloha sprobúvala cestu zmierenia, priateľského porovnania. Mysleli na kresťanské prikázanie, na spoločnú vlasť a spoločné osudy, mysleli zasa len na spolkovanie a vednodržanie v prácach a bojoch za blaho celej krajiny. Prosba na prosbu, dôvody na dôvody, čakanie na čakanie. Darmo. – Či zasa zamočíš pero, aby opisovať, čo na to odpovedávali vodcovia revolúcie a náčelníci maďarizácie? – Oj, bridí sa nám odhaľovať nešvár tú, ukrutnosť a nesvedomitosť, ako prijímali sa právne nároky – a mierne žiadosti Slovákov v dobe tejto osudnej! Veď všetko to ešte v čerstvej pamäti ako utiskovateľov tak i utisknutých.“⁴⁹ Podobne aj Vendelín Jankovič v štúdií o národnostnej ideológii Jána Čaploviča (1780-1847) píše: „Na príklade jednotlivca, ktorý žil viac ako pred jedným storočím, ukazuje sa, ako na slovenskej strane bola dobrá vôľa, ochota, trpezlivosť a ústupčivosť, ako Slovákom išlo úprimne o dohodu a či skôr o vyrovnanie.“⁵⁰

Š. M. Daxner
o podlostiach
maďarskej neto-
lerantnosti

hrubé odmieta-
nie slovenskej
ústretovosti

Ján Čaplovič

Ludovít Štúr
o nezmieriteľ-
nosti maďarské-
ho protisloven-
ského nepriateľ-
stva

Uhorsko pretvorené na Magyarország už nebolo vlasťou Slovákov, bola to už obluda, drak, ktorý si žiadal pravidelný prísun slovenského pokrmu. Je preto až neveriteľné, ako sa predstavitelia Slovákov neúnavne usilovali dohodnúť so svojimi katmi na záchrane spoločnej vlasti. Je prirodzené, že po všetkých márných pokusoch a nadutom odmietaní podávanej ruky rezignovali predstavitelia Slovákov na možnosť spravodlivého usporiadania slovensko-maďarského spolunažívania. Rezignoval už aj do krajnosti lojálny a ústupčivý Ján Čaplovič. V nevydanej monografii Maďarov *Ethnographia electorum Dei vulgo Magyarorum* „vyčítal Maďarom nezmyselnú namyslenosť, neodôvodnenú pýchu, ctižiadostivosť, prázdnu mnohovravnosť, nekonečnú nenávisť voči všetkému cudziemu, nesmiernu záľubu vo vlastnú dokonalosť. Ako by dovŕšením týchto vlastností bol Čaplovičovi výraz «Magyarok Istene». Maďari, ako najdokonalejší národ, musia mať svojho osobitného Boha. Čaplovič pre tento výraz napadol Maďarov viac ráz najnešetrnejším spôsobom. Aj posmešný názov celej monografie je narážkou na tento výraz.⁴⁵¹ Vieme, že všetku nádej v možnosť spravodlivej dohody s Maďarmi stratil aj Ľ. Štúr, ktorý neskrýval svoje sklamanie: „Či my máme a môžeme sa spojiť s tými, ktorí na úplnom našom zničení najúsilnejšie pracovali, následkom toho každé naše hnutie stíhali, všetky osoby na duchovnom rozvitku národa svojho pracujúce kruto prenasledovali, ktorí vykorenenie nás s najhrúzejšími kliatbami zaprisahali, ktorí našej poctivosti sa smiali (...), ktorí samo naše meno na heslo posmechu a potupy najhlbšej pred svetom obrátiť najúčinnivejšie a s diabolskou radosťou sa vynasnažovali, či my máme a môžeme sa spojiť s tými, ktorí v najnovějších pohyboch konečne sekeru na peň náš životný priložiť chceli, po všetkých našich krajoch, mestách a dedinách kopy šibeníc «v čas slobody» ako na uvítanie každého zatúženia po slobodnejšom oddýchnutí našom nastavali, našich najlepších ľudí, ktorých len postihnúť mohli, trápili a mučili a z nevinného ľudu i vzdelanejších mladých i starých bez rozdielu katovskou rukou v diabolskej radosti, a to množstvo a bez všetkej potreby na šibenice vyťahovali? S týmito teda máme sa spojiť my? Či je tomu všetkému už tak dávno? A čože robia tí dneskajší ostalí Maďari? Či neutláčajú kde len môžu našu reč, našu národnosť, či neočierňujú, kde len aký prístupok majú na všetkých miestach všetkých našich význačnejších mužov a naše snahy? a či my všetkého tohoto

nezakusujeme následky bolestné? A to robí každý bez rozdielu: starý zakuklený i otvorený revolucionár a udržavší sa na pokoji tak rečený liberalista i konzervatívec, jeden ako druhý, dneskajší tak ako predošlý. Je to ten samý duch, ktorý bol, tá samá zaťatá zlosť, ktorá predtým proti nám zúrila; nech že im dakto dá i predošlú moc, a všetky hrúzne na nás spáchané zjaviská znova sa vypelešia, ešte len s väčším šialenstvom a prežváchanou ukrutnosťou. S týmto nadutým, prázdny a za to chvastúnskym, rozšialeným a už rozvztekleným, nena-praviteľným zloduchom niet nám pokoja a zmierenia.⁵²

Je obdivuhodná a všetkej slovenskej cti hodná bezhraničná hrdinská obetavosť predstaviteľov slovenského národa, ktorých nezlomila zloba bezohľadných a neľútostných nepriateľov, ani nepochopenie tých, pre ktorých a za ktorých sa obetovali. Už Ján Kollár študentom bratislavského lýcea otcovsky pripomenul: „Warujte se zaufání nad národem; chraňte se i při tuposti a newděčnosti národu říkati, že on není hoden, aby se jemu anebo zaň někdo obětoval.“⁵³ A Štefan Marko Daxner takto vidí slovenskú realitu: „Na ľud teda nebolo možné bazírovať žiadnu manifestáciu, žiadnu akciu v prospech rovnoprávnosti národnej. On, zvyknutý byť nástrojom v rukách mocnejšieho, hľadel len na moc, a keď medzi tými, čo mali v rukách moc, strhla sa hádka o jeho záujmy, ľud už vtedy hovorieval to známe «nech Pán Boh pomáha tomu, kto lepšie chce», ale sám nevstúpil do akcie, lebo «mohlo by to aj zle vypadnúť, a potom dávali by človeku príčinu». V takýchto okolnostiach človek mimovoľne pochopil praktický reálny zmysel poetickej výpovede Sládkovičovej: «Národ z národa svojho povstáva.» Ale ako povstáva? Nuž, pravda, najsnadnejšie bojom za svoje milé ja a čo s tým ja úzko je spojené. Kde boj taký je nemožný, tam len vyučovaním, rozmnožovaním ľudí, povedomých svojho ľudského i národného práva, rozmnožovaním inteligencie, teda mravnej sily národnej, je možné niečo docieľiť, a prostriedok k tomu vedúci – je škola!⁵⁴ Teda nie rezignácia, ale hľadanie riešenia. Netreba sa vzdávať ani v úplnej bezbrannosti, lebo aj vtedy je nádej na pomoc spravodlivého Boha („keď i bezbranní a nahí stojíme oproti ozbrojeným obrnencom, pri tom všetkom budeme mať i my svojich spojencov [...] – myslím na ten nezmeniteľný zákon boží, podľa ktorého každý zločin nesie sám so sebou pokutu a poťažne záhubu svoju“). Táto viera nikdy neopúšťala ani našich najväčších básni-

*hrdinská
obetavosť
bezbranných
slovenských
vlastencov*

*slovenská viera
v pomoc spravedlivého Boha*

kov. V básni *Dcérika a mat'* Andrej Sládkovič napísal: A slza v očiach dievčatka / teší plač materi, / a potecha tečie sladká / z nevinných úst dcéry: / „Dobří sa zlostných neboja, / čo by sa ich báli? / Boh má zbroje, svet bez zbroja, / Boh veľký, svet malý!“ Aj Milan Rúfus sa modlí za Slovensko: Môj dobrý Bože, / zhladni naň. / Stráž nám ho neustále. / A aspoň Ty ho, Veľký, chráň, / keď si ho stvoril malé. A 1. januára 1993, na deň vzniku samostatného Slovenska, dáva ho vo svojej modlitbe prednesenej v tej historickej chvíli na námestí v Bratislave do Božej ochrany aj nezabudnuteľný Anton Hlinka: „Na rozhraní dvoch historických epoch voláme k Tebe, všemohúci Bože, Otec všetkých národov, aby si bol stále s nami, hneď od samého začiatku, už pri prvých krokoch. Po tejto hodine túžili generácie dcér a synov našej slovenskej vlasti. Samostatnosť, ktorej sme sa dožili, prijímame ako dar Tvojej prozreteľnosti a pokladáme ho za zmluvu medzi Tebou a obyvateľmi krajiny medzi Tatrami a Dunajom. Nesmrteľný vládca čias, prebývaj s nami, buď v tejto krajine doma ako náš prozreteľný Otec a pomocník v každej núdzi. (...) Buď naším Bohom a my budeme Tvojím ľuďom.“

Maďarský pohľad na uhorské i novšie dejiny Slovákov

„Naši“ historici (publicisti, novinári...) sa usilujú predložiť slovenskej verejnosti taký obraz o priebehu slovensko-maďarského spolunažívania, ktorý zodpovedá maďarskej interpretácii dejín stredoeurópskeho priestoru. Táto interpretácia, obsahujúca aj viaceré črty romanticko-operetnej inscenácie, sa v dôsledku sústredenej dlhodobej „vlasteneckej“ výchovy v škole i v celom verejnom živote stala integrálnou zložkou duchovnej výzbroje každého Maďara, pre ktorého je takto prezentovaná slávna maďarská história a „poslanie“ Maďarov v „karpatskej kotline“ svätá a nespochybniteľná maďarská pravda a spravodlivosť. A tak je historicky neoprávnené, ba veľmi smiešne, keď sa Slováci (felvidéčania) domáhajú akejsi inej, svojej pravdy a spravodlivosti. Smiešni, ba veľmi nebezpeční kazitelia pokojného slovensko-maďarského spolunažívania sú nielen takí slovenskí „ultranacionalisti a šovinisti“ ako Svetozár Hurban Vajanský, ale vlastne aj všetci obrancovia či obhajcovia nejakej vymyslenej slovenskej

pravdy a spravodlivosti (Ľudovít Štúr, Štefan Marko Daxner, Andrej Sladkovič, Milan Rúfus, Anton Hlinka a všetci ďalší im podobní). Na maďarskú pravdu nesmie vrhať tieň nijaký Cyril a Metod, Svätopluk alebo Štúr. Preto musia Slováci pochopiť, že je spravodlivé a v súlade s historickou pravdou nielen vyvracať a korigovať „bludy“, ale aj rúcať pamiatky a pamätníky takých kaziteľov pokojného spolunažívania. Naopak, je historicky správne a bohumilé stavať nové a nové pomníky maďarskej pravde po celom felvidéku, obnovovať, „nekultúrne barbarsky“ zničené alebo poškodené reinstalovať, reštaurovať a starostlivo opatrovať. S najväčšou pietou treba pamätať predovšetkým na tie pamätihodnosti, ktoré najlepšie prezentujú maďarský triumf po roku 1867, keď sa v duchu prehodnotenej histórie Uhorska prehodnocovala a patrične zobrazovala maďarská pravda, slučka na krku Slovákov. A tak „Slováci“ s úctou a láskou opatrujú sochy L. Košúta a pamätné tabule inštalované na jeho počesť i ďalšie tabule a pamätníky venované zaslúžilým maďarizátorom.

Medzi také pamätihodnosti patrí aj modrý kostolík (kostol sv. Alžbety) v Bratislave, postavený v rokoch 1909-1913 pri novej budove maďarského kráľovského katolíckeho gymnázia podľa projektu budapeštianskeho architekta Edmunda Lechnera. Je to jednodňový secesný kostol, v ktorom architekt uplatnil „novú úpravu omietky s bohatými výrezmi (imitácia orientálnej ornamentiky výrobkov umeleckého remesla starých Maďarov). Zámerným historizmom sa pokúsil vytvoriť maďarský národný sloh. Pod vplyvom národného cítenia zvolili patrocínium sv. Alžbety – svätice z arpádovského rodu, hoci sv. Alžbete už bol zasvätený chrám bratislavských alžbetínok.“⁵⁵ Na základe zachovanej stavebnej dokumentácie kostola, ďalších zachovaných písomných dokumentov a správ dobovej tlače, v ktorej dominujú správy z Nyugatmagyarországi Híradó, spracoval dejiny tohto vzorovo maďarského kostola Jozef Hal'ko.⁵⁶ Maďarské vlastenecké nadšenie, ktoré sprevádza túto stavbu, neznižuje, ba naopak, ešte výrazne podčiarkuje skutočnosť, že tento chrám je budovaný nielen na poctu svätej Alžbety arpádovskej, ale aj na pamiatku veľkej priateľky Maďarov kráľovnej Alžbety, zosnulej manželky cisára Františka Jozefa. Cisár rád súhlasil s inštalovaním jej mramorového reliéfu v kostole, i s tým, že ho sám venuje (zaplatí).⁵⁷

Autor knihy Jozef Hal'ko so zbožne žičlivou zainteresovanosťou opisuje, dokumentuje a komentuje nielen celý

*Modrý kostolík
ako symbol
a pamätník
uhorsko-
maďarského vlas-
tenectva*

znaky „maďarského národného slohu“ v architektúre a zariadení Modrého kostolika

priebeh výstavby kostola a jeho zariadenia, ale aj naplnenie jeho maďarsko-vlasteneckých zámerov. Pokladá za celkom normálne a prirodzené, že v tomto kostole je všetko číro maďarské, že sa neberie ohľad na jazyk ani na iné náboženské potreby nemaďarských katolíkov v Bratislave (kostol nebol len pre študentov, ale aj pre verejnosť), že sa tu azda naráža „na ustanovenia cirkevného kódexu, ktorý pozná iba farnosti územného, nie národnostného typu“ (s. 103), ako to potom podľa jeho upozornenia platilo v roku 1933 vo vzťahu k slovenským katolíckym veriacim. Vtedy však, keď sa konal „slávnostný obrad posviacky nového chrámu – v sobotu 11. októbra roku 1913 predpoludním“ (85), „podrobnosti celého obradu zvečnila listina signovaná kardinálom Simorom, ktorý za deň pripomienky posvätenia chrámu stanovil druhú októbrovú nedeľu, sviatok «Veľkej Panej Maďarov».“ (s. 88) Aj „gymnaziálny katechéta a kňaz Emil Szyllaba vnímal dielo v širšom kontexte architektúry kostola i spirituality veriacich. «Tešíme sa» – napísal – «že aj detaily vypracoval umelec s majstrovskou zručnosťou, lebo práve nimi dielo zapadá do maďarského charakteru tohto kostola» ...“ (s. 30-31). Ako upozorňuje autor knihy na stranách 36-37, architekt Ödön Lechner sa usiloval stvoriť „osobitý maďarský národný sloh,“ bral si „príklad aj zo slávnych básnikov: «Neurobili azda taký Petőfi a Arany najväčšiu službu vlasti práve tým, že opovrhovaný a pánmi už-už zabudnutý sedliacky jazyk nechali prehovoriť vo svojich dielach namiesto vyvinutejšej latinčiny alebo nemčiny?». Jednou z najtypickejších foriem aplikácie prvkov národnej architektúry bolo použitie farebných majolík.“ Ako „náš“ historik píše aj na strane 49, pri stvárňovaní Božieho oka poslúžila Lechnerovi súčasť ľudovej architektúry, akú možno vidieť „na sedliackych domoch najmä segedínskeho vidieka.“ Autor nás ďalej upozorňuje, že „k bohatstvám kostolného interiéru sa vstupuje cez masívnu dvojkrídlovú bránu, ktorú v dobe jej otvorenia označili za «modernú maďarskú porta speciosa»“ (s. 53), že profesor výtvarnej výchovy na gymnáziu Ladislav Baranski vydutý portál brány „dával do súvisu s ľudovou architektúrou. Menovite s rovnako priestrannými kamennými zadunajskými bránami, oblepenými najčastejšie rašelinou či maltou“ (s. 54), že „«večné svetlo», na rozdiel od jednoduchších sviec a kahancov na iných oltároch, bolo umelecky a cieľavedome prepracované do účinného preľnutia motívu štátneho a duchovného: podľa

Lechnerových predlôh vznikla trojrozmerná verzia uhorského znaku, ktorého tri dekoratívne rebrá, zavŕšené dnes už chýbajúcou svätoštefanskou korunou, obopínali, držali a chránili planúce srdce z červeného skla.“ (s. 73) Autor knihy nezaбудne citovať ani ďalší z názorov hlavného gymnaziálneho katechéta: „Emil Szyllaba, zodpovedný za duchovnú formáciu gymnaziálnej mládeže, dúfal, že kostol bude mať na jeho zverencov blahodarný vplyv. «Každá jeho časť» – nadchýnal sa profesor – «ruže i árpádovské⁵⁸ erby, to všetko ich povzbudzuje k posvätenému vlastenectvu.»“ (s. 94)

„Nášho“ historika veľmi pohoršuje, že po nešťastnom Trianone bola znevažovaná všetka táto maďarská krása, ktorá tak jedinečne zobrazovala symboliku zlatej monarchie a uhorskej (rozumej maďarskej) histórie, vtedy už tak úspešne prehodnotenej podľa maďarskej obrazotvornosti. Večné nie je „večné svetlo,“ ale *árpádovská* symbolika, ktorá ho umelecky rámcuje: „Večnú lampu nenávratne poškodila protihabsburská [!] hystéria na jeseň roku 1921, keď – paradoxne – práve na príkaz Štátneho referátu na ochranu pamiatok z lampy strhli uhorskú korunu“ (s. 74). Rovnako barbary si počínali tí, ktorí úmyselne odstránili a potom úmyselne neobnovili *árpádovský* erb v spodnej časti jednej mozaiky. (s. 51) Aj „barbárska likvidácia Fadruszovej Márie Terézie na konci októbra 1921 bola zlovestným signálom, že všetko «habsburské» je v Prešporke⁵⁹ akútne ohrozené. Preto promptne presunuli do bezpečia aj Alžbetin reliéf.“ (s. 33)

Je príznačné, že „náš“ historik vidí príčinu barbárskeho zaobchádzania s arpádovskou symbolikou (erb, uhorská koruna) na posvätných miestach rýdzo maďarského kostola v Bratislave v protihabsburskej hystérii. Je síce pravda, že Slováci najmä po rakúsko-maďarskom vyrovnaní nemali dôvod si s láskou a úctou pripomínať „priazeň“ habsburského cisárskeho dvora, ktorý ich vydal na milosť a nemilosť svojim likvidátorom, je isté, že tá „barbárska hystéria“ je namierená proti symbolike prezentujúcej nezakrytú maďarskú protislovenskú tyranii, hoci aj vkomponovanú do obrazov (umeleckých diel) maďarsko-habsburského bratstva.⁶⁰

O serióznosti novín *Nyugatmagyarországi Híradó* mali slovenskí súčasníci v Bratislave celkom inú mienku ako „náš“ historik. V revue mladého Slovenska *Prúdy* môžeme čítať aj takúto správu: „Zriaďujúcu schôdzku mala prešpor-ská mládež hneď na začiatku školského roku za účasti te-

*barbárska ne-
úcta Slovákov
k symbolom
uhorsko-ma-
ďarskej štátnos-
ti a maďarské-
ho vlastenectva
v Bratislave*

mer všetkých členov (14 ev. teológov a 3 juristov). Predsedajúci prehovoril v prvom rade k novým členom, ktorí ešte neznajú naše pomery spoločensko-národné a akademické; oboznámil ich s úlohou združenia mládeže a potom poukázal na barbarské a nekultúrne chovanie sa šovinistických kruhov prešporských voči slovenskej mládeži. Na ukážku prečítal článok z miestneho plátku «Nyugatmagyarországi Híradó», v ktorom hlúpo, ale pritom drzo vyrútili sa na slovenskú mládež prešporskú, ktorú – vraj – nemali by v Prešporku trpeť a ktorej anarchistickej účinkovanie malo by sa znemožniť.⁶¹ Aj *Národné noviny* priniesli túto správu: „V sobotu, t. j. 13. t. m. umrel v Prešporku lekár dr. Anton Penzel. 15. mal pohrab. Pochovávali ho traja evanj. farári, Fraňo Trsztenký, senior a theol. akad. professor, Gustáv Ebner, konsenior a Viliam Pröle. Nuž tu sa stala tá hrozná vec. Bože, ráč prijať Trsztenského dušu na milosť, opovážil sa nebohého slovensky odparentovať. Len to bolo treba našim šovinom. Olej na oheň. Trsztenký je pansláv, slovenčina je nie reč, ako môže maďarský kňaz (!!) slovenskou kázňou urážať nemzeti állam, znesväcovať samospasiteľnú maďarskú reč? Item, hluku dost. Rozhodené vlastenecké dušičky hľadali niekde uspokojenie a pomoc. Reta, pomoc! vlast' predávajú, Slovákovi na pohrebe káže slovenský kňaz po slovensky, teda materinskou rečou nebohého! Takúto urážku, takýto attak na drahú hazu strpeť nemožno. Kde je pomoc? Čo robiť s oným kňazom a so slovenčinou? Kňaza treba na pranier vystaviť, deklarovať ho za vlastizradcu a existenciu slovenskej reči negovať. Všetko toto mienili dosiahnuť prešporskí šoviniisti v svojom ľubomilom orgáne «Nyugatmagyarországi Híradó»-ve. (Mizerný, prázdny, pätolizačský denník prešporský. Ešte i provinciálne plátky obdržali by pred ním palmu víťazstva. Možno si teda predstaviť, čo je to za muchotrávka! Ref.) Nuž pod' tedy drahý Híradó. V dnešnom 137. čísle uverejnili výpad, pri jehož čítaní vzbúri sa krv v človeku, keď len ako mak šlechetnejšieho citu prechováva v sebe, o čom hovoriť bridí sa vôbec človeku. Ale podávame otáznu ohavnosť, aby širšie publikum vedelo, že všetko je možné v nás. Muchotrávka píše: «Protimaďarská demonštrácia na pohrebe prešporského lekára. Trápny incident nechal opravdu smutnú rozpomienku v dušiach prešporského maďarstva (!) a vlastenecky cítiaceho nemeckého občianstva na včera popoludňajší pohrab dr. Antona Penzela, prešporského lekára.

Pohrabné obrady konajúci evanj. senior Trsztenký začal razom nečakano slovensky hovoriť, čo v rade šlechetnejšie zmýšľajúcich účastníkov zapríčinilo také pohoršenie, že viacerí z nich – nemohúc strpeť takéto potupenie národnej reči a vlasteneckého citu – sa hneď aj vzdialili. Či sa táto demonstrácia stala z vôle nebohého, či nie, – to jedno je pravdivé, že fungujúci senior mal si dôkladne premysieť, na čo sa podoberá! Keď i nebohý doktor Penzel bol panslávskeho zmýšľania, to je jeho vec, on viac už nebude škodiť vlasteneckým ideám, ale že seriózný kňaz, následník Pavla Rázgu, sa tiež vynasnažuje slovenskou parentáciou dokumentovať oprávnenosť panslávskeho blúznenia, je ozaj smutný zjav. Táto slovenská reč urazila nielen tých, ktorí už či z úprimnej, či len z formálnej sústrasti sa dostavili na pohrab Antona Penzla, ale v prvom rade urazený je princíp, aby poslednú počestnosť uhorského lekára maďarský (!) kňaz nezniesvätil rečou Hurbanovcov a Jurigovcov!» [...]»⁶² V roku 1910 sa v nekrológu na F. Trstenského uverejnenom v Cirkevných listoch píše: „Len jedon prípad spomeniem ešte z jeho kňazského účinkovania. Pred dvoma rokmi pochovával tu lekára dra Antona Penzla, ako Slováka prirodzene po slovensky. Tunajší maďarský politický plátok «Nyugatmagyarországi Hiradó» vyrojil sa proti nemu, ako sa opovážil slovensky pochovávať, a známymi oškľivými frázami hanobil jeho, zosnulého lekára a hlavne slovenčinu. Pisateľ týchto riadkov napísal na obranu článok do «Národných Novín», ktorý nebohý Trsztyénszky aj prečítal a hovoril autorovi článku: «Ďakujem vám, pán brat, ale škoda sa bolo unúvať. Spravodliví ľudia ma neodsúdia, a nepriateľ ani môjmu konaniu, ani vašim slovám neporozumie.»»⁶³

„Nás“ historik aj takto referuje o neradostných poprevratových osudoch maďarského modrého kostolíka: „V máji roku 1931 sa bratislavské kuratórium Rímskokatolíckej autonómnej cirkevnej obce na základe návrhu patronátnej rady uznieslo o novom rozdelení bratislavských farností, v rámci ktorých bola zriadená Fara u svätej Alžbety (...). Tak sa alžbetínsky chrám stal farským kostolom novej farnosti, ktorej erigovanie sprevádzali pokusy o akúsi iracionálnu pomstu za uhorský⁶⁴ štýl chrámu, a to návrhmi urobiť z neho výlučne slovenský kostol slovenských veriacich celej Bratislavy – bez ohľadu na ich územnú príslušnosť. Presadzoval to poslanec Národného zhromaždenia Mons. Pavol Macháček, ktorý

*panslávske
blúznenia
a urážky v po-
dobe slovenskej
reči*

*údajná sloven-
ská pomsta*

ašpiroval na funkciu prvého farára novej farnosti. (...) Dôvodil, že «okrem Blumentálu niet žiadnej inej slovenskej fary, takže slovenské a české obecenstvo je prinútené navštevovať maďarské alebo nemecké bohoslužby,... hrozí nebezpečie pomadžarizovania, nakoľko títo sú tiež prinútení navštevovať maďarské bohoslužby». Slovom, aby boli bohoslužby a pastoračia «len v jazyku štátnom», a nie v rukách osôb «štátnej myšlienke nepriateľských». Tieto koncepcie však narážali na ustanovenia cirkevného kódexu, ktorý poznal iba farnosti územného, nie národnostného typu. Preto sa v erekčnej listine novej farnosti, parafovej biskupom Pavlom Jantauschom, po inštrukcii «odbavovať bohoslužby a kázne v slovenskej reči» žiada taktiež «pre tých veriacich, ktorí slovenský jazyk neovládajú, pastoračiu vykonávať v ich jazyku». Farárovi v tomto všetkom mal pomáhať ešte jeden kaplán.“ (s. 102-103) Vie si „náš“ historik predstaviť, že by sa takéto riešenie „v duchu ustanovení cirkevného kódexu“ prijalo v prospech slovenských veriacich v predtrianonskom Magyarországú? Nie je to prejav humánnej veľkodušnosti, keď sa po slovenských skúsenostiach so štátnou i cirkevnou mocou v Magyarországú (pozri aj uvedené citáty z Nyugatmagyarországi Híradó a z dobovej slovenskej tlače) pamätá uvedeným spôsobom na potreby maďarských veriacich? Zasluhujú si v danom historickom kontexte odsúdenie pokusy zabezpečiť slovenským veriacim ich prirodzené nároky, potreby a práva, ktoré sa im takým brutálnym spôsobom boli upierali?

Srdce „nášho“ historika muselo veľmi zaplesieť pri správe zo začiatku júna 2006, o ktorej takto informuje: „Do Mini-Európy pod bruselským Atómom, v ktorej vyše 300 architektonických zmenšení v pomere 1 : 25 reprezentuje krajiny Európskej únie, pribudol za Slovensko práve bratislavský Modrý kostolík. Vskutku zaujímavé, že Slovensko reprezentuje tento výsostne uhorský⁶⁵ kostol, plný habsburských i uhorských znakov a svätoštefanských insígnií. Vybral ho však osobne generálny manažér Mini-Európy Thierry Meeus počas návštevy Slovenska.“⁶⁶ (s. 105) Ako ďalej informuje „náš“ historik, vtedajší člen európskej komisie Ján Figel’ „pre túto knihu ako komentár k uvedeniu modelu Modrého kostolíka v parku Mini-Europe napísal: «Výber bratislavského Modrého kostolíka do pestrej kompozície bruselského parku vnímam ako jeden z výstižných symbolov prínosu Slovenska pre spoločnú Európu. (...)»“ (s. 108) Dnes sa už

*Modrý kostolík
reprezentuje
dnešné Sloven-
sko v Bruseli*

jasne potvrdilo, že toto stanovisko pána Figel'a odráža jeho zreteľne profilované a prezentované politické postoje v oblasti slovensko-maďarských vzťahov.⁶⁷

*stanovisko
Jána Figel'a*

Historické mená

„Naši“ historici (politici, novinári, publicisti) ostro odmietajú alebo tvrdo ignorujú všetko, čo by mohlo akokoľvek naštrbiť, narušiť alebo nedajbože až „pokaziť“ predstavu či obraz nielen o politickej, ale aj o kultúrnej dominancii Maďarov v Uhorsku a teraz v tzv. Karpatskej kotline. Veď tento obraz, namaľovaný až s umeleckou obrazotvornosťou, má hodnotu posvätej ikony. A tak, keď sa v rokoch 1977-1978 po pracovných poradách a diskusiách slovenských historikov, jazykovedcov, pracovníkov archívov a Matice slovenskej (tam sa už vtedy pripravoval na vydanie Slovenský biografický slovník) dosiahla zhoda o zjednotení písania historických osobných mien z uhorského obdobia slovenských dejín, písaných dovtedy v rozmanitých pravopisných podobách, na základe slovenskej grafiky, strhla sa v jednotne a solidárne „zhrozenej“ maďarskej odbornej i neodbornej verejnosti búrka protestov, výčitiek a obvinení. Absurdnosť a svetová unikátnosť takéhoto počínania z maďarskej strany vynikne v celej svojej nahote, keď si uvedomíme, že ide tu o nekultúrny arogantný zásah do cudzieho jazyka, o vnučovanie jeho používateľom noriem ustálených v maďarskom jazyku. Nič podobného si maďarská strana netrúfla proti iným takým istým „hriešnikom“ z nástupníckych štátov. Ako píše Jozef Novák, staršia maďarská literatúra si „všetky mená prispôsobila vlastnej maďarskej ortografii. Hoci sa už všetky okolité národy s týmto problémom vyrovnali a pri písaní priezvisk vychádzajú predovšetkým z vlastnej ortografie, u nás v tomto smere ešte stále pretrvávajú veľké rozpaky a k definitívnemu určeniu spôsobu písania priezvisk ešte nedošlo.“⁶⁸ A keď už k takému určeniu spôsobu písania došlo⁶⁹ (boli sme poslední spomedzi nástupníckych štátov monarchie, ktorí si usporiadali písanie historických osobných mien), prevzali maďarskú protestnú štafetu s náležitým oduševnením už vyučení „naši“ historici.

*slovenská grafika
v historických
menách*

Útoky „našich“ historikov sme vtedy boli takto komentovali: Odporcovia slovenskej grafiky v písaní historických

osobných mien nikdy priamo nevysvetlili, prečo sa má pri zjednocovaní písania týchto mien v slovenskom jazyku používať maďarský a nie slovenský pravopis (v danej súvislosti sa pravopisom rozumie spôsob grafického zaznačovania hlások). S veľkou vehemenciou poukazovali na nehistorickosť, protiprávnosť, ba až neetickosť takého zásahu, aký slovenská grafika v danom prípade vraj predstavuje. Je zaujímavé, že ani najzúrivejší maďarskí „vlastenci“ v 19. storočí neprotestovali proti rovnakému počínaniu slovenských vzdelancov, ktorí tie isté mená písali takým (nemaďarským) pravopisom, aký používali v celom ostatnom texte, do ktorého boli tie mená začlenené (*Zyči, Berčei, Nad', Vešelini, Iľešházi* a pod.).⁷⁰ Výčitka či priam obvinenie, že takéto zjednotenie písania mien je nehistorické, neobstojí preto, že rovnakú historickú hodnotu má každý z celého radu pravopisných variantov priezvisk doložených v písomnostiach príslušného šľachtického rodu (rozličné pravopisné varianty svojho mena často používala aj tá istá osoba). Rovnakú argumentačnú silu má v tejto súvislosti aj výčitka o neetickosti takej úpravy (adresovaná pravdaže len slovenským „previnilcom“), ktorá zasahuje do osobných práv nositeľa mena v istej pravopisnej podobe, lebo sa daná osoba vraj s touto podobou identifikuje. Lenže príslušní maďarskí horlivci a ich prisluhovači nevedia povedať, ktorá je to tá z viacerých podôb, s ktorou sa daná osoba identifikuje. Nemôžu to povedať, ani vedieť, lebo tá daná osoba sa rovnako právoplatne identifikovala s ktoroukoľvek z doložených podôb. Teda aj výčitka z neetickosti stráca opodstatnenie. A rovnakú argumentačnú hodnotu má aj výčitka o protiprávnosti písania historických osobných mien slovenskou grafikou. Úprava písania týchto mien sa totiž vzťahuje na obdobie pred rokom 1918 (do zániku monarchie). Ako vieme, vo svojom poslednom štádiu (po roku 1867) to bolo obdobie bezuzdného svojvoľného úradno-mocenského pomadžarovania, ktoré naplno zasiahlo aj osobné mená. Naši maďarskí a maďarónski horlivci neradi o tomto období hovoria. Dnes si každý píše svoje meno, resp. píše mu jeho meno tak, ako ho má zapísané v úradných dokladoch. Ako vieme, tento právny stav sa u nás prísne dodržiava (podnes si mnohí Slováci píše priezvisko maďarskou grafikou alebo aj v maďarskej jazykovej podobe tak, ako ho ich predkom po roku 1867 svojvoľne zapísali do matriky „vlasteneckí“ kňazi).⁷¹

Poukázali sme ďalej na skutočnosť, že Slováci neboli v Uhorsku národnostnou menšinou, Slovensko bolo ako celok súčasťou uhorského štátu, kde boli Slováci autochtónnymi obyvateľmi. Nemožno preto porovnávať postavenie Slovákov v Uhorsku s postavením Nemcov, ktorí sa aj na Slovensku usádzali ako kolonisti, prinášali si sem svoj jazyk, právny poriadok a ďalšie formy spoločenského a hospodárskeho života. Vo vzťahu k Slovensku a k Slovákom hovoríme o uhorskom období slovenských dejín. Slovenské dejiny uhorského obdobia zaľudňuje množstvo postáv, ktoré v nich zohrávajú svoje úlohy. Ak podľa Pravidiel slovenského pravopisu (1991, 1998, 2000) píšeme historické osobné mená z uhorského obdobia slovenských dejín slovenskou grafikou, zaradujeme ich celkom prirodzene do kontextu slovenského jazyka, v ktorom tieto dejiny píšeme alebo čítame. Sú to naše dejiny, o nás, o našej minulosti, v časovej a priestorovej súvislosti, v časových a priestorových väzbách. Treba tu pripomenúť, že v Slovenskom biografickom slovníku (vydala Matica slovenská v šiestich zväzkoch v rokoch 1986-1994) i vo vedeckých publikáciách na Slovensku sa neobchádzajú doložené pravopisné varianty osobných mien, ale uvádzajú sa vždy, keď to vedecká presnosť v nejakej súvislosti vyžaduje (v Slovenskom biografickom slovníku sa v každej heslovej stati uvádzajú všetky písomne doložené varianty). No v maďarskej literatúre, aj v takej, čo si robí nárok na vedeckú solídnosť, sa podobná historická objektivnosť nepestuje. Napríklad v roku 1993 vydalo vydavateľstvo Magyar nyelvtudományi társaság v Budapešti 1172-stránkovú knihu *Régi magyar családtudományi társaság XIV-XVII. század* (Slovník starých maďarských rodových mien 14.-17. storočia), ktorej autorom je Kázmér Miklós. Darma by sme v tejto hrubej „vedeckej“ knihe hľadali čo len jednu jedínú slovenskú podobu šľachtického mena, hoci sa tam naoko dôkladne a presne uvádzajú doklady na príslušné zápisy mien. Tie zápisy sú starostlivo „vedecky“ vybraté tak, že sa nenašiel napríklad ani jeden doklad na meno *Harhowsky* (je len *Görgei* vo viacerých hláskových variantoch; utvorené, ako sa uvádza, od miestneho názvu *Görgő* [župa *Szepes* a *Torna*]; nijaký *Harhov* alebo *Hrhov* sa, pravdaže, nespomína) atď. atď., hoci aj v písomnostiach uložených v Maďarskom štátnom archíve v Budapešti sa nájdu desiatky dokladov zo „spracúvaného“ obdobia so zápsmi slovenských podôb historických mien (*Harhowsky, Paluczky, Kubinsky, Svetojansky* atď.).⁷²

slovenská a maďarská vedecká prax

Protesty proti zjednoteniu písania historických osobných mien na základe slovenskej grafiky i uvedené falšovanie obrazu historického vývinu zamlčováním slovenských podôb spomínaných mien majú spoločný dôvod. Vždy totiž ide o presadzovanie falošnej nevedeckej predstavy o uhorských dejinách ako maďarských. A keďže sú to maďarské dejiny, majú sa aj na maďarský spôsob maľovať. Preto tak prekáža slovenská grafika nota bene – aj v slovenskom jazyku.

Spomínané námietky proti používaniu slovenskej grafiky pri písaní historických rodových priezvisk z uhorského obdobia slovenských dejín nie sú, pravda, originálne ani nové, no ich dnešné nastoľovanie nie je náhodné, tak ako nie je náhodné ani „otváranie problému prepisu a výslovnosti uhorských mien“ oznamované v pozvaní na vedecký seminár *Problémy adaptácie cudzích mien v slovenčine* (19.-20. októbra 2000) podpísanom riaditeľom Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV a predsedom Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV Slavomírom Ondrejovičom. Priehľadným cieľom tohto „otvárania témy“ je zmena terajšej platnej úpravy písania historických osobných mien z uhorského obdobia slovenských dejín ako ďalší „ústretový krok“ v dobre známom smere.⁷³ Môžem vysloviť svoje úprimné potešenie, že sa tento seminár nestal nástrojom spomenutej „ústretovosti.“⁷⁴

Toľkoto z reprodukcie našich vtedajších reakcií na maďarské a maďarónske úsilie zaviesť maďarskú grafiku do slovenského jazyka.

Pre dnešnú (píše sa rok 2011) politicko-spoločenskú situáciu Slovákov v „suverénnej“ Slovenskej republike je príznačné, že sa z ich spoločenského života vytráca efektívne fungujúci sebazáchovnoobraný reflex, aký predstaviteľom slovenského národa a jeho obrancom nechýbal ani v časoch, „keď sme bezbranní a nahí stáli oproti ozbrojeným obrnencom.“ (Š. M. Daxner) Dobre organizovaný celoplošný protislovenský mocenský tlak sa plánovito stupňuje a úspešne realizuje podľa scenára maďarskej iredenty.

Keďže spomínaný cieľ „otvárania témy – problému prepisu a výslovnosti uhorských mien“ sa prostredníctvom seminára v roku 2000 nepodarilo dosiahnuť, po niekoľkoročnej prestávke obnovili hlavní protagonisti zmeny svoje úsilie presadiť ju s novým elánom a s „uváženejšou“ taktikou, očívidne rátajúc aj s vážou svojho úradného postavenia. O akciách a úsiliach týchto protagonistov podáva informácie list,

*opakované
urputné úsilie
o zmenu slo-
venskej grafiky
a o zavedenie
maďarskej*

ktorý v mene 25 podpísaných signatárov poslal v roku 2009 (s dátumom 29. apríla) ministrovi kultúry Slovenskej republiky historik Anton Hrnko. V liste sa o. i. píše: „V Slovenskej akadémii vied⁷⁵ sa nie príliš transparentným spôsobom pripravuje zmena časti Pravidiel slovenského pravopisu, ktorá sa dotýka písania mien z uhorského obdobia slovenských dejín, do roku 1918. Túto aktivitu zastrešuje a garantuje vedenie Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV.⁷⁶ (...) Spomínanú časť Pravidiel slovenského pravopisu vedci, odborníci ustálili v sedemdesiatych rokoch 20. storočia a bola reakciou obce slovenských historikov a jazykovedcov na to, že nebola kodifikovaná jednotná podoba písania historických mien v slovenskom jazyku! Ako podporný argument na to, aby sa zaviedlo ustálenie pravidiel v tejto oblasti, poslúžil aj rozsiahly archívny výskum originálnych dokumentov. Výskum jasne preukázal, že to, čo sa u nás pokladalo za «historické» písanie mien významných osobností našich dejín, bola len kodifikácia tohto písania v maďarskom jazyku v druhej polovici 19. storočia. V rovnakom období si ustálili písanie podľa vlastných pravidiel aj iné okolité národy, napríklad Česi a Chorváti (a vôbec pri tom nerešpektovali ani aktuálne písanie mien v danej dobe potomkami historických osobností; napr. Česi zaviedli Valdštejn oproti Wallenstein, Lobkovic oproti Lobkowitz atď.). (...) V sedemdesiatych rokoch 20. storočia bola už slovenská profesionálna historická veda a jazykoveda na takej úrovni, že v mnohých oblastiach završovala to, čo iné európske národy stihli vykonať už v 19. storočí. Jednou z oblastí bolo aj ustálenie písania mien historických osobností z uhorských dejín. Stovky, ba tisíce dokumentov ukazovali, že v Uhorsku bolo úplne bežné prispôbovať mená jazykom, v ktorých boli listiny napísané (latinčine, slovenčine, maďarčine). (...) Po dlhých odborných, no najmä verejných (nie kabinetných!) diskusiách na stránkach odborných časopisov sa nakoniec prijal roku 1980 úzus, ktorý platí dnes. Tento úzus prijala veľká väčšina príslušníkov odbornej verejnosti a plne sa presadil na stránkach odbornej tlače. Existuje však malá skupina historikov, za to značná časť publicistov, ktorí uzákonený princíp pravidiel z dôvodov, o ktorých môžeme mať len domnienky, neprijala, a píše ďalej podľa princípov maďarského pravopisu aj v slovenčine. (...) Sme presvedčení, že ministerstvo pod Vaším vedením nemôže podpísať takú zmenu Pravidiel sloven-

formy a „argumenty“ obnovených maďarizačných aktivít

ského pravopisu, ktorá by zavrhla prácu desiatok historikov a jazykovedcov (dnes už viacero z nich mŕtvych), a tým by s veľmi zlými dôsledkami vrátila vývin pravopisu slovenského jazyka o tridsať rokov dozadu. Apelujeme na Vás ako historici a jazykovední odborníci, spisovatelia i laici, aby ste neschválili takú zmenu pravopisu, ktorá sa teraz pripravuje div nie konšpiračne, bez širokej verejnej diskusie celej obce zainteresovaných odborníkov.“

O dvoch zasadnutiach osobitnej komisie, ktorej vznik iniciovali jazykovedci, „ktorí majú v kompetencii *Pravidlá*,“ referuje Dušan Kováč v *Historickom časopise*.⁷⁷ Informuje čitateľov časopisu, že na týchto zasadnutiach dosiahli členovia komisie konsenzus, prijali dohodu v troch bodoch: Odmietajú umelo utvorené novotvary (Ziči, Pálfi a pod.; tie by sa nemali dostať do nového vydania *Pravidiel slovenského pravopisu*), nepokladajú za nevyhnutné jednotné používanie historických mien a pokladajú za účelné vydať publikáciu, „ktorá by uvádzala všetky v historických dokumentoch sa vyskytujúce formy písania mien osôb a rodov.“⁷⁸ Hoci spomínaná komisia bola z pohľadu iniciátorov jej vzniku a zároveň tvrdých odporcov platnej úpravy písania dotýčajúcich mien zostavená veľmi „uvážene,“ účastník obidvoch zasadnutí komisie, člen Ústrednej jazykovej rady Ministerstva kultúry SR, nepotvrzuje údaje D. Kováča o dosiahnutej zhode: „Na zasadnutiach sa neprijali závery, ktoré by rušili terajšie znenie *Pravidiel slovenského pravopisu*. Dodatočne sme dostali zápis o istom dosiahnutom konsenze. Komisiu ad hoc zloženú z jazykovedcov a historikov zvolal dva razy z iniciatívy riaditeľa JÚLŠ vtedajší podpredseda SAV Dušan Kováč.“⁷⁹

Hoci už A. Hrnko kvalifikovane reagoval na Kováčovu obnovenú kritiku používania slovenskej grafiky pri písaní historických mien zo slovenských dejín uhorského obdobia,⁸⁰ pokladáme za užitočné pridať niekoľko vysvetlení a poznámok. D. Kováč píše: „Priznám sa, že nie je mi jasné, čo je maďarské či pomadžarčené na mene Thurzo, Bethlen či Báthory.“ (c. d., s. 135) Nuž dôvodom úpravy grafiky uvedených a iných podobných mien nie je odstránenie nejakých prvkov maďarského pravopisu, ale zjednotenie písania týchto a iných mien osôb účinkujúcich v slovenských dejinách uhorského obdobia. V *Pravidlách slovenského pravopisu* sa píše: „Mená osôb vystupujúcich v uhorskom období slovenských dejín (do roku 1918), písané dosiaľ nejednotne (zlož-

kovým alebo maďarským pravopisom), sa píše podľa zásad slovenského pravopisu; odstraňujú sa aj zdvojené a ďalšie nefunkčné písmená, najmä **h**, a kvantita v nich podlieha ryt-mickému zákonu.⁴⁸¹

Širokospektrálna komisia, ktorá koncom 70-tych rokov 20. storočia riešila otázku písania mien osôb z uhorského ob-dobia slovenských dejín, sa touto problematikou zaoberala preto, že bolo nevyhnutné doriešiť vtedy už nájstojčivo pred-ložený problém zjednotenia spôsobu písania historických mien. Na rozdiel od dnes presadzovaného názoru D. Kováča, že „nie je nijako nevyhnutné ani jednotné používanie his-torických mien“ (c. d., s. 137), nikto vo vtedajšej komisii nebagatelizoval ani nespochybňoval nalievajú potrebu uve-deného zjednotenia. Treba povedať, že Slovensko je jediným spomedzi nástupníckych štátov, v ktorom sa pod rozličnými zá-mienkami začalo spochybňovať písanie historických mien podľa pravopisných (grafických) pravidiel vlastného jazy-ka. Neúnavne, opakovane sa vyvíja a plánovito organizuje nielen vonkajší tlak z Maďarska, ale aj s ním skoodinovaný tlak zvnútra, v Slovenskej republike, ktorým sa má dosiah-nuť zmena v písaní týchto mien nie podľa slovenskej, ale podľa maďarskej grafiky. Na pozadie týchto úsilí už pouká-zal Anton Hrnko, keď napísal, že „si musíme uvedomiť, za akých okolností došlo k štandardizácii písania historických mien v maďarskom jazyku. Uvedená štandardizácia bola súčasťou pokusu o násilnú maďarizáciu mnohonárodného Uhorska. Násilná maďarizácia sa nevyhla ani historiogra-fii. Nacionalistickí maďarskí historici v 19. storočí (a mnohí dodnes) sa pokúšali o vyvlastnenie dejín Uhorska Maďarmi. Podľa ich koncepcií nemaďarské národy a národnosti boli v Uhorsku cudzinci, bezdejinná masa, ktorej jedinou úlohou malo byť splynutie s «panským národom». (...) Slovenská historická veda a historická onomastika sa nemôže vrátiť k písaniu podľa zásad stanovených maďarskou historickou vedou v 19. storočí, lebo by *ex post* legitimizovala násilnú maďarizáciu v tejto oblasti. To je zásadná otázka! Násilná maďarizácia bola nelegitímna, a preto sa nemôžu legitimizo-vať ani jej sprievodné javy. Jedným z nich je aj maďarizácia mien historických osobností našich spoločných dejín, o ktoré nás vtedy chceli obráť a do značnej miery aj obrali.“⁴⁸²

Je prirodzené, ako sme na to už boli poukázali, že zjed-notenie písania historických mien sa uskutočnilo na základe

*politické poza-
die maďarskej
štandardizácie
písania mien*

*etnické a jazykové kritériá
standardizácie
historických
mien*

*M. M. Hodža
o vzťahu mena
a etnicity*

slovenskej grafiky a pravopisu, lebo v takej podobe sa tieto mená prirodzene začleňujú do kontextu slovenského jazyka, tak ako sa podľa zjednotenej maďarskej grafiky začleňujú do kontextu maďarského jazyka. Nadväzuje sa tak na slovenskú tradíciu písania týchto mien, ktorá nie je o nič mladšia ako tá maďarská. Keďže Slováci pokladali Uhorsko za svoju vlasť, písali si aj svoje uhorské dejiny po slovensky.⁸³ Tak ako oni vtedy, neskúmame ani my dnes, k akej národnosti v Uhorsku patril nositeľ príslušného mena alebo ako si potomkovia nositeľa príslušného mena menili národnosť. Celkom prirodzene a spontánne písali o svojich dejinách, o osobnostiach, ktoré ich zaľudňovali, vo svojom jazyku.⁸⁴ Novodobé maďarizačné tlaky od druhej polovice 19. storočia, na ktoré nadväzuje dnešná agresívna maďarská iredenta, upierajú Slovákom právo písať si takto, po svojom, svoje dejiny, upierajú Slovákom právo na ich slovensko-uhorskú vlasť, lebo veď tá vlasť bola vraj len maďarská. Nemá teda pravdu „náš“ historik, keď píše, že „k opodstatneným [maďarským] pripomienkam patrí nepochybne poukázanie na pravidlá písania maďarských vlastných mien, ktorých nezmyselnosť vyplýva nielen z neязыkových kritérií, ale aj z toho, že sa týkajú len Maďarov.“⁸⁵ Aj na inom mieste „náš“ historik píše: „Prijatá norma je svojou nejednotnosťou a používaním neязыkových kritérií pre 19. storočie pre historika absolútne neprijateľná. Mená všetkých osôb sú uvádzané v podobe, ktorá ich jednoznačne identifikuje a tak, ako by sa títo ľudia aj dnes bez váhania podpísali – Slovákov po slovensky, Maďarov po maďarsky, Rumunov po rumunsky.“⁸⁶ Ako z tohto citátu jasne vidieť, neязыkové kritériá používa práve on, „náš“ historik.⁸⁷ Do historickej reality ho však môže vrátiť už Michal Miloslav Hodža, ktorý v roku 1847 bol napísal: „A veď aj krem toho človek i s Německím menom muože biť lebo Maďarskí lebo Slovenskí dobrí národovec: a naopak jedno druhuо maďarskuo meno nosí často víborní Slovák, lebo poctíví Němec. No, čože na tom? Nětreba človeku kožu prevracat' ako somárovi, keď sa chceu stat' levom. On je pod každím menom len človek, k akjemu kolvek bi národu lebo rodom prináležau, lebo dobrovolně sa pričítúvau.“⁸⁸ Nuž, ako bolo vtedy, tak je aj teraz. Písanie historických mien slovenskou grafikou neznamená, že sa tým činom nerešpektuje nová identita tých osôb, ktoré s prevzatím maďarskej identity prevzali aj maďarský pravopis vo svojom mene; pravidlá písania sa nezakladajú na

etnických, ale na jazykových kritériách, čo im zaručuje ich prehľadnú, ľahko osvojiteľnú jednotnosť. Toto vysvetlenie je odpoveďou na ďalšiu neodôvodnenú námietku D. Kováča (c. d., s. 135). D. Kováčovi a ďalším odporcom platného spôsobu písania historických mien treba adresovať aj vysvetlenie, že všetky tie mená, na ktoré sa vzťahuje uvedený spôsob písania, nie sú prevzaté z maďarského jazyka, lebo tak ako uhorské obdobie je rovnako súčasťou maďarských i slovenských dejín, sú aj tie mená rovnako súčasťou maďarského aj slovenského jazyka a ich nositelia patria rovnako do slovenských aj do maďarských dejín uhorského obdobia. Neboli to len Maďari; neplatí falošná, podvodná rovnica *Hungarus = Maďar*. Preto sa tá úprava písania nevzťahuje len na Maďarov. Ak došlo k zjednoteniu ich písania v oboch jazykoch podľa vlastnej tradície a vlastnej grafiky, mali na to upravovatelia v oboch jazykoch rovnaké právo.⁸⁹ Ak teda D. Kováč tvrdí, že pri zjednotení písania historických mien v slovenskom jazyku podľa slovenského pravopisu „práve historici preukázali taký malý zmysel pre tradíciu“ (c. d., s. 135), popiera existenciu slovenskej tradície v tejto oblasti a za tú pravú, správnu, historickú pokladá maďarskú tradíciu, ktorú majú Slováci prijať ako svoju.⁹⁰ Aj M. Zemko, člen iniciovanej komisie, ktorú D. Kováč na svoj úrad podpredsedu SAV dvakrát povolal, sa pozastavuje nad tým, že sa slovenskou grafikou môže ubližovať tým osobám, ktoré si sami písali svoje mená „s prihliadnutím k požiadavkám maďarského pravopisu,“ t. j. písaná podoba ich mena sa kryje s tou, ktorú zaviedla novodobá maďarská úprava, a preto „v takom prípade rozhodne nejde o dodatočné legitimizovanie násilnej maďarizácie, ale len o uznanie faktického stavu, ktorý v spoločensko-politickej rovine vyústil (na šťastie pre Slovákov) do spomenutého zániku Uhorska.“⁹¹ Okrem toho je M. Zemko toho názoru, že „ak niekto chce písať niektoré priezviská podľa zavedených zvyklostí hoci aj v maďarskej historiografii (...), iste sa nedopúšťa «zrady» na slovenských dejinách.“ (c. d., s. 726) Ukazuje sa, že podľa „našich“ historikov maďarské „zavedené zvyklosti“ (t. j. maďarská úprava písania historických mien, ktorá je v maďarskom jazyku platná, unisono prijatá a nikdy nespochybňovaná) majú hodnotu, ktorá prevyšuje tie slovenské „zavedené zvyklosti.“ Je teda celkom namieste a nie je to nijaká zrada, keď sa tie slovenské ignorujú, keď „tak *Historický časopis*, ako aj poprední slovenskí historici vo svojich

*ignorovanie
slovenskej tra-
diície písania
mien*

prácach túto normu jednoducho nerešpektujú.⁴⁹² Nie je to nič nové, je to dobre známa, Slovákom ustavične a nástojčivo „priateľsky“ ponúkaná predstava o „spoločnom“ Magyarországu, v ktorom je však miesto len pre jednu identitu a pre jeden jazyk. Výstižné je konštatovanie Antona Hrnka: „Ak by sme sa vrátili k písaniu podľa maďarského úzu, boli by sme jediní, ktorí to od Maďarov prevzali.“⁴⁹³

M. Zemkovi sa nepáči ani medzník, rok 1918, určujúci koniec časovej hranice, po ktorú platí úprava písania historických mien. [Po tomto roku už platila československá zákonná úprava písania osobných mien.] Keďže viaceré osobnosti, medzi nimi mnohí zaslúžilí maďarizátori (napríklad *Aponi / Apponyi*), účinkovali vo verejnom živote aj v potrianonskom Maďarsku, zasahuje táto úprava do ich osobnej identity a dôstojnosti. (c. d., s. 726) Nebolo by podľa M. Zemka namieste, keby to mala byť vo vzťahu k týmto osobám akási odplata za príkoria maďarizácie, lebo už ako trest celkom stačilo, „že tá skutočná a pre oných pánov mimoriadne bolestivá odplata prišla v podobe zániku toho, čo títo páni pokladali možno za najcennejšie na svete, a síce historického Uhorska.“ (c. d., s. 726) Hoci táto vrcholne uznanlivá humánna starostlivosť, ktorá má znaky slovenskej niekedy až sebazničujúcej tolerantnosti, si z celoludského pohľadu zasluhuje uznanie, nemôže byť takto vzniknutá dvojitosť v písaní mien viacerých Maďarov v jednom z nástupníckych štátov prekážkou úpravy, o ktorej je tu reč.

M. Zemko polemizuje aj s názorom Antona Hrnka, že „slovenské dejiny sú samostatným objektom, ktorý je síce v súvzťažnosti s dejinami okolitých národov, ale je od nich nezávislý,⁴⁹⁴ lebo dejiny sú podľa M. Zemka „neustále objektom aj subjektom diania i poznávania a tým, že sú v súvzťažnosti s dejinami iných národov, nemôžu byť nezávislé, ale vždy v istej a spravidla značnej miere závislé od dejín iných národov a *vice versa*,“ a tak ani uvedený Hrnkov argument vraj „nepodporuje dôsledné poslovenčovanie historických mien.“ (c. d., s. 727) Keďže v danom kontexte (písanie historických mien z uhorského obdobia slovenských a maďarských dejín) je aj M. Zemkovi úplne jasné, že *vice versa* neprichádza do úvahy (takú smiešnu opovážlivosť si predsa voči Maďarom, už aj Trianonom dostatočne vytrestaným, nesmieme dovoliť; je však tiež pravda, že Slovákom niečo podobné nikdy na um neprišlo), v zmysle uvedenej teórie, že súvzťažnosť znamená

„závislosť“ slovenských dejín od maďarských a slovenského jazyka od maďarského

závislosť (osobne sa zaraďujem medzi tvrdých odporcov takejto účelovo skonštruovanej „teórie“ v jej aplikácii na fungovanie jazyka v spoločnosti), je písanie historických mien z uhorského obdobia slovenských dejín nota bene v slovenskom jazyku závislé od písania týchto mien v maďarskom jazyku. Takúto závislosť (platnú čo len do istej, no spravidla vraj značnej miery) platnú pre slovenský jazyk neobjavili členovia komisie, ktorá prerokúvala problematiku písania mien osôb z uhorského obdobia slovenských dejín a dohodla sa na zásadách písania týchto mien v slovenskom jazyku na základe slovenského pravopisu. Takáto „závislostná teória“ o vzťahu slovenského a maďarského jazyka je nepodložiteľná, je jednoducho absurdná. Vo svojom širšom zábere, vo vzťahu na dejiny vôbec, predstavuje pre „našich“ historikov zrejme východiskovú pozíciu pri interpretovaní slovenských dejín uhorského obdobia. Preto sa „náš“ historik čuduje, že ak slovenskí historici presadili „takéto písanie historických mien“ (t. j. slovenským pravopisom), „preukázali malý zmysel pre tradíciu“⁹⁵ (t. j. maďarskú, ktorá je tá pravá, najpravoplatnejšia v uhorských dejinách). Nemali by sme si podľa neho dovoľovať ani narušanie maďarskej grafiky pri menách osôb, ktoré si v časoch maďarizácie zmenili spolu s identitou aj meno: „Ak niekto spolu s pomadžarčeným menom prevzal súčasne aj maďarskú identitu, je korektné tento fakt rešpektovať. Dokumentuje to, okrem iného, aj v slovenskej literatúre často opakovaný a zdôrazňovaný proces maďarizácie.“ (Tamže) Aj M. Zemko súzvučne pritakáva, že ak si takéto osoby samy písali svoje mená „s prihliadnutím k požiadavkám maďarského pravopisu,“ nešlo by pri rešpektovaní tohto písania (t. j. pri neupravovaní takých mien do slovenskej grafiky podľa prijatých pravidiel) „o dodatočné legitimizovanie násilnej maďarizácie, ale len o uznanie faktického stavu, ktorý v spoločensko-politickej rovine vyústil (na šťastie pre Slovákov) do spomenutého zániku Uhorska.“ (c. d., s. 727) Ako vidieť aj z uvedených citátov, domáhajú sa „naši“ historici rešpektovania a uplatňovania neязыkových kritérií pri písaní historických mien, predovšetkým žiadajú rešpektovať maďarskú identitu nositeľov mien, ku ktorej sa dostali buď dobrovoľne, keď využili výhody, ktoré im nová maďarská identita a jazyková forma mena prinášala, alebo sa k novej (maďarskej) identite dostali pod maďarizačným nátlakom, ktorý mal rozmanité, často surové, drastické podoby. Uplatňovanie

*rešpektovanie
maďarskej tra-
dície ako faktic-
kého stavu*

*požiadavka
rešpektovať ma-
ďarskú identitu*

týchto kritérií by vnieslo do písania historických mien chaos ešte väčší ako ten, ktorý bol pred prijatím teraz platnej úpravy. Treba konštatovať, že citovaná námietka, podľa ktorej prijatie písania historických mien podľa zásad stanovených maďarskou historickou vedou v 19. storočí neznamená dodatočnú legitimizáciu násilnej maďarizácie v tejto oblasti,⁹⁶ ale len „uznanie faktického stavu,“ vyplýva zo spomínanej „zásadovej“ východiskovej pozície „našich“ historikov pri interpretovaní slovenských dejín uhorského obdobia.

*uznanie násilnej
maďarizácie
ako faktického
stavu*

Je pravda, že známe obdobie maďarizácie vo všetkých jej rozmanitých formách je istý „faktický stav.“ Tento stav však vniesol do života Slovákov zásadné, prevratné zmeny, ktoré mali ďalekosiahle spoločenské aj morálne dôsledky. Sú zaujímavé a pre nás smerodajné svedectvá tých Slovákov, ktorí toto obdobie bezprostredne prežívali, ktoré na nich doľahlo. Viacerí poukázali na morálnu, resp. nemorálnu stránku odrodilstva. Tak M. M. Hodža už v roku 1847 zaznamenal: „Pravda, keď človek chce k tomu lebo k tomu národu sa pričítať a povje ku pr. no ja som síce rodzený Nemec, ale chcem byť v živote tomto Maďar, tak že i moje meno nemeckuo si pomad'arčím a buďem sa volať na potom ňje Deutsch ale Němet, pravda že aňi v tom ňik mu ňezabráňi. Ale to len takí ľud'ja robja, čo sa u prostrjed Němcov lebo Slovákov sami za sebä hanbiť musja, preto že súc medzi svojimi dobrými sami asnaď svojich sa ňehodní.“⁹⁷ Aj ďalej na strane 74 píše: „Teraz je to pravda už inakšje; zo srdca Urodzencov našich vpadou národ náš, Boh vid'í, že ňje pre svoju vinnu (...). To je ňerest', ktorá na budúcnosť Urodzenstva nášho ťažko padnúť muože; preto že ak láska a prjaťelstvo ľud'í ňespojuje, čirí zákon a právo svetskuo ňikdi to dostatočne ňeurobí. A pritom či je to ňje trápní živuot u prostrjed svojeho vlastnjeho národu žit' na spusob cudzincov? To len Turci tak žijú medzi Bulharmi a Rekmí, ako zo všetkých strán ňenávist'ou svojích poddaních obklopení ňerod'í. Skapať musja dňes zajtrá, lebo panstva svojego koreňe do národňjeho života ňepusťili. Najmenšja búrka domáca ích zvráťí. Čo je to za živuot? to sa len víbojňicke úchiti a chvati, ktorje duch kresťanstva trpeť ňemuože.“ Na morálny „prínos“ odrodilcov do maďarskej spoločnosti poukázal o niečo neskôr aj Štefan Marko Daxner: „Či premení sa tento charakter Maďarstva hromadným vplyvom odrodilcov? Viere podobná vec, že zmení sa, ale nezošľachtí sa, lebo chabosť, ľahkomyselnosť, materiálny

*hanebnosť od-
rodilstva*

egoizmus, lešť, zrada, zadávanie princípov mravných a iné etické pramene odrodilstva môžu len zdemoralizovať, nie však zušľachtľovať človeka, spoločnosť, národ.⁹⁸ O hanebnosti odrodilstva a jeho dôsledkoch sa hovorilo aj na memorandovom zhromaždení v roku 1861.⁹⁹

Na slovenskú tradíciu písania historických mien sme už boli poukázali a uverejnili sme aj príslušné historické doklady, dokumentujúce úzus slovenských vzdelancov, ktorí tie mená písali takým (nemaďarským) pravopisom, aký používali v celom ostatnom texte, do ktorého boli tie mená začlenené.¹⁰⁰ Nijako ich neznepokojovalo ani nezaujímal, či sa tie slovenské podoby mien vyskytujú aj v maďarskom jazyku, alebo či sa používajú ešte aj v nejakých iných písomnostiach.¹⁰¹ Tak napríklad Michal Godra uverejnil v almanachu Zora v roku 1835 baladu pod názvom *Vešelíni na Muráni*. Pripája k nej poznámku, v ktorej sa o. i. píše: „tu i M u r á ň, hrad toho času velmy značný, nímž vtedy hraběte Sěci Jiřího dcera Maria (...), snad so sestrou za hraběte Illěsházihovdanou společně vládla (...). Nádvořný Pán E s t e r h á z i pevnost túto pro Krále zpátkem dostati žáдав, poslal tam zprávcu hradu Filekovského, V e š e l í n i F r a n t i š k a, ju dobývati. Jak Vešelíni, – původně Vesselín, – z polské, dněš pod jmenem V e s s e l i n s k i květúcé rodiny pošlý.“¹⁰² V tom istom almanachu sa na strane 71 zaznačuje meno *Zrínski aňeb Zriňi*, na strane 247 je verš *Jsteli Rákociemu věřný* atď. Aj M. M. Hodža píše: „Sláwny *Selepčěni* k pr. dostával, wráj, po chrbátě mriawky zavše, čo počul maďarčinu.“¹⁰³ Aj inde M. M. Hodža píše: „počnúc od Kazinciho až po Sěciňiho,“ „Gróf Sěciňi povedau kděsi.“¹⁰⁴ Aj u Jána Kollára môžeme čítať: Celá pak ta práce swěřena jest panu Boďaimu, Služnodworskému, w Kestheli bydlícímu; tyto poslední věci zdržují se u p. Jos. Boďaiho; hrabě Festetič; u hraběte L. Festetiče; Psaní hraběte Mik. Wešeliniho; Rákociho nota.¹⁰⁵ Ako vidieť aj z citovaných dokladov, uvedené mená (Zriňi, Vešelíni, Sěci, Sěciňi, Selepčěni atď.) sa od ich podôb v maďarskom jazyku (Zrínyi, Veselényi, Szécsi, Szécsényi, Szelepcsényi atď.) odlišujú predovšetkým svojím diakritickým pravopisom, ktorý sa v textoch písaných po slovensky alebo po česky postupne ustálil. Diakritika nahradila starší zložkový pravopis, ktorý sa u nás vo svojich základných rysoch odlišuje od staršieho maďarského zložkového pravopisu. Keďže zjednocovanie písania mien historických

slovenská tradícia v písaní historických mien

diakritický a zložkový pravopis

starší maďarský a starší slovenský zložkový pravopis

osôb na základe slovenského diakritického pravopisu zasahuje aj tento zložkový pravopis, sú neopodstatnené a hrubo klamlivé výčitky maďarských a s nimi spriaznených „našich“ historikov, že platná úprava písania historických mien v slovenskom jazyku je zameraná proti Maďarom a proti ich jazyku. Pretože „naši“ historici nie sú ochotní priznať hodnotu historického dokladu citovaným slovenským zápisom (ich počet možno, pravdaže, značne rozšíriť), vyhlasujú, že terajšia úprava, uskutočnená v duchu slovenskej tradície písania historických mien, zavádza „umelé, nikde v historických prameňoch sa nevyskytujúce mená.“¹⁰⁶ Je to vraj „do očí bijúci jav, ktorý by sa do nových *Pravidiel slovenského pravopisu* nemal dostať.“¹⁰⁷ Tu azda treba opäť pripomenúť už citovaný Kázmérov slovník starých maďarských rodových mien, ktorý je vedecký len na maďarský spôsob. Preto v ňom nájdeme nielen pravidelne štandardizovanú maďarskú heslovú podobu mena **Pálfí (Zicsi, Turzó, Dezsőfi)**¹⁰⁸ a pod.), ale aj celý rad citovaných historických dokladov na túto podobu, medzi nimi aj doklad vyexcerpovaný dokonca z diela slovenských editorov urbárov feudálnych panstiev.¹⁰⁹

Hoci maďarizátorský tlak neobišiel ani písanie mien v slovenskom jazyku,¹¹⁰ naši vzdelanci tomuto tlaku húževnato vzdorovali. Nie je náhoda, že sa v dnešných časoch tento tlak aj v danej oblasti (písanie historických mien) opakovane a so stupňovanou agresivitou obnovuje. Utvorili sa všetky potrebné možnosti a predpoklady na to, aby sa Magyarország opäť prezentoval Slovákom aj z pozície sily, opäť tvrdo a bezohľadne, ale „rozumne“ tak, aby hneď neukázal svoju pravú dračiu podobu.¹¹¹

Mali sme už príležitosť poukázať na to, že nielen Slováci, ale aj Nemci na Slovensku písali mená a názvy vo svojom jazyku svojím pravopisom. Uviedli sme na to dostatočne veľký počet dokladov a príkladov z nemeckých textov zo 17. storočia napísaných na Slovensku.¹¹² Tento spôsob písania sa dotýka, prirodzene, aj historických mien zapisovaných v nemeckých textoch. Uvedieme niekoľko príkladov z jednej účtovnej knihy v archíve mesta Levoče. Zápis k roku 1584: 17 Augustj kham in die Schtat der Edlwolgeborme Herr Stentzel Turzo, Span dieser Zipserischen Spanschafft;¹¹³ zápis k roku 1585: 30 Decembris war hie Edl wolgeborme Herr Alex Turzo von Bethlehemsdorff, Frayherr auff Boynitz, Großgraf dieser zipserischen Spanschafft;¹¹⁴ zápis k roku 1587:

Aj Nemci na Slovensku písali mená svojím pravopisom.

Erstlich den 29 Januarÿ ist hie ankomen der Wolgeporne Herr Georg Turzo von Bethlehemsdorff, Span d[er] Span-schafft Oraua;¹¹⁵ zápis k roku 1584: Obwol der langwirige gefährliche Theiding mitt den Berzewitzischen vor ein Jar, Gott lob, durch ein Concordj weggelegt, doch weil wir den H Theokelj wegen der vielfaltigen gewalt, so seine Antecessores vnd vorfahren an vnser[n] Teplitzern verschienen Jar, Er selbs auch geubt, schon albereit Citirt, ein newen taiding anfangen müssen.¹¹⁶

Ako vidieť, Nemci v Uhorsku písali mená a iné názvy vo svojom jazyku tak, ako písali aj celý text, t. j. uplatňovali v ňom ten grafický a pravopisný systém, ktorý vtedy vo svojom jazyku používali. Je to prirodzené, tak to má byť, tak je to normálne. Zo slovenskej strany nikomu neprišlo na um sa nad tým pozastavovať či nedajbože Nemcom (alebo aj Maďarom) predpisovať, ako majú vo svojom jazyku písať. No z maďarskej strany a s ňou bratsky spriaznenej strany „našich“ historikov je, pravdaže, všetko inak, lebo veď slovenské dejiny uhorského obdobia sú maďarské, a tak sú Slováci povinní tieto dejiny aj vo svojom jazyku už na prvý pohľad, t. j. navidomochi prezentovať, lebo je to v záujme slovensko-maďarského priateľstva a dobrého spolunažívania, je to vlastne jedna z podmienok toho priateľstva a spolunažívania.¹¹⁷

Z našej strany treba tiež povedať, že ani našim Nemcom nikdy neprišlo na um vnucovať Slovákom nejakú grafiku alebo pravopis. Takejto mocenskej nekultúrnosti sa Nemci nikdy nedopúšťali,¹¹⁸ ba treba s uznaním konštatovať, že významným podielom prispeli do kultúrneho a hospodárskeho rozvoja Slovenska. Vieme, že o nejakom podobnom maďarskom príspevku nemôže byť ani reči. Novodobé tvrdenia o maďarských „zásluhách“ v tejto oblasti sa zakladajú na podvodoch a klamstvách, súvisia s už spomínaným mocenským uzurpátorstvom, ktorému chýba akákoľvek kultúrnosť a ľudská korektnosť.

Vyššie sme už spomenuli, že Slováci neboli v Uhorsku národnostnou menšinou, že patrili ako celok do uhorského štátneho rámca. Preto významnú časť ich celkového dejinného vývinu tvorí uhorské obdobie slovenských dejín. Z pohľadu celkového dejinného vývinu nemeckého národa nemožno rovnakým spôsobom hovoriť o uhorskom období nemeckých dejín. Z nášho pohľadu je dôležitá aj tá skutočnosť, že v stáročných intenzívnych slovensko-nemeckých

*podstatný
rozdiel medzi
slovensko-ne-
meckými a slo-
vensko-maďar-
skými vzťahmi*

*rozdiel v posta-
vení Nemcov
a Slovákov
v Uhorsku*

Slovenské dejiny neboli príveskom maďarských dejín.

vzťahoch nenastalo v Uhorsku nikdy také obdobie, v ktorom by nejaké nemecké mocenské uzurpátorstvo bolo dosiahlo intenzitu známeho maďarského protislovenského barbarského, genocídneho uzurpátorstva. Preto boli Slováci v novodobých uhorských dejinách donútení čeliť v sebazáchovnom úsilí práve maďarskému a nie nejakému inému podobnému útlaku. Preto sa Slovákom bolo treba ustavične vyrovnávať, konfrontovať s agresívnou maďarskou historiografiou a politikou a treba sa im s ňou vyrovnávať aj dnes, keď maďarská iredenta už celkom nezakryto presadzuje krok za krokom staré predtrianonské ciele maďarského uzurpátorstva.

Celkový dejinný vývin Slovákov v rámci uhorského štátu, t. j. kontinuitný vývin dejinných podôb slovenskej etnicity, jazyka, duchovnej i materiálnej kultúry nebol závislý od vývinu maďarskej etnicity, maďarského jazyka a maďarskej duchovnej a materiálnej kultúry, ergo slovenské dejiny neboli nijakým príveskom, apendixom maďarských dejín. To len niektorí novodobí (s nevýraznými a zďaleka ešte nie ohrozujúco nebezpečnými začiatkami v 18. storočí) a dnešní maďarskí a „naši“ historici a politici by túto ničím nedoložitelnú, podvodne skonštruovanú závislosť a odvodenosť chceli vyprodukovať, stvoriť aj so spätnou platnosťou.

Legalizácia predtrianonských maďarizátorských názvov

Keď nedávno politickí predstavitelia maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku (vrátane tých, ktorí sú dnes „oddelení“ v politickej strane MOST-HÍD) presadzovali prijatie zákona, ktorý by legitimizoval používanie všetkých maďarských a maďarizátorských miestnych názvov, vyhlásených zákonom z roku 1898 za jediné platné úradné pomenovania (platil zákaz úradne používať nemaďarské názvy), komentovali sme vtedajší zúrivý maďarský politický boj o. i. aj takto: Pri vehementnom presadzovaní týchto názvov sprevádzanom vášnivými emóciami a klamstvami publikovanými aj v „slovenskej“ tlači a sprevádzanými intervenciami z najvyšších vládnych miest Maďarskej republiky sa ignoruje platná legislatíva Slovenskej republiky i medzinárodné dokumenty v danej oblasti, ožívujú sa ako naďalej platné predtrianonské pomery, ktoré sú odrazom čias najsurovejšej ma-

d'arizácie, presadzovanej štátnymi aj neštátnymi inštitúciami z čias dualistickej monarchie. Po rozpade monarchie, po vzniku Česko-Slovenskej republiky prestali byť tieto názvy oficiálnymi úradnými pomenovaniami. Ak sa dnes predstavitelia maďarskej národnostnej menšiny domáhajú používania týchto názvov, nerešpektujú tú historickú skutočnosť, že zanikol štátnopolitický útvar, v ktorom spomínané názvy fungovali ako jediné a výlučné oficiálne pomenovania, že ignorujú aj v tejto oblasti zmenu štátnopolitického usporiadania v Európe po 1. svetovej vojne. Nejde tu len o nerešpektovanie medzinárodne platných štátnopolitických pomerov a slovenskej štátnosti, ale aj o zjavné klamstvá, keď sa za historické vyhlasujú aj všetky umelo vymyslené alebo inak maďarizované názvy. (...) Aby všetci maďarskí „vlastenci“ vedeli, ako znejú „historické“ maďarské miestne názvy na Slovensku, vydávajú sa v Maďarsku ich zoznamy, z ktorých taký vlastenec, prežívajúci od útleho detstva „trianonskú traumu,“ sa dozvie, že Hrabušice sú *Káposztafalva*, že Hrabovčik v stolici *Sáros* je *Gyertyánpatak*, Hrabové v stolici *Trencsén* je *Rabó*, Hrabovec v stolici *Sáros* je zas *Rabóc*, Dubnica nad Váhom je *Máriatölgyes* (v súpise maďarských „exoným“ *Vágtölgyes*), Hlboké sa „správne po maďarsky“ nazýva *Luboka*, Rysy vo Vysokých Tatrách sa správne „historicky“ nazývajú *Tengerszemcsúcs*, Prostredný hrot že je *Középorom*, Bujačí vrch *Homlokos*, Ždiarska vidla *Határhegy*, sedlo Váha *Hunfalvi-nyereg* atď. a pod. – Je bezočivé klamstvo, že pre maďarské deti sú tieto predtrianonské úradné názvy celkom prirodzené v ich materinskom jazyku (SME – Morvay 25. 9. 2008: „Jediným riešením zodpovedajúcim logike akéhokoľvek jazyka, pedagogickým zásadám kladúcim dôraz na čím ľahšie pochopenie textu pre žiakov, a dokonca elementárnemu zdravému rozumu, je, aby boli zemepisné názvy v maďarskojazyčnom texte uvedené maďarsky, tak ako ich samotní žiaci prirodzene používajú.“) – Treba si položiť otázku, aký je zmysel oživovania predtrianonskej kontinuity, oprašovania zatuchnutých maďarizačných spotvorenín. (...) Nuž je predsa pre Maďarov neprijateľným ponížením používať v tom svojom tatranskom Felvidéku nejaké názvy, ktoré nivočia, „prznia“ ich milovanú materčinu (denník SME uverejnil takto formulované pohoršenia proti slovenským názvom v učebnici pre maďarské školy od rozhorčeného P. Csákyho, P. Morvaya, M. Kusého a ďalších svojich čitateľov). Počuli sme od predstaviteľov SMK,

*ignorovanie
potrianonského
štátno-politického
usporiadania v Európe*

*kriesenie ume-
lých maďariza-
torských názvov*

*maďarské klam-
stvá v „sloven-
skej“ tlači*

podvodná
maďarská
„jazykovedná“
argumentácia
v službách
protislovenskej
politiky

aký atentát na maďarčinu je tá učebnica, v ktorej sa slovenské názvy dostávajú do kontextu maďarského jazyka. Ak sa tam po stovkách a tisíckach dostávajú akékoľvek iné názvy, t. j. z nejakého iného cudzieho jazyka, nejde o nijaké nivočenie, „prznenie“ maďarčiny. – Je namieste otázka, prečo je pre tie maďarské morfémy také ponižujúce spájať sa so slovenskými geografickými názvami, prečo spojením maď. *-ről, -ba, -an, -i* so slovenskými názvami *Košice, Ružomberok, Vrútky, Bratislava* vznikajú ohyzdné hybridy (Veronika Šutková, SME 11. 10. 2008), prečo ich tie slovenské názvy natoľko zhadzujú, že „keď si taký jazykový hybrid prečíta teta z Dunajskej Stredy, tak okamžite začne hľadať prihlášku do Maďarskej gardy, pretože je to poburujúce,“ myslí si Berényi (SME 6. 10. 2008). Veď jazyk sám so všetkými svojimi pravidlami, podľa ktorých korektne funguje, nezávisí od nijakej politiky ani ideológie, rovnakými prostriedkami a formami môže vyjadrovať najrozmanitejšie myšlienkové alebo citové obsahy, rovnako slúži všetkým svojim používateľom. Preto slovenské názvy vstupujú do kontextu maďarského jazyka presne tak, ako doň vstupujú názvy z akéhokoľvek iného jazyka, všetky „prznia“ ten jazyk typovo rovnakým spôsobom. (...) Veď aký že je „gramatický“ rozdiel medzi *Torrejónban, Oregonban* a *Ružomberokban*? Prečo je *Ružomberokban* neprípustný hybrid, ktorý „przni“ maďarčinu a jazykovo po maďarsky celkom rovnaká forma *Torrejónban, Oregonban* je celkom celučičkom v poriadku? Je jasné, že tu nejde o *-ban*, ale o Ružomberok, o slovenské názvy, o slovenčinu. Nehovoríme teda nekvalifikovane, kocúrkovsky o gramatike. Tá nemá s touto politikou, s maďarskou iredentou, nič spoločné, len sa bohapusto zneužíva na jej zahmlievanie. Aj kandidátka na prezidentku Slovenskej republiky Iveta Radičová (Markíza – Na telo 19. 10. 2008) hovorí o „gramatickej mäteži“ v učebniciach pre školy s maďarským vyučovacím jazykom. Odstránenie tejto mäteže je podľa nej oveľa zásadovejší problém ako „nevinná“ spolupráca slovenských poslancov za SMK s Fórom poslancov karpatskej kotliny (rozumej Veľkého Maďarska) na pôde parlamentu Maďarskej republiky. (...) Pravda, politickým predstaviteľom SMK a ich nadmieru horlivým prisluhovačom z radov redaktorov, novinárov a ďalších dvorných prispievateľov mienkotvornej „slovenskej“ tlače nestačí rámec územia, kde sa maďarský jazyk používa, pre nich je maďarský celý felvidék (rozumej Slovensko),

so všetkými pseudohistorickými maďarizátorskými názvami, ktoré treba čo najskôr legalizovať, čo znamená vedome ignorovať štátnopolitické usporiadanie po rozpade monarchie, zapríčinenom známou maďarizátorskou politikou. – Je jasné, že možnosť používať vžitie maďarské geografické názvy sa vzťahuje na zákonom presne vymedzené územie. Rozšíriť používanie takýchto názvov na územie celej Slovenskej republiky je nezakrytý prejav maďarskej politickej iredenty dirigovanej z Budapešti a dlhodobo vnášajúcej nebezpečné napätie do medzinárodných vzťahov v strednej Európe.¹¹⁹

Toľkoto opätovne z reprodukcie našich vtedajších reakcií na maďarské úsilie legitimizovať používanie všetkých predtrianonských maďarských a maďarizátorských úradných názvov.

V návrhu nového zákona o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý v roku 2011 predložila do Národnej rady Slovenskej republiky maďarská politická strana MOST-HÍD, už nebola formulácia, že označenia obcí v jazykoch národnostných menšín majú miestny charakter,¹²⁰ t. j. označenia obcí v maďarskom jazyku sa neobmedzujú len na územie, kde žije maďarská národnostná menšina, ako to bolo v dovtedy platnom texte zákona.¹²¹ Keď Národná rada SR túto časť textu v návrhu zákona neschválila, v odpovedi na otázku novinárky z denníka SME (Otázka znela: „V správnom konaní však nebudú môcť menšiny používať svoj jazyk na celom území Slovenska, iba tam, kde splňajú percentuálny limit. Tu ste ustúpili.“) povedal predseda poslaneckého klubu strany MOST-HÍD László Solymos: „My sme s celým územím pôvodne ani nerátali, to bol návrh pána ministra Lipšica.“¹²² Ako vidieť, sám minister vnútra Slovenskej republiky, nominovaný do koalície vlády Slovenskej republiky za politickú stranu Kresťanskodemokratické hnutie, ktorú celkom iste nemožno označiť za nejaké „mikroskopické zoskupenie občanov,“ prišiel iniciatívne s návrhom, ktorý vychádza v ústrety tu o pár riadkov vyššie spomínaným politikom a ideológom. Preto neprekvapuje, že pri presadzovaní prijatia svojho návrhu zákona o používaní jazykov národnostných menšín rátali jeho predkladatelia s podporou strany Kresťanskodemokratické hnutie,¹²³ že dnešný predseda tejto politickej strany privítal, ako sme videli, výber bratislavského Modrého kostolíka do bruselského parku, kde jeho zmenšený model reprezentuje Slovensko ako jeho typický znak.

maďarský návrh deštruktívneho zákona o používaní jazykov národnostných menšín

nadštandardná spolupráca a „ústretovosť“ politikov KDH pri presadzovaní záujmov maďarskej politiky

*úsilie o nahra-
denie štátneho
jazyka (sloven-
činy) jazykmi
národnostných
menšín (maďar-
činou) v úrad-
nom styku*

Hoci v preambule schváleného zákona o používaní jazykov národnostných menšín (zákon nadobudol účinnosť 1. júla 2011) sa píše, že si Národná rada Slovenskej republiky uvedomuje, že slovenský jazyk je štátnym jazykom Slovenskej republiky, v § 7b sa za správne delikty, ktorých sa dopúšťa orgán verejnej správy na úseku používania jazykov menšín, udeľujú pokuty vo výške od 50 do 2500 eur. Medzi delikty podliehajúce peňažným sankciám patrí aj neinformovanie občana Slovenskej republiky, ktorý je osobou patriacou k národnostnej menšine, o možnosti komunikovať v ústnom a písomnom styku v jazyku menšiny. Zákon teda ukladá orgánom verejnej správy povinnosť zisťovať národnostnú príslušnosť občana Slovenskej republiky a ponúkať mu možnosť používať svoj materinský jazyk, nepokladať vlastne za primerané, aby príslušník menšiny používal v úradnom styku štátny jazyk. Tu sa v zákone Slovenskej republiky nerešpektuje skutočnosť, že ústavou zabezpečené postavenie slovenčiny ako štátneho jazyka Slovenskej republiky nemôžu ohrozovať nijaké iné zákony, že je výrazne odlišný právny štatút štátneho jazyka a jazykov národnostných menšín. Takéto postavenie štátneho jazyka podčiarkuje aj Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov i ďalšie medzinárodné dohody. Toto svoje postavenie nestráca štátny jazyk ani v tých oblastiach, kde žijú príslušníci menšiny. Garancia práv národnostných menšín pri používaní ich jazykov v istých oblastiach verejného styku neznamena, že sa tieto jazyky stávajú takými štátnymi jazykmi ako slovenský jazyk, ktorý má, na rozdiel od územne vymedzenej platnosti používania jazykov národnostných menšín, celoštátnu pôsobnosť ako spoločný jazyk verejného styku všetkých občanov Slovenskej republiky, bez ohľadu na ich národnostnú príslušnosť. Preto sa Slovenská republika zaväzuje utvoriť vo svojom vzdelávacom systéme podmienky na to, aby si všetci občania mohli v primeranej miere osvojiť kodifikovanú podobu štátneho jazyka. Orgány verejnej správy, ktoré aj podľa zákona (§ 7) nie sú povinné ovládať jazyk menšiny, by nemali odrádzať príslušníkov menšín od používania štátneho jazyka.

*izolacionistická
politika pred-
staviteľov ma-
ďarskej národ-
nostnej menšiny
na Slovensku*

Izolacionistickú politiku predstaviteľov maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku charakterizuje úsilie presadiť v slovenskom zákonodarstve legalizáciu používania maďarčiny aj vo všetkých oblastiach verejného styku na etnicky zmiešanej oblasti južného Slovenska, resp. aj v širšom ze-

mepisnom rámci. Legalizovala by sa tak maďarizácia Slovákov, ktorí aj v etnicky zmiešaných oblastiach Slovenska tvoria zatiaľ väčšinu obyvateľstva. Nedávna organizovaná maďarská hystéria okolo zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky nebola bojom za maďarské menšinové práva – tie sú na Slovensku dobre zabezpečené nielen legislatívne, ale aj v praxi realizované –, ale za presadenie maďarčiny ako jazyka verejného styku bez akýchkoľvek obmedzení. Už doterajšia izolacionistická politika predstaviteľov maďarskej národnostnej menšiny ukázala, že politicky prebojovaný systém školskej výučby slovenčiny v školách s maďarským vyučovacím jazykom nezabezpečuje osvojenie si štátneho jazyka na primeranej úrovni. Čoraz častejšie sú prípady, keď rodičia alebo starí rodičia musia fungovať ako tlmočníci svojim deťom alebo vnukom.

Zmyslom zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky je zabezpečiť bezporuchové dorozumievanie občanov Slovenskej republiky vo verejnom styku na celom území štátu, riadne bezporuchové fungovanie štátnej a verejnej správy na celom Slovensku, vykonávanie suverénnej štátnej moci orgánmi Slovenskej republiky. Jednoznačne sa ukázalo, že toto suverénne právo orgánov štátnej a verejnej správy nemožno na Slovensku zabezpečiť bez príslušnej legislatívy. Domnievame sa, že dostatočne jasne to ukázali aj doklady, príklady a výklady v tomto našom texte. Je pravda, že sú v Európe štáty, kde takáto legislatíva nie je potrebná, v mnohých však takéto zákony sú a bez prekážok a spochybňovaní ich oprávnenosti efektívne fungujú. Ak „naši“ historici, politici a publicisti často nálepkujú zákon o štátnom jazyku Slovenskej republiky ako nezmyselný a hlúpy,¹²⁴ malo by sa takéto a podobné „duchaplné“ hodnotenie vzťahovať aj na iné jazykové zákony v štátoch Európskej únie, kde sa ich dodržiavanie prísne vymáha a ich nedodržiavanie prísne sankcionuje, oveľa prísnejšie ako na Slovensku.

zmysel a potreba zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky

Starí Slováci

„Naši“ historici, pravdaže, nekompromisne pranierujú aj iné „nezmysly“ a „hlúposti“, ktorých sa dopúšťajú niektorí slovenskí donedávna buržoázni, teraz komunistickí alebo postkomunistickí či matiční, ľudácki alebo inak „výstižne“

titulovaní nacionalistickí vykladači slovenských dejín, kultúry a jazyka, ktorí si dokonca vymysleli aj nikde a nikdy nedoložené a až dosiaľ vraj takmer vôbec nepoužívané absurdné spojenie *starí Slováci*.

Ak „naši“ historici vyhlasujú spojenie *starí Slováci* za neadekvátne, vo vzťahu k dejinám Slovákov za niečo absurdné a nehistorické, patriace do vyjadrovacieho arzenálu nacionalistických prekrúčačov dejín, neuviedli na také svoje tvrdenia a nevyberané obvinenia nijaký relevantný dôkaz ani doklad. Ak sa od tých nacionalistických „prekrúčačov dejín“ domáhajú historických dokladov na spojenie *starí Slováci* z čias, na ktoré ho tí prekrúčači vzťahujú, treba im odpovedať ich vlastnými slovami, že takáto požiadavka je nezmyselná a hlúpa. Vedia si „naši“ historici predstaviť *starého Slováka*, ktorý by seba tak označil v tej svojej dávnej súčasnosti, o ktorej my dnes hovoríme pri opise alebo výklade toho obdobia slovenských dejín? Ved’ to my tak nazývame svojich predkov, je to naše vyjadrovanie, náš metajazyk, slovenský jazyk vedy, ktorým hovoríme a píšeme o svojich predkoch. Tak bez rozpakov písali už naši predchodcovia, ktorí sa venovali výskumu slovenských dejín, kultúry a jazyka. Uvedieme niekoľko príkladov vo funkcii dokladov. Napríklad Michal Miloslav Hodža píše: „Je preukjovaná vec, že tjeto istje zákoni, práva, ústavi v Uhorskej krajiňe sú původňe *staroslovenskje*. Veť nám to mená oznamujú, k pr. meno *král’* je slovenskuo meno, trebars ho aj Maďar povje *király*; (...) ďalej *Špán*, hlavní Išpán, Viceišpán, je úrad staroslovenských pánov a znamená tolko čo Pán;“¹²⁵ „Pod návalom čudskotureckých národow, ale zlášťe a nado všetko Maďarow, Staroslováci na podunaji jedni mečom zahynuli, druhí do Bulhár dolních, do Srbska, do Chorvátska, tretí do Tatér, štvrtí do Čiech sã uchýlili (...). Ale veru zo smrtňej neresti tětjo bez pochyby sã najviacej tatránskemu Slovákovu dostalo t. j. z oných Staroslovenov sã najviac do Tatér uchýlilo, tak že Slovák terajší tento je Staroslováka podunajského najbližší, buď i najnešťastnejší dědič a nástupca;“ „Skutok mládencow týchto mnohí zo starších nepochopovali a pochopiť sã shrdali (...), vyjmešli s úctou *Reusa*, toto plastickuo staroslováka osobenstvo, ktorý do nevyskúmaného tajemstva slovenského človečenstva hluboko preniknul;“ „Lebo i Maďar, ktorý na zemi Staroslováka sã násilňe osadil, v istom ohlädě je len sčuděný (finnisatus) Staroslovák, t. j. *uhor* akoby v těle slavianskom.

požiadavka
doložitelnosti
spojenia starí
Slováci

slová Staroslo-
vák a staroslo-
venský
u M. M. Hodžu

Čokolvek je w reči maďarskej žiwlu slovenského, to všetko prešlo do něj zo staroslovenčiny.¹²⁶

Tak ako sa latinské pomenovanie *Slavus* používalo aj v užšom význame „Slovák“, používalo sa aj pomenovanie *Slovák* v širšom význame „Slován“ (platí to aj na prídavné meno *slavus*, *slavicus* – *slovanský*, *slovenský*). Vzťahuje sa to, prirodzene, aj na spojenie *starý Slovák* a na adjektívum *staroslovenský*. Príklady na širší význam tohto pomenovania nájdeme napríklad v slovníku Štefana Leška, ktorý pod názvom *Wyswětlenj Slow starých česko-slowenských, y některých cyzých w Biblj Páně, čtaucým Čechům, Slowákům a Morawanům k snadněgssjmu srozuměnj* vyšiel ako dodatok ku Kralickej Biblii (strany 343-391) vydanej zásluhou Jiřího Palkoviča v roku 1808 v Bratislave. Tam sa napr. píše: **Koráb**, vlastně hrubá kůra ze stromu (za starodáwna kora), poněwadž pak lodj poněkud takowé kůře gest podobná, od tud stařj Slowácy lodj nazwali Korábem, a Russowé až posawád gmenugj Korábl, Polácy pak a Čechowé toliko welikau přikrytau lodj nazýwagj Koráb, některj Slowácy hajow, od vherského hajó, ginj s Němcy ssj (s. 354-355); **Jahen**, z řeckého Diaconos, služebnj, stařj Slowácy neyprw učinili Diakon, potom Djakon (...), z toho neyposléze nassi Czechowé zdělali Jahen. (s. 352); **Illirycká země**, **Illyricum**, předtjm byla ta weliká kragina od Istrye až k Albányi při moři Adryatyckém. Nynj Illirykum obsahuge w sobě wssecky ty země, kteréž mezy Adryatyckým mořem a mezy řekami Sávau a Dunagem ležj až k horám Balkánským aneb Haemus řečeným (...). Národowé we wssech těchto nynj gmenowaných králowstwjch gsau původu Slowenského, y gazyka Slowenského s newelikým rozdjlem až podnes vžjwagj, wssak pod rozličnými gměny, z nichž neyhlawněgssj gsau gazykowé Horwátský a Srbský neb Rácký. (s. 352)

Aj nemeckí vzdelanci boli v tých časoch (18.-1. pol. 19. storočia) dobre informovaní o tom, že na pomenovanie autochtónnych Slovákov v Uhorsku sa používa aj pomenovanie označujúce Slovanov všeobecne. Tak napríklad v citovanej Schwartnerovej štatistike Uhorska sa píše: „In Ungern lässt sich aus der grossen Anzahl slavischer Flecken und Dörfer, beyläufig auf die ungeheure Menge slavischer Bewohner der Schluss machen. So verschieden aber hier ihr Dialect ist: eben so verschieden sind die Namen, durch welche dieselben von einander unterschieden werden. Sie heissen *Slaven* (oder, wie

Slavus vo význame „Slovák“, „Slovák vo význame „Slován“ (*Slavus*)

Štefan Leška

nem. Slaven
vo význame
„Slováci“

sie sich selbst nennen, *Slowak* plur. *Slowácy*), *Russniaken*, *Raatzten* (selbst nennen sie sich aber *Serbler*), *Croaten*, *Slavonier*, *Dalmatiner*, *Wandaln* u. s. w.¹²⁷ [Podľa veľkého počtu slovanských mestečiek a dedín možno vyvodit' približný záver o obrovskom množstve slovanských obyvateľov v Uhorsku. Tak ako sú rozdielne ich nárečia, sú rozdielne aj ich pomenovania, ktorými sa navzájom odlišujú. Nazývajú sa *Slovania* {nem. *Slaven*} (alebo, ako sa oni sami pomenúvajú, *Slovák*, množné číslo *Slováci*), *Rusniaci*, *Ráci* (sami sa však nazývajú *Srbi*), *Chorváti*, *Slavónci*, *Dalmatinci*, *Vandali* atď.] Ako vidieť, je tu pomenovanie *Slaven* vyhradené na označenie Slovákov, ktorí žijú v Uhorsku popri celom rade iných Slovanov (nemecky *Slaven*) s vlastnými špecifickými pomenovaniami.

Tak ako naši predchodcovia, používali spojenie *starí Slováci* aj ďalšie generácie slovenských bádateľov celkom spontánne, keď to bolo prirodzenou súčasťou príslušného výkladového kontextu.¹²⁸ Ako príklad spomenieme obsiahle významné dielo slovenského slavistu Jána Stanislava, ktorý toto spojenie častejšie používal, napríklad aj v známom diele *Slovenský juh v stredoveku*.¹²⁹ Označenie *starí Slováci* sa svojím základným významom neodlišuje od pomenovania *Slováci*. Rozdiel je len v tom, že spojenie *starí Slováci* sa používa na označenie Slovákov, ktorí žili v staršom období slovenských dejín. Až do nedávneho obdobia prudko vzplanutých politicky podmienených protestov „našich“ historikov (politikov, publicistov) proti opodstatnenosti samého tohto spojenia mu tí autori, ktorí ho vždy používali striedavo s významovo rovnocenným pomenovaním *Slováci* s uvedeným časovým odlišením, nepripisovali nejakú osobitnú dôležitosť. Celkom prirodzene nevideli dôvod dištancovať sa od svojich priamych predkov, lebo celkom prirodzene odmietali Slovákom vnucovanú predstavu, že sú vo svojom dejinnom vývine „výsledkom bez príčiny.“¹³⁰ Nemohol som predpokladať ani tušiť, že ma po rokoch bude niekto obviňovať z toho, že používam neprirodzené, nehistorické a násilné označenie, ktoré nezodpovedá realite, v akej žili naši predkovia (J. Steinhübel v denníku SME z 29. 1. 2008), keď som v roku 1998 na 12. medzinárodnom zjazde slavistov v Krakove začal svoj referát slovami: „Prvým spisovným jazykom starých Slovákov bola staroslovienčina, jazyk, ktorý má svoj základ v južnej oblasti praslovančiny, čo sa zreteľne odráža v celom rade jazykových znakov. Tento jazyk sa dostal do civilizovaného

používanie
a význam spo-
jenia *starí Slo-
váci*

*starí Slováci na
medzinárodnom
zjazde slavistov
v Krakove 1998*

prostredia západných Slovanov, kde sa ďalej rozvíjal, prispôsobujúc sa prostrediu, v ktorom fungoval. Hoci sa tento jazyk po Metodovej smrti nerozvíjal u starých Slovákov podobným spôsobom ako u južných a potom aj u východných Slovanov – nevznikla cirkevná slovančina slovenskej redakcie – má veľkomoravská starosloviensčina zreteľné pokračovanie v slovenskom jazyku, o čom prinášajú množstvo jazykových dokladov staršie slovenské písomnosti a slovenský jazyk, predovšetkým slovenské nárečia, po dnešné časy. Toto zistenie možno doložiť množstvom jazykových prvkov, najmä lexikalizmov. – Zákaz používania starosloviensčiny ako liturgického jazyka neznamená, prirodzene, prerušenie jazykového vývinu. Veď z veľkomoravského kultúrneho jazyka sa dostal do maďarčiny – popri množstve iných prevzatí – aj celý rad termínov súvisiacich s organizáciou štátu, právná i kresťanská terminológia. Veľkomoravská vládnuca vrstva zohrávala v nových mocenských pomeroch významnú úlohu pri budovaní uhorského štátu. 10.-11. storočie je obdobím, v ktorom v dôsledku procesu predchádzajúcej viacstoročnej nadkmeňovej etnickej integrácie existovalo už konsolidované slovenské etnikum, spojené spoločným pocitom etnickej spolupatričnosti a spoločným samopomenovaním, čo všetko sa následne odrazilo v spoločnom jazyku.¹³¹

Keďže na svetových zjazdoch slavistov sa každých päť rokov predkladajú výsledky vedeckých výskumov predovšetkým v medzizjazdovom období, pravda, aj v nadväznosti na predchádzajúce staršie výskumy, predkladali sme ich z nášho pohľadu aj v roku 1998 v Krakove. Výsledky výskumov našej vedy ukázali, že v 10.-11. storočí existovalo konsolidované slovenské etnikum s vedomím etnickej spolupatričnosti, so spoločným pomenovaním a spoločným jazykom, že byzantská misia prišla na Veľkú Moravu do civilizovaného prostredia, v ktorom sa starosloviensky jazyk ďalej rozvíjal a prispôboval novému prostrediu, čo sa v ňom zreteľne odráža (veľkomoravizmy v staroslovienskych pamiatkach), že ani kontinuita slovenského jazykového vývinu nebola od veľkomoravských čias nikdy prerušená, čo sa tiež zreteľne odráža v slovenskom jazyku i v prevzatiach do maďarčiny.

Naši predkovia sa nazývali *Sloveni* (v staroslovienskych textoch je forma *Slověne*, vo výslovnosti *Slovāne*).¹³² Pomenovanie *Slovāne*, neskôr *Sloveňi* malo na území obývanom Slováckmi (v minulosti bolo toto územie väčšie ako dnes) širší

vznik a vývin
pomenovania
Slovákov

aj užší význam, ako to dokladá aj veľké množstvo písomných záznamov. Slováci si totiž za svoj etnický názov zvolili pomenovanie označujúce Slovanov vôbec, tak ako to urobili Slovania aj v niektorých iných oblastiach veľkého slovanského sveta. Toto pomenovanie si Slováci zvolili na istom stupni svojho etnicko-integračného vývinu, v procese nadkmeňovej etnickej integrácie, spájania sa kmeňov do vyšších nadkmeňových útvarov, územných celkov s istými formami centrálnej správy a organizácie spoločenského a hospodárskeho života, v ktorej pôvodné kmeňové spoločenstvá zanikali, strácali zmysel svojej existencie. Preto zanikali aj ich názvy. Na rozdiel od všetkých ostatných susedných i vzdialenejších slovanských oblastí sa z územia obývaného Slovákmi nezachovali názvy kmeňov (iste sídlilo na tomto území viac kmeňov, ktoré mali svoje kmeňové názvy), nie sú doložené ani v najstarších zachovaných písomnostiach. To svedčí o starobylej etnickej integrácii na území obývanom Slovákmi. Je aj historicky doložená správami o Samovej ríši zo 7. storočia, údajmi o Veľkomoravskej ríši a ďalšími historickými správami. V priebehu etnickej integrácie sa utvára spoločný pocit etnickej spolupatričnosti, utvára sa spoločný jazyk a spoločné pomenovanie, samopomenovanie. Preto knieža Rastislav nie je knieža všetkých Slovanov či Slovanov vôbec, ale je kniežaťom konkrétneho slovanského etnika v konkrétnej podunajskej oblasti, z ktorej išlo posolstvo k byzantskému cisárovi. Prídavné meno *slověньскъ* (*knědzь словěньскъ*) sa tu používa v užšom význame. Aj svoje jazykové spoločenstvo ako odraz etnického spoločenstva si Slováci jednotne pomenovali, keď svoj jazyk nazývali a podnes nazývajú *slovenský*.

vznik a vývin
pomenovania
Slovák

Novšia podoba názvu – *Slovák* –, ktorú máme písomne doloženú od 15. storočia, nevznikla na označenie Slovákov. Dôvod jej vzniku je čisto jazykový. Už niekedy v priebehu 14. storočia sa v západoslovanských jazykoch stala produktívnou, frekventovanou prípona *-ák* (s variantom *-iak*) pri tvorení etnických názvov a obyvateľských mien (*Slezák*, *Prusák*, *Rusnák*, *Poliak*; *Pražák*; dnes je pri tvorbe obyvateľských mien veľmi produktívna prípona *-čan*). Názvy s touto príponou nahrádzali v západoslovanských jazykoch staršie pomenovania, a tak nová forma *Slovák* znamenala to isté, čo dovtedajšia forma *Sloven*, používala sa teda tiež v širšom aj užšom význame. Ďalší priebeh etnicko-integračných procesov pôsobil, že označenie *Slovák* ostalo len nám, Slovákovi.

Všetci ostatní Slovania, ktorí si za svoj etnický názov vybrali označenie pre Slovanov vôbec, splynuli v spomínanom integračnom procese so Slovanmi, ktorí majú svoje špecifické etnické pomenovania (*Rusi*, *Chorváti*), alebo podľahli asimilácii (polabskí Slovania, Slovania pri Severnom mori). Popri Slovákoch už len Slovinci si zachovali svoj etnický názov, ktorý sa zhoduje s označením Slovanov vôbec (v mužskom rode *Slovenec* – s príponou *-ec* – v tej slovanskej oblasti nebola prípona *-ák* / *-iak* taká produktívna pri tvorbe uvedených názvov ako u západných Slovanov). Pomenovanie *Slověne* (Sloväňa) / *Sloveni* (Sloveňi), neskôr *Slováci* je etnickým názvom obyvateľov Veľkej Moravy na celom jej území, t. j. aj v tých častiach, ktoré sa po jej zániku dostali do iných štátno-politických útvarov. Slováci si podnes zachovali svoj starobylý etnický názov.¹³³ Jadro Veľkej Moravy (okrem neskôr pripojeného územia Čiech a Vislianska) obývalo jedno slovanské etnikum (Sloveni) s uvedenými spoločnými znakmi ako výsledkom nadkmeňových integračných procesov. Tieto procesy prebiehali na území dnešnej Moravy tak ako na území dnešného Slovenska, s rovnakými výsledkami. Veď aj obyvatelia Moravského Slovenska, na ktorom tiež nedošlo k prerušeniu vývinu etnickej continuity, sa nazývajú Slováci. Na tomto fakte nič nemenia novodobé modifikácie pomenovania v rámci českého štátu. Ak v známych Životoch sv. Konštantína a sv. Metoda sa Rastislav označuje ako knieža moravské, hovorí sa o ňom ako o vládcovi štátno-politického útvaru moravského, ak sa tam označuje ako *кнѣзьъ словѣнскъ* (knieža slovänské), hovorí sa o ňom ako o vládcovi Slovenov, obyvateľov tohto štátno-politického útvaru. Aj Ján Stanislav konštatuje: „Pre nás má zápis u Nestora ten veľký význam, že podrobne uvádza kniežatá, ktoré sa o posolstve poradili a ktorým cisár Michal poslal učiteľov. Uvádza presne všetky hlavné kniežatá, ktoré vtedy vládli nášmu národu, teda i Kocel’a. Údaj je teda zaiste spoľahlivý. Dôležité je, že sa krajiny všetkých týchto troch kniežat uvádzajú pod jediným menom ako *Slověnskaja zeml’a*, a to v singulari. Autor legendy si je teda vedomý, že táto zem je obývaná tým istým obyvateľstvom.“¹³⁴

Na Veľkej Morave žilo jedno spoločné etnikum so spoločným pomenovaním a so spoločným jazykom.

Nemá pravdu „náš“ historik Ján Steinhübel, keď píše: „Ak boli «naši predkovia v tom čase označovaní ako Sloveni», tak rozhodne nie v úzko národnom zmysle, ako nám to podsúvajú 32 signatári. Slovieni či Sloveni (po latinsky Sclavi) boli

vznik vedomia
etnickej spo-
lupatričnosti
u starých Slo-
vákov a ich
spoločné pome-
novanie

príčina zániku
názvov kmeňov
v našej oblasti

aj Moravia, Česi, Korutánci, Srbi a tak ďalej, čiže všetky slovanské kmene. Meno Sloveni (v neskoršom tvare Slováci) sa stalo úzko národným menom našich predkov až v kontraste k neslovanským Maďarom v spoločnom uhorskom štáte, ktorý ich oddelil od ostatných Slovanov.“ (SME 29. 1. 2008) Ako sme na to už poukázali, nadkmeňová integrácia Slovanov na strednom Dunaji a v Pomoraví siaha hlboko do čias pred vpádom pestrého kmeňového zoskupenia, z ktorého sa v procese nadkmeňovej etnickej integrácie vyvinuli Maďari. Na etnickom pomenovaní starých Slovákov sa po vpáde tzv. Maďarov nič nezmenilo. Toto pomenovanie (užší význam názvu pre Slovanov vôbec) im zostalo aj napriek tomu, že v Uhorsku žili, často aj v bezprostrednom susedstve, mnohí iní Slovania so svojimi špecifickými názvami, ktorí nestratili, tak ako ani Slováci, svoje všeobecné pomenovanie pre Slovanov. Na vzájomné odlišenie nepotrebovali slovansko-maďarský kontrast. Doložili sme túto skutočnosť množstvom písomných údajov.¹³⁵ O vnútorných nadkmeňových integračných procesoch (nevyvolaných priamym slovansko-neslovanským kontrastom), keďže prebiehali oveľa neskôr ako u starých Slovákov, máme už dosť písomných údajov i desiatky dokladov na názvy kmeňov.

Neprijateľné, násilné je aj „zdôvodňovanie“ absencie názvov kmeňov z dunajsko-pomoravského priestoru z pera ďalšieho „nášho“ historika: „Príčinou absencie pomenovaní kmeňov v známych písomných prameňoch môže byť aj fakt, že Slovania na území Slovenska neboli natoľko dôležití a nebezpeční, než slovanské kmene sídliace v bezprostrednom susedstve či už Franskej ríše, alebo iného dôležitého hráča na politickej šachovnici včasnostredovekej Európy. Keďže tie boli považované za nepriateľské a nebezpečné, predstavitelia vtedajších mocností sa ich snažili poznať a identifikovať na základe ich vlastných pomenovaní.“¹³⁶ Či naozaj nesídlili tie naše kmene v susedstve Franskej ríše? Či naozaj nemala Franská ríša výsostný záujem o toto „misijné“ územie? Nič nás neoprávňuje sa domnievať, že by Slovania z nášho priestoru neboli pre Franskú ríšu zaujímaví alebo málo dôležití. Takúto domnienku vyvracajú franské kroniky a mnohé ďalšie písomnosti so záznamami o bojoch a výpravách, o Rastislavovi, Svätoplukovi atď. Spomenúť možno aj známy spis *De conversione Bagoariorum et Carantanorum* z 9. storočia s ďalšími dôležitými

údajmi o Nitre, Pribinovi a pod. Prečo sa v týchto písomnostiach spomína množstvo kmeňových názvov z iných slovanských oblastí? Je jasné, že údaje o dunajsko-moravskom slovanskom priestore majú v týchto písomnostiach takú pramennú hodnotu ako údaje o iných susedných slovanských oblastiach, čo sa vzťahuje aj na pomenovania ich obyvateľov. Aj o obyvateľoch našej oblasti sú zaznamenané tie názvy, ktoré boli vtedy známe a používané.

Ak pri výskume a výklade našich dejín v celom komplexe historicko-kultúrneho a jazykového vývinu Slovákov použijeme pomenovanie *Slováci* a *slovanský jazyk*, *slovenčina*, neznamená to, že týmto pomenováním pripisujeme takú pojmovú a významovú náplň, ktorá ostáva nezmenená, ktorá by bola platná pre celé obdobie dejín Slovákov. Na samom začiatku, pri vzniku nadkmeňového spoločenstva, do ktorého sa spojili príbuzné slovanské kmene v širšej oblasti stredného Dunaja a Pomoravia, je vedomie spolupatričnosti, potreba ochrany a obrany spoločných záujmov, zabezpečenie spoločného sídelného územia, oddelenie sa od iných príbuzných aj nepríbuzných spoločenstiev. Táto oddelenosť má svoje zreteľne identifikovateľné znaky, ku ktorým patrí nielen spoločné pomenovanie a spoločný jazyk, ktorý nastupuje na dlhú cestu svojho dejinného vývinu, ale aj ďalšie formy organizovaného života spoločenstva, náboženské a právne predpisy, postupne inštitucionalizované formy verejnej správy a obrany, konštituovanie vedúcej vláducej vrstvy s kultivovaným jazykom a príslušnými terminologickými sústavami. Vývin tohto spoločenstva a jeho jazyka má svoje pokračovanie aj v novom štáto-právnom usporiadaní po zániku Veľkomoravskej ríše a potom v rámci uhorského štátu.

Jazyk starých Slovákov na Veľkej Morave mal svoje osobitosti, ktoré odzrkadľovali život a fungovanie nadkmeňového spoločenstva s etnickým názvom, samopomenovaním *Sloveni*. Prvky tohto jazyka sa v podobe tzv. veľkomoravizmov dostali do staroslovienskych textov,¹³⁷ celý rad prvkov z veľkomoravského kultúrneho jazyka sa dostal vo forme prevzatí do maďarčiny. V ďalšom vývine od 10. storočia sa konštituovala a stabilizovala celá sústava jazykových znakov slovenčiny, ktoré tvoria základnú kostru jednoty slovenského jazyka, jeho jazykovú charakteristiku ako jedného zo slovanských jazykov. Celkové celoslovenské smerovanie jazykového vývinu sa v prvých storočiach po rozpade Veľ-

*stupňovitosť
vývinu slovenskej
etnicity
a slovenského
jazyka*

*spoločný jazyk
Slovákov ako
jeden z atribú-
tov spoločnej
etnicity*

komoravskej ríše odzrkadľovalo aj vo vývine moravskej slovenčiny. Slovenská jazykoveda sa intenzívne venovala a do istej miery sa aj dnes venuje otázkam vývinu a fungovania slovenského jazyka vo všetkých jeho nespisovných aj spisovných formách i otázkam vzťahu slovenčiny a iných jazykov v stredoeurópskom priestore, v časovom rozmedzí od posledného obdobia praslovančiny (veľkomoravizmy v staroslovienskych textoch a prevzatia do maďarčiny) po dnešné časy. Slovenská jazykoveda skúma nárečové formy slovenčiny, viaceré podoby kultivovanej nadnárečovej slovenčiny i spisovné jazyky a ich predstupne od 18. storočia. Slováci používali svoj spoločný jazyk ako jeden z atribútov etnicity celé stáročia pred zákonitým vyústením ich jazykovo-historického vývinu do formovania, kodifikovania svojho prvého spisovného jazyka. Za celý ten čas boli charakteristické znaky, ktoré tvoria základ celoslovenskej jazykovej jednoty, spontánnymi, neomylnými regulátormi upravujúcimi spôsoby adaptácie jazykových prvkov preberaných z iných jazykov. Výstižná je v tomto kontexte konštatácia J. M. Hurbana, ktorý v čase jazykových polemík bol napísal: „Z hľadiska umeleckého interusu a života Slovákov, z ohľadu histórie samého slovenského ducha (a nie mŕtvej litery), ktorý bol vždy pôvodne slovenský, hoci aj písal po česky, je náš krok najprirodzenejší, najnutnejší, najpotrebnejší.“¹³⁸

*postupné vy-
deľovanie slo-
venskej etnicity
a slovenského
jazyka zo spo-
ločného slovan-
ského základu*

Ak začiatky slovenskej etnickej osobitosti siahajú do čias konštituovania územne lokalizovaného nadkmeňového spoločenstva, ktorého dôsledkom je zánik kmeňových názvov a vznik samopomenovania tohto integrovaného spoločenstva, ktorého kontinuitný historický vývin je sledovateľný až po dnešné časy, tak ako je rovnako sledovateľný kontinuitný vývin jeho pomenovania, je sledovateľný aj jeho kontinuitný jazykový vývin od začiatkov vydeľovania slovenského jazyka zo spoločného praslovanského základu. Preto neobstojí námietka, že Svätopluka nemožno nazvať (starým) Slovákom, lebo nebol ani etnickým Slovákom, ani nehovoril po slovensky. Veď bol vládcom tých Slovenov, s neskoršie modifikovaným názvom *Slováci*, ktorí sa svojím pomenovaním v užšom zmysle i svojím jazykom vyčlenili z celoslovanského rámca a z praslovanského jazyka (je prirodzené, že po ďalších jazykových zmenách značne pribudol počet znakov charakterizujúcich v istom zložení slovenský jazyk), hoci naďalej zostali osobitnou zložkou celoslovanského zo-

skupenia tak, ako ňou zostali aj všetky iné slovanské etniká a jazyky so svojimi špecifickými pomenovaniami.

Neobstojí ani námietka D. Kováča a niektorých jeho jednomyselníkov (Krekovič, Turčan), že Svätopluk ani iní obyvatelia Veľkej Moravy nemohli byť Slovákmi, lebo nemali slovenské povedomie, neboli uvedomelí Slováci. Ak sa zhodneme na tom, že nemožno na zisťovanie etnickej príslušnosti obyvateľov Veľkej Moravy uplatňovať dnešné kritériá, je jasné, že pre časy, keď sa nerobili sčítania obyvateľstva ani jeho súpisy podľa etnickej príslušnosti, nemôžeme za Slovákov pokladať len tie osoby, ktoré samy expressis verbis deklarovali svoju etnickú príslušnosť. Tá bola vtedy pre okolitých súčasníkov a je aj pre nás dnes daná príslušnosťou do osobitného štátno-politického útvaru, ktorý vznikol ako dôsledok integračných procesov so všetkými už uvedenými charakteristikami sprevádzajúcimi a završujúcimi tieto procesy. Ak by sme trvali na tej uvedomelosti ako kritériu určovania etnicity v minulých storočiach i v časoch nie až tak veľmi vzdialených, dostali by sme sa do veľkých ťažkostí a patálií. Keď sa napríklad M. M. Hodža, Š. M. Daxner a iní slovenskí národovci sťažujú na národnú nevedomosť Slovákov, znamená to, že takí nevedomelci nepatrili k slovenskému etniku? Veď ich tam zaraďuje jazyk, zvyčaje a celý spôsob života. Je síce pravda, že sotva by sme zemplínskych kalvínov označili za uvedomelých Slovákov, keby sami seba neboli v 18. storočí nazvali Slovákami a svoje zemplínske nárečie slovenským jazykom. No nebola vždy príležitosť ani potreba deklarovať svoju etnicitu. Obyvatelia Uhorska však, ako sme videli, presne vedeli rozlišovať etnickú príslušnosť svojich krajanov, presne vedeli, kto sú, akí sú a kde žijú Slováci, aj keď svoju slovenskú uvedomosť nedeklarovali.

Ako vidieť, dobre sa už opäť zmobilizovala celá armáda pozične dostatočne vysoko a hlboko do slovenského vnútra situovaných husárov, ktorí nám dostatočne autoritatívne „vedecky,“ politicky aj novinársky, pomocou starých známych a vzkriesených vyberaných aj nevyberaných metód smelo, neohrozene, „hrdinsky“ pretŕčajú starú nezmenenú, vyparadenú, z prachu všetkých zabudnutí vyslobodenú predtrianonskú vlasť. Keďže sa predsa len niečo vo svete zmenilo, tí tzv. slovenskí národovci už nie sú zradní panslávi, ale neeurópski ultranacionalisti a šovinisti. Ako sme videli, jeden z nich už kedysi bol „bezočivo“ povedal: „Je to ten samý duch, ktorý

„uvedomelí“
Slováci na
Veľkej Morave
a v neskorších
časoch

význam odkazu
nezlomných ob-
rancov Slová-
kov v dnešných
časoch hektic-
kého stupňova-
nia obnovených
maďarizátor-
ských tlakov

bol, tá samá zaťatá zlosť, ktorá predtým proti nám zúrila; nech že im dakto dá i predošlú moc, a všetky hrúzne na nás spáchané zjaviská znovu sa vypelešia, ešte len s väčším šialenstvom a prežváchanou ukrutnosťou. S týmto nadutým, prázdny a za to chvastúnskym, rozšialeným a už rozvztekným, nena-praviteľným zloduchom niet nám pokoja a zmierenia.¹³⁹ Taký sa nemá čo pretŕčať v hlavnom meste Felvidéku, o ktorom už „naši“ husári jasne povedali, že je absurdne smiešne nehistoricky tárať, že Bratislava sa kedysi nazývala Prešporok, lebo vtedy, kedysi, bol len Prešporok, ktorý sa dnes omylom, absurdne a smiešne nazýva Bratislava.

Azda sme ešte nezabudli celkom na svojich dakedajších „ultranacionalistov a šovinistov,“ ktorých nezmohla nijaká moc, tyrania ani utrpenie. Vážme si ich bezhraničnú obetavosť a nezlomnú vieru. Sú pre nás výzvou aj odkazom.

Poznámky

- 1 Pozri WLACHOVSKÝ, K.: Márai, Košice a slovenčina. In: Týždeň, 2011, roč. 8, č. 28, s. 62.
- 2 Sándor Márai: Zem, zem!... Pamäti. Z maďarského originálu Márai Sándor: *Föld, föld!...* (Budapest, Helikon Kiadó, 2000) preložil Peter Macsovszky, verše prebásnila Gabriela Magová, jazyková redakcia Ingrid Hrubaničová. Bratislava : Kalligram 2010. 552 s. Aj ďalšie citáty z Máraiho diela sú z tohto vydania prekladu jeho spomienok. Viaceré miestne názvy z územia Uhorska, ktoré boli a sú známe aj v slovenskej podobe, sa v tomto preklade do slovenčiny zapisujú v maďarskej podobe (Kolozsvár, Abaúj-Torna a niektoré iné).
- 3 DEÁK, L.: Politický profil Jánosa Esterházyho. Bratislava : KUBKO GORAL 1996, s. 10. Aj tomuto veľkému Maďarovi v roku 2011 slávnostne odhalili pamätnú bustu v Košiciach, dnes už na území „suverénnej“ Slovenskej republiky. Kritické vyjadrenie prezidenta SR Ivana Gašparoviča k tomuto aktu (Esterházyho označil za vyznávača Hitlera a fašizmu) vyvolalo ostré odmietavé reakcie najvyšších politických predstaviteľov Maďarska i predstaviteľov maďarských politických strán na Slovensku. „Podľa maďarského vicepremiera Zsolta Semjéna je útok na Esterházyho pamiatku súčasne urážkou maďarského národa, katolíckej cirkvi i všeobecných ľudských práv.“ (Maďarom sa nepáči prezidentov názor na Esterházyho. In: SME, 24. 8. 2011; protestný list

maďarská
obrana Jánosa
Esterházyho

nášmu prezidentovi napísal maďarský prezident, protestné vyhlásenie vydalo aj maďarské ministerstvo zahraničia atď., predseda strany Most-Híd Béla Bugár vyhlásil, že „Ivan Gašparovič ďaleko prekročil hranice zdravého rozumu“ [Gašparovič nahneval Maďarov. Pre grófa. In: Hospodárske noviny 25. augusta 2011, č. 165; <http://hnonline.sk/slovensko/cl-52656650>].) Hospodárske noviny dali slovo aj riaditeľovi múzea SNP v Banskej Bystrici, ktorý povedal, že Esterházy „patril k tým maďarským politikom na Slovensku, ktorí neboli spokojní s usporiadaním Európy po prvej svetovej vojne. Dá sa teda povedať, že v našej politike zastupoval záujmy Maďarska, a nie maďarskej menšiny na Slovensku.“ (<http://hnonline.sk/svet/cl-52659700>) Ak je to tak, o čom svedčia protesty predstaviteľov maďarskej menšiny na Slovensku?

*Béla Bugár
o prezidentovi
Ivanovi
Gašparovičovi*

Sándor Márai: Maďarské Košice. In: Týždeň, 2011, roč. 8, č. 28, s. 59-60. V redakčnej poznámke sa uvádza: Publikovaný text vyšiel v origináli 20. septembra 1933 v novinách Újság pod názvom Kassa.

4

Viedenská arbitráž – 2. november 1938. Dokumenty. II. Okupácia (2. november 1938-14. marec 1939). Ed. Ladislav Deák. Martin : Matica slovenská 2003, s. 33.

5

SVETOŇ, J.: Slovenskosť Košíc koncom XIX. storočia. In: Náš národ, 1944, roč. 2, s. 38-39. Ján Svetoň tu zaznamenáva i ďalší údaj zo zápisok herečky Déryovej, ktorá navštívila Košice aj v roku 1828 a vtedy zasa zistila, že kapitán mesta len po slovensky vedel: „Vari hodno citovať v origináli epizódu o stretnutí kapitána s hercom Deminim, ktorý sa pre bolesti v krku zdráhal spievať: «Demini megjelen a kapitány elótt. Ez rá támad nyersen: Pre cso nye szpivacze? A kapitány csak tótul tudott, Demini csak németül... Ej, csi znátye, csi nye znátye, tu szpivaczi muszicze!» Tiež tam II. zv. str. 181-2.“ Pozri aj HALAGA, O. R.: Vývoj jazykovo-národnostnej štruktúry Košíc. In: Historický časopis, 1982, roč. 30, č. 4: „Tomuto stavu primeranú situáciu odráža údiv a zármutok maďarských pisateľov, že panské rodiny aj v salónoch hovoria po slovensky, resp. že v Košiciach sotva počuť maďarčinu. Boli aj takí horlivci, čo radšej chceli «ísť po žobraní» v Maďarsku ako ostať «medzi Slovákmi v Košiciach.» V poznámke 120 cituje O. R. Halaga doklad z archívu mesta Košíc z roku 1900: „vd. Molnárová z Kohútej ul. 19 ohlásila 29. 4. 1900 zmiznutie nájomníka F. Baloga z Karcagu s tým, že sa pred ňou viac ráz vyslovil «hogy a tótok között Kassán nem maradt, hanem inkább elmegey koldulni.»“

6

*slovenčina
v Košiciach*

O viacrečovosti obyvateľov Košíc sú údaje aj z iných prameňov. Napríklad Pavol Šalamon zisťuje: „Viacrečovosť Košičanov sa v

7

roku 1857 prejavovala v tom, že skoro polovica obyvateľov mesta (48,49%) ovláda štyri jazyky (slovenčinu, maďarčinu, nemčinu a latinčinu). Výlučne slovensky hovorilo 51,61% populácie. Slovenské prostredie je dokumentované aj tým, že aj 48,39% prítomného obyvateľstva rozprávalo v treťom a štvrtom poradí po slovensky“ (ŠALAMON, P.: Demografický vývoj Košíc v rokoch 1848-1870. I. In: Slovenská archivistika, 1991, roč. 26, č. 1, s. 71, 73). Ako zaznamenáva slovenský spisovateľ Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský, predniesli chorvátski hostitelia jeho zhudobnené príležitostné verše „ku cti záhrebského stoličného administrátora“ grófa Emanuela Péčiho (G. K. Zechenter-Laskomerský píše *Péché*) v slovenčine „v tej pravej mienke, že on, Péch, ako Košičan je slovenskej reči úplne znalý“ (Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský: Dielo. II. Bratislava : Tatran 1988, s. 68). Túto príhodu spomína aj R. Holec v knihe HOLEC, R.–PÁL, J.: Aristokrat v službách štátu. Bratislava : Kalligram 2006, s. 154 (v knihe sa, pravda, používa historicko-právno-morálne „jediné správna“ podoba mena, t. j. *Péchy*). V súvislosti s voľbami v roku 1884 píše R. Holec na str. 357 citovanej knihy: „Jókai bol vo voľbách nakoniec zvolený v Košiciach, ale aj v Sedmohradsku. Roztrpčenie v meste spôsobili údajné Jókaiho vyhlásenia, že košický mandát neprijme, keďže ide o panslávske mesto.“

- 8 Matthiae Belii Institvtiones Lingvae Germanicae in gratiam hvngaricae ivventvtis edidit, atqve de lingvae germanicae et slavicae in Hvngaria ortv propagatione et dialectis praefatvs est. Levtschoviae. Typis Brewerianis MDCCXVIII, s. 15.
- 9 Ako vidieť aj zo správ dnešnej tlače, mnohí doma „poučení“ maďarskí turisti prichádzajú do Košíc s presvedčením, že sa tam všade – „vo svojom meste“ – dohovoria po maďarsky. Pracovníčka jednej košickej turistickej kancelárie hovorí: „Najväčší problém bol v niektorých prípadoch dohovoriť sa s Maďarmi, ktorí nevedeli po anglicky a predpokladali, že všetci v Košiciach rozprávajú po maďarsky.“ (Maďarskí turisti si mysleli, že všetci v Košiciach musia vedieť po maďarsky. <http://korzar.sme.sk/c/6048867/>) O iných turistoch zasa hovorí: „Návštevníci sa pýtajú aj prečo je v meste toľko tabúl v maďarskom jazyku.“ (Tamže, 10. 9. 2011)
- 10 Pozri pozn. č. 4.
- 11 V citovanej práci Slovenskosť Košíc koncom XIX. storočia Ján Sventoň uvádza zistenie, že podľa údajov matriky košickej mestskej elementárnej ľudovej školy zo školského roku 1877/8 „z celkového počtu

584 detí chodiacich do I. triedy tvoria deti s materinskou rečou slovenskou (po vylúčení 45 Židov) 71%, v II. triede je podiel slovenských detí už len 57%, v III. triede klesá účasť Slovákov na 45% a v IV. triede na 28%. Len čo sa dieťa naučí niekoľko slov po maďarsky, zapisuje mu učiteľ materinskú reč maďarskú. Túto násilnú maďarizáciu dokazuje aj úmerné pribúdanie slovenských a nemeckých mien v množstve «maďarských» žiakov.“ (s. 34) Z bohatej odbornej literatúry upozorníme v našej súvislosti aspoň na tieto práce: POTEMRA, M.: Ľudové školstvo v Košiciach v rokoch 1848-1918. Košice 1981; Politický život v Košiciach v rokoch 1848-1900. Tematická bibliografia. Zostavil Dr. Michal Potemra. Košice : Štátna vedecká knižnica 1983.

Michal Miloslav Hodža hned' v úvode svojej knihy *Větin o slovenčině* (Levoča 1848) cituje výrok Wilhelma von Humboldta: Die wahre Heimath ist eigentlich die Sprache [Pravá vlasť je vlastne jazyk]. A na tej istej strane cituje aj z Kollárovej Slávy dcéry: Nepřipisuj swatě jméno vlasti / Kraji tomu, w kterém bydlíme, / Prawau vlast' jen w srdci nosíme, / (...) Wzácny owšem citu newinnému / Jest i háj ten, řeka, chalupa, / Kterau praděd nechal wnuku swému; / Ale meze vlasti nerozborné, / Jichž se bojí tknauti potupa, / Jsau jen mrawy, řeč a myslí sworné.

Aj M. M. Hodža zaraďuje Maďarov medzi miešané národy: „Maďarskí národ nepřislúcha původom svojím k europejskemu rodu; podstatou svojou je Čud, t. j. Fín; náberom a zrastom svojím je Ťurek, Kún, Jás, Sloven, Němec; teda národ mješání, rátajúci pět' miliónov.“ (Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo. Od Michala Miloslava Hodžu. Nákladom Tatrína. Číslo II. V Levoči, tlačom Jana Werthmüllera a si na 1847, s. 33.)

Na tomto mieste stojí za to odcitovať iste nie náhodnú paródiu na maďarské „hrdinstvo“ od svojím pôvodom typovo rovnakého veľkého slovenského Maďara Pétera Hunčíka: „Istý dôležitý kritický moment sa však často opakuje v súvislosti so stratégiou strany Most-Híd a podľa môjho názoru je táto kritika pre nás Maďarov veľmi charakteristická, a preto sa k nej vyjadriť niekoľkými slovami. Ide o to, že podľa Bugárových kritikov strana Most-Híd nevybojuje v koalícii nijaký zásadný úspech, maximálne sa udeje to, že slovenskí partneri jej (totiž nám Maďarom) «pohodia» niekoľko ústupkov. Lebo politici strany Most-Híd maďarskej národnosti sú už raz takí. Oni nechcú bojovať a umrieť za národ, oni chcú rokovať a dohodnúť sa. A v očiach ozajstného Maďara sa rokovanie a vyjednávanie považuje za podstatnú chybu charakteru. Lebo maďarský človek nevyjednáva. Ak má pocit, že má pravdu, vytasí meč a bojuje dovtedy, kým nezomrie.

12

13

14

*Péter Hunčík
o hrdinskej po-
vahe Maďarov*

A ak skúmam historické príklady, tak Maďar obyčajne hrdinsky umiera tak, že veru nedosiahne svoj cieľ. To nie je ani podstatné, podstatný je samotný hrdinský boj. (...) A tak isto nekompromisne bojovalo mnoho našich národných hrdinov, ako napríklad Rákóczi, Kossuth, Petőfi, chalani z roku 1956, aby som spomenul len tých najznámejších. A tak sa zdá, že v krvi ešte aj dnešného Maďara žije ten pocit, že napríklad menšinové práva a pozície si možno len vybojovať. Ak niečo dosiahneme rokovaním, to je vždy podozrivé. Má to takú príchuť zrady.“ (Bugár nechce bojovať? In: SME 30. 6. 2010) Takto píše veľký slovenský Maďar, ktorý sa o. i. domáha od Slovákov uznania a vďačnosti za to, že spolu so svojimi priateľmi rovnakého druhu „drukoval Slovensku“ (on, Maďar!), keď v onú sobotu roku 2009 hralo futbal so Slovinskom: „Útočia na nás sprava, zľava, jazykový zákon a podobné veci a my «na oplátku» predsa drukujeme vám. Rozumiete tomu, moji milí slotofilskí priatelia?“ (Depresie naše každodenné... In: SME 14. 10. 2009) Veľký slovenský Maďar Péter Hunčík uznáva, že síce Maďar zvyčajne nedosiahne svoj cieľ, no podstatné je, že „umiera hrdinsky.“ Škoda len, že si P. Hunčík nevšimol, aký to cieľ občas mával ten hrdinský Maďar a akými prostriedkami sa ho usiloval „hrdinsky“ dosiahnuť. Zrejme je to len zanedbateľná maličkosť nehodna spomenutia, že sa ten Rákoci spojil pre svoj cieľ s osmanskými Turkami, že Košút bojoval len za maďarskú slobodu s cieľom vykynožiť tú slovenskú atď. Hunčíkove maďarské „hrdinstvo“ by celkom inak pomenovali napríklad Slováci v Košiciach alebo Srbi v Novom Sade, ktorí zažili (mnohí, pravda, neprežili) maďarský teror na konci 2. svetovej vojny. Svedkami maďarských „hrdinstiev“ boli aj súčasníci a účastníci Malej vojny alebo aj aktéri Veľkej vlasteneckej vojny, v ktorej maďarskí vojaci tak „hrdinsky“ účinkovali na slovanskom území Sovietskeho zväzu.

- 15 DEÁK, L.: O hodnovernosti uhorskej národnostnej štatistiky z roku 1910. In: Pohľady do problematiky slovensko-maďarských vzťahov. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Slovenský komitét slavistov 2009, s. 8. Pozri aj SVETOŇ, J.: Slováci v Maďarsku. Príspevky k otázke štatistickej maďarizácie. Bratislava : Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov 1942. 190 s.
- 16 Pozri DORUEA, J.: O historizme v písaní niektorých mien a názvov. In: Slovenská reč, 1986, roč. 51, č. 4, s. 216. O podobných prípadoch pomadžarovania píše aj VALISKA, J.: Maďarizácia a zmeny mien. In: K slovenskému národnému vývinu na východnom Slovensku (1848-1918). Ed. Ľudovít Holotík. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo 1970, s. 179-185.

Pozri tu ďalej citát zo spomienok Š. M. Daxnera alebo aj horké slová Andreja Sládkoviča z jeho úvodu k zápisnici z memorandového zhromaždenia v roku 1861 citované v príspevku DORULA, J.: O jednom ďalšom z mnohých hriechov zlých Slovákov. In: Slovenské pohľady, 2003, roč. IV + 119, č. 1, s. 8, pozn. 10.	17
Listy Mateja Bela. Na vydanie pripravil a preložil Juraj Pavelek. Martin : Matica slovenská 1990, s. 152.	18
Hodie, vix prouinciolae partem tertiam <i>Hungari</i> inhabitant. (...) Itaque, vicini licet <i>Slavis</i> sint, tamen neque linguam eorum adfectant, neque mores. Raro <i>Hungarum</i> reperias, <i>Slavicam</i> linguam callentem. In: Notitia Hvgariae novae historico geographica, divisa in partes qvatvor (...) elaboravit Matthias Bel. (...) Tomvs qvartvs. Viennae Avstriae, Impensis Pavlli Stravbii Bibliopolae. Typis Iohannis Petri van Ghelen, Typographi Regii. Anno MDCCXLII, s. 748.	19
Hungari tamen, adeo sermonis sui sunt tenaces, vt, aut non discant alienum, aut si sciant, nunquam, nisi summa vrgeat necessitas, sermonecentur. Tamže, s. 757.	20
Štefan Marko Daxner: V službe národa. Výber zostavil, štúdiu napísal, poznámky a vysvetlivky vypracoval František Bokes. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry 1958, s. 135-136.	21
Slovenský Maďar Péter Hunčík vyslovuje akoby úprimné počudovanie nad tým, že Slováci vraj nenávidia Maďarov preto, že neprijímajú ako celkom normálny „tradičný“ pohľad Maďarov na Slovákov ako tvorov, ktoré sa nachádzajú kdesi oveľa nižšie ako Maďari. Tento degradačný pohľad Maďarov „zhora dolu“ na Slovákov, ako vraj kedysi pohľad grófa na kočiša, nie je prejavom nijakej nenávisti, len celkom obyčajného, normálneho, aj v modernej Európe samozrejmeho postoja. Ak sa s touto „samozrejmosťou“ Slováci nezmierujú, vina za napäté vzťahy padá na nich, nie na Maďarov. (Pozri bližšie DORULA, J.: Slovenčina ako politikum včera aj dnes. In: Kultúra, 2008, roč. 11, č. 19, s. 4 a 11) Podobne sa vyjadruje aj náš veľký maďarský vlastenec S. Márai, keď túto „milú“ vlastnosť košických Maďarov pokladá za celkom nevinnú neokrôchanosť: „V tomto meste žila jedna maďarská neokrôchanosť. Nepoznala národnostnú otázku, ako šťastný človek, ktorý nevie nenávidieť.“ (Maďarské Košice, s. 61)	22
	<i>maďarská „neokrôchanosť“</i>
Štefan Marko Daxner, V službe národa, s. 137-138.	23
Pozri DORULA, J.: Maďarošialenstvo. In: Pohľady do problematiky	24

slovensko-maďarských vzťahov. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Slovenský komitét slavistov 2009, s. 35-42.

- 25 Vzhľadom na známu skutočnosť, že sa maďarské vojenské sily zúčastnili na vojnovom ťažení proti Sovietskemu zväzu, v končinách veľmi vzdialených od ich maďarskej vlasti, komicko-farizejsky vyznievajú Máraiho emotívne reflexie o tom, čo hľadal ten strašidelný ruský Slovan v Maďarsku.
- 26 V maďarskej historickej spisbe, o ktorej je tu reč, je to celkom iste len *Felső Magyarország*.
- 27 „Náš“ historik si zrejme neuvedomuje, že v tomto ohľade je slovenský „hriech“ oveľa väčší. Veď na výstave *Najstaršie dejiny Slovenska*, ktorú pripravilo Slovenské národné múzeum v Bratislave, mohli návštevníci na jednotlivých paneloch napríklad čítať: *Osídlenie Slovenska v staršej a strednej dobe kamennej, Stredná fáza mladšej doby kamennej na západnom Slovensku, Mladšia doba bronzová na strednom a východnom Slovensku, Osídlenie Slovenska v staršej dobe železnej, Najstaršie slovanské osídlenie Slovenska, Stredoveké cirkevné, správne a mocenské centrá na Slovensku* atď. Nemal by proti tejto mytologizujúcej nehistorickosti zakročiť predseda parlamentu Slovenskej republiky alebo nejaký iný „náš“ mikloš sulík?
- 28 HALÁSZ, I.: Uhorsko a podoby slovenskej identity v dlhom 19. storočí. Bratislava : Kalligram 2011, s. 221-223.
- 29 Vo svojej obrane maďarského slova *Felvidék* používaného aj dnes na označenie územia Slovenskej republiky nie je „náš“ historik jediný ani originálny. V inom kontexte sme už svojho času vyjadrili k tejto otázke svoj názor: „Niekedy sa nám z maďarskej strany vyčítuje, že máme výhrady proti „historickému“ pomenovaniu *Felvidék* (Horná zem), zatiaľ čo sami používame podobné označenie *dolná zem*. Nuž Slováci dolnou zemou označovali tie miesta v južných oblastiach habsburskej a potom dualistickej monarchie, kde sa najmä po vyhnaní Turkov usádzali a ktoré hospodársky a kultúrne zveľaďovali, pravda, ako etnickí Slováci len do tých čias, kým sa naplno neprejavili dôsledky „vzorovej“ maďarskej národnostnej a školskej politiky. Slovenská dolná zem, ktorú neoblažila táto vzorová národnostná politika, verne pokračujúca v línii predtrianonských pomerov, úspešne predlžuje svoje trvanie vo Vojvodine, Báčke a Banáte, t. j. mimo územia Maďarska. Predovšetkým tam je slovenská dolná zem. Týmto pomenovaním Slováci nikdy nenahrádzali názov Maďarska ako suverénneho európskeho štátu. Maďarský

názov *Felvidék* sa používa v politickom význame, namiesto pomenovania *Slovensko*, označuje sa ním teda štátno-politický útvar, v ktorom Maďari tvoria jednu z národnostných menšín. Aj toto pomenovanie Slovenska je prejavom obnovovania predtrianonskej kontinuity s celou jej nepoučiteľnou protislovenskou nevraživosťou a hrubým ignorovaním slovenskej štátnosti, je prejavom agresívnej maďarskej iredenty. V tom je podstatný rozdiel medzi mierumilovnou slovenskou dolnou zemou a militantným maďarským Felvidékom.“ (J. Doruľa, *Slovenčina ako politikum včera aj dnes*, s. 4)

Známe sú v danej súvislosti bezohľadne arogantné vyjadrenia vysokých oficiálnych predstaviteľov maďarského štátu voči Slovensku, napríklad len nedávno publikované protislovenské útoky predsedu maďarského parlamentu alebo maďarského konzula v Bratislave.

I. Halász, c. d., s. 216.

Obyvatelia Uhorska vždy dobre a presne vedeli, kde sa toto územie nachádza. Tak už spomínaný Matej Bel vyratúva slovenské stolice – pozri *Matthiae Belii Institvtiones Lingvae Germanicae*, s. 7-8. O Zemplínskej stolici hovorí, že aj v nej už prevažujú Slováci: „Incolae vasta hac provincia sunt diversissimi. Hungari Germanique, qui olim frequentiores regionem inhabitabant, in annos deficiunt. Slauī contra omnium sunt copiosissimi“ (*Compendivm Hvngariae geographicvm, ad exemplar Notitiae Hvngariae novae historico- geographicae... Editio tertia avctior et correctior. Posonii et Cassoviae, Svmtibvs Joannis Michaelis Landerer, Tipographi et Bibliopolae. 1779*, s. 201). [Obyvatelia tohto rozsiahleho územia sú veľmi rozmanití. Maďari a Nemci, ktorí kedysi v hojnejšom počte obývali túto oblasť, v priebehu rokov ubúdajú. Slováci sú zo všetkých obyvateľov najpočetnejší.] Matej Bel si všíma aj vývin obyvateľstva jednotlivých miest a zaznamenáva aj prirodzené demografické zmeny. Tak napríklad o Banskej Bystrici hovorí, že obyvatelia predtým boli Nemci, teraz je už väčšina Slovákov: „Incolas alit sedulos, qui olim omnes Germani fuerant. Posteaquam vero bello, ac peste defecissent, & Slauī accessere, qui nunc sunt plurimi“ (*Compendivm...*, s. 80), o obci Dobrá Niva (*Dobroniwa*) píše, že sa z nemeckej mení na slovenskú: „Erat olim *Saxonum* colonia, sed quae in *Slauos* iam abiit“ (*Notitia Hvngariae novae historico geographica [...], elaboravit Matthias Bel. [...] Tomvs secvndvs. 1736*, s. 500.), v Ľubietovej sú už samí Slováci: „Ciues, qui Germani olim fuerant, nunc Slauī sunt omnes“ (*Compendivm...*, s. 81) a podobne na iných miestach svojho rozsiahleho diela. Máme k dispozícii veľa písomných dokladov o tom, že obyvatelia Uhorska nielen presne

30

31

32

*Matej Bel
o obyvateľoch
Uhorska*

na slovenských stranách	vedeli, kde Slováci žijú, ale vedeli dobre aj o ich mravoch a spôsobe života (napríklad aj o ich odievaní, o jazyku a pod.). Viac údajov pozri v našej práci <i>Tri kapitoly zo života slov</i> (Bratislava : VEDA 1993, s. 65 n. Tam je napr. údaj o Cigánoch, ktorí „gistotne na slowenskich stranách bludit budú“ [je tam aj údaj o svedkovi, ktorý sa vrátil „z uherskeg zeme z winobrania“ – Orava 1735]). Neexistencia verejnej územnoprávnej jednotky s názvom <i>Slovensko</i> nebránila slovenským vzdelancom používať tento názov v priebehu celého 19. storočia a prirodzene aj neskôr. Dokladov je tak veľa, že nie je potrebné ich uvádzať ani vo výbere. Uvedieme však zaujímavý doklad z nemeckej práce z roku 1809: „Die Lutheraner sind unter den alten Deutschen in den Städten, und unter den Slaven, besonders im sogenannten <i>Slovaeken-Land</i> , an den Ufern der Waag, und von Gran schrägs bis nach Sáros hinauf, am zahlreichsten“ (Statistik des Königreichs Ungern. Ein Versuch von Martin v. Schwartner (...). Erster Theil. Zweyte, vermehrte und verbesserte Ausgabe. Ofen, gedruckt mit königl. Universitäts-Schriften. 1809, s. 160). [Luteráni sú najpočetnejší medzi starými Nemcami v mestách a medzi Slovákmi najmä v tzv. slovenskej krajine (im sogenannten <i>Slovaeken-Land</i>) na Považí a od Ostrihomu križom hore smerom na Šariš.] Možno zaznamenať, že ani vydavatelia nemeckej encyklopédie v roku 1829 nevideli nijaký problém v tom, že sa územie obývané Slovákmi (Slovensko) označí názvom <i>Slowakei</i> : „ (...) fast gleichzeitig bei den südlichen Slawen an der Donau, und von dort bis nach der <i>Slowakei</i> und Mähren hinauf, Cyrills eigentlich für Slawen verfertigtes Alphabet in Gebrauch kam.“ (<i>Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste in alphabetischer Folge von genannten Schriftstellern bearbeitet und herausgegeben von J. S. Ersch und J. G. Gruber; Professoren zu Halle. Neunzehnter Theil mit Kupfern und Charten. CONAMI – CO-RYTHUS. Leipzig, im Verlag von Johann Friedrich Gleditsch 1829, s. 442</i>) [Písmo zostavené Cyrilom práve pre Slovanov sa začalo takmer súčasne používať u južných Slovanov na Dunaji a odtiaľ smerom hore na Slovensku a Morave.] Ani dnešný americký slavista sa nerozpakuje použiť názov <i>Slovakia</i> na označenie územia, ktoré obývali Slováci v 16. storočí: Mark Richard Lauersdorf: <i>The Morphology of 16th-Century Slovak Administrative-Legal Texts and the Question of Diglossia in Pre-Codification Slovakia</i> . (München–Berlin : Verlag Otto Sagner 2010) [Morfológia slovenských administratívno-právnych textov 16. storočia a otázka diglosie na Slovensku v predpisovnom období]
Slovaeken-Land	
Slowakei	
Slovakia	

- 33 Na jeden z mnohých príkladov terorizovania Slovákov (s tragickým výsledkom) v mene blaha vlasti poukázal aj ďalší veľký básnik Ján Kollár. Pozri bližšie J. Doruľa, Maďarošialenstvo, s. 35-36.

- Akty slovenského národného zhromaždenia v Turčianskom Svätom Martine dňa 6. a 7. júna 1861. Z naloženia Matice slovenskej zriadil a zostavil Andrej Sládkovič. In: Slovenské národné zhromaždenie v Turčianskom Sv. Martine 1861. Vydala Matica slovenská 1941, s. 25. 34
- V Cirkevných listoch môžeme čítať aj takúto správu z roku 1910: „Vidíme predovšetkým, čo úradný posudzovateľ [banskobystrický profesor Dr. J. Geró] vytyka obom knižkám [slovenským učebniciam]. Nič iné, ako to, že Magyarország označujú menom «Uhorsko», kdežto «Uhorsko» že je taký pochop, ktorý delí občanov Magyarországú na národnosti, tedy nevyjadruje jednotný národ a jednotnú krajinu. Miesto toho že sa má užívať «Maďarská krajina» alebo «Maďarsko», ktorý výraz úplne sa kryje s pochopom jednotného maďarského štátu. Užívanie výrazu «Uhorsko» že sa protiví nie len maďarskému štátnemu právu, ale i c. bodu 22. §-u 27. zák. čl. z roku 1907.“ (*Cirkevné listy. Časopis venovaný záujmom cirkve evanjelickej augš. vyznania. Redaktor a vydavateľ: Jur Janoška, farár vrbickosvätomikulášsky. Liptovský Sv. Mikuláš. Tlačené v knihtlačiarňi F. Klimeša. 1910, s. 21*) 35
- Napríklad v citovanej nemeckej práci z roku 1809 sa o Slovákoch píše: „diese unstreitigen Autochthonen, welche im XV. Jahrhundert, durch böhmische Hussiten-Schwärme verstärkt und vermehrt wurden, und von welchen seit einiger Zeit, aus den Klüften der oberungarischen Berge, herab nach dem Süden senken, haben unter allen Bewohnern Ungerns, die meiste Fortpflanzungskraft, oder wenigstens das grösste Attractions-Vermögen; denn wo dieselben bisher unter Ungern und Deutschen einmal Wurzel fassten, hörte der Unger und der Deutsche auf zu gedeihen, und in einer Zeit von wenigen Generationen, ward er entweder selbst zum Slovaken, oder er starb ganz ab. Vergebens hüteten sich die alten Deutschen in Ungern, die bis ins XVII. Jahrhundert, fast im alleinigen Besitze aller Städte, aller Handwerke, insonderheit des Bergbaues und des Handels waren, vor dieser so gefährlichen Nachbarschaft.“ (Statistik des Königreichs Ungern. Ein Versuch von Martin v. Schwartner ..., s. 125-126) [Títo nesporne autochtónni obyvatelia, posilnení v 15. storočí skupinami českých husitov, ktorí sa z roklín hornouhorských hôr od istého času spúšťajú dolu na juh, majú zo všetkých obyvateľov Uhorska najväčšiu populačnú silu alebo prinajmenšom najväčšiu prítlačlivú moc, lebo kdekoľvek doposiaľ už raz zapustili korene medzi Maďarmi a Nemcami, prestal sa Maďar a Nemeč ďalej rozmáhať a v priebehu niekoľkých generácií sa sám stal Slovákom alebo celkom odumrel. Darmo sa tomuto nebezpečnému susedstvu bránili starí Nemeč v Uhorsku, ktorí ešte aj v 17. storočí ovládali takmer všetky mestá a remeslá, najmä však banské podni- 36
- životaschopnosť Slovákov*

kanie a obchod.] Podobné údaje o Slovákoch nájdeme aj v prácach M. Bela a iných autorov.

- 37 *Slováci / Uhria* Michal Miloslav Hodža napríklad píše: „Lebo áno v tej krajine býva-
me, ktorá sa menuje Uhorskou, ale národom sme Slováci, krajinou sa
menujeme Uhrja. Či meno má viac biť ako človek a národ? (...) Meno
krajini, vlasti, muože biť často celkom rozďjelnou od národu, ktorí v nej
býva. (...) V Uhorskej krajine je tak dobre doma národnosť Slovenská
akoli veru aj Maďarská. A kedikolvek sa povje: *národ Uhorskí* v celej
vlasti, *Uhorská krajina* menovanej vzati, iste sa rozumje tam každí bý-
vajúci národ pod jednými zákonmi a jedným kráľom. Prečo? Lebo veť
každí kdo je nje zúmyslné slepí, vid'jet' musí, že sa tam rozličnje národí.
(...) Jestliže národnosť len na zákoňe, právach a porjadkach krajinských
záleží, a nje na ľuďach rozličných národností v krajine, teda mi Slováci
bi sme dobrím právom mohli povedať, že Maďari musja sa Slovákmí
stať. A síce preto, lebo je preukjzaná vec, že tjeo istje zákoni, práva,
ústavi v Uhorskej krajine sú pôvodňe *staroslovenskje*. Veť nám to mená
oznamujú, k pr. meno *kráľ* je slovenskuo meno, trebars ho aj Maďar po-
vje *király*; *Nádor*, *Nádorišpán* je slovenskuo meno a znamená tolko ako
Nadvorník, t. j. pán na kráľovskom dvore, po kráľovi prujší; (...) ďalej
Špán, hlavní Išpán, Viceišpán, je úrad staroslovenských pánov a zname-
ná tolko čo Pán.“ (Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo, s. 35-37.)
- 38 *Uhor – Slovák
– Maďar* Štefan Marko Daxner, V službe národa, s. 175-177. Aj Jozef Miloslav
Hurban na memorandovom zhromaždení v roku 1861 o. i. povedal:
„Uvedené pánom Štefanom Daxnerom zákony od r. 1791 až do 1848,
ktoré národu nášmu jeho milú, milovanú, od predhistorických časov
zdedenú vlastnosť a majetnosť, obývanú vlasť uhorskú, zo dňa na deň
viac na macochu obracali a dokonca na žalár slobody jeho, na temnicu
vzdelanosti jeho národnej premenili (...). Zákony tieto majú tú chybu,
že nie sú uhorské, lebo národov nemaďarských záujmy urážajú. Ony sú
donesené od Maďarov, po panstve nad inými národmi domáhajúcich sa.
Vrchovisko panstva toho dočiahlo sa v centralizácii maďarskej, ktorú
vyviedli zákony z 1848. Hovorím, že tie zákony neboli uhorské, lebo
Uhor som aj ja, ale nie Maďar. (...) Pred tým rokom sme boli «Uhorská
krajina», potom stali sme sa Maďarskom.“ „My sme Uhri a širšia vlasť
naša Uhorsko; ale takýchto Uhrov je vyše troch miliónov Slovákov“
(Akty slovenského národného zhromaždenia ..., s. 173, 180).
- 39 Často perzekvovaného, súdeného a väzneného obrancu národných
práv Slovákov Svetozára Hurbana Vajanského však „náš“ historik ti-
tuluje ako ultranacionalistu a šovinistu (c. d., s. 36, 116).

Pozri napríklad strany 33-34 v citovanej knihe I. Halásza.	40
Tamže, s. 217.	41
Tamže, s. 218-219. O pokusoch vysvetliť anomálny rast počtu Maďarov „novými ekonomickými činiteľmi“ pozri MÉSÁROŠ, J.: Maďarizácia a asimilácia. In: Július Mésároš: Zložité hľadanie pravdy o slovenských dejinách. Bratislava : VEDA 2004, s. 211-220.	42
O pojmoch <i>maďarizácia</i> a <i>asimilácia</i> Ján Svetoň píše: „Maďarizácia značí pomad'arčenie sa. Nemci užívajú pojem «Madjarisch werden» a «Madjarisirung» a Maďari sami: «magyarosodás». Teoreticky to značí odpútať sa od vlastnej ľudovej osobitosti a prijať ľudovú osobitosť maďarskú. Značí to prenárodníť sa, a nie odnárodníť. Je to aktívna premena národne biologickej povahy, proti «asimilácii», ktorá je pasívnym prispôsobovaním sa novému ľudovému prostrediu.“ (SVETONĚ, J.: Štatistická maďarizácia. In: Slovenská liga, 1942, roč. 19, č. 1-2, s. 16.)	43
I. Halász, c. d., s. 32.	44
Tamže, s. 43.	45
HOLEC, R.–PÁL, J.: Aristokrat v službách štátu. Bratislava : Kaligram 2006, s. 18.	46
Aj sám „náš“ historik píše: „Maďarčina ešte v prvej polovici 19. storočia nehrala v aristokratických rodinách prvoradú úlohu a len postupne prenikala do salónov a šľachticko-magnátskeho prostredia. Štátnu (uhorskú) identitu uprednostňovala šľachta pred národnou, etnickou (maďarskou) (...). Péchyho manželka pochádzala z rodu Meskó (Meško), ktorý mal slovenský pôvod. Jej rodičia, i deti rodičom, si písali v nemčine, nemaďarsky znejúce meno dcéry Zinaida nebolo tradičné. A nakoniec i francúzske meno Jacqueline, ktoré dostala dcéra Zinaidy a Emanuela, rovnako zahmlievalo otázku etnickej identity v péchyovskej rodine.“ (R. Holec–J. Pál, Aristokrat v službách štátu, s. 56-57) Ako tu ďalej uvidíme, aj ďalší „náš“ historik J. Hal'ko cituje slová vlasteneckého maďarského architekta, že veľkí maďarskí básnici v 19. storočí („taký Petőfi a Arany“) urobili „najväčšiu službu vlasti práve tým, že opovrhovaný a pánmi už-už zabudnutý sedliacky jazyk nechali prehovoriť vo svojich dielach.“ O trápeniach maďarských spisovateľov s jazykom píše aj Sándor Márai: „Maďarský básnik, keď sa prekopal k hlbinným vrstvám svojho vedomia, nie vždy nachádzal pre nové javy primerané pojmy, pomenovania: jazyk akoby rojčil, trčal kdesi so storočným oneskorením,“ lebo veď „kmene, ktoré priniesli	47
	<i>o používaní maďarčiny v 19. storočí</i>

základy jazyka, keď sa vydali na cestu z močaristých krajov Levé-
die, prešli cez Karpaty a pomaly sa spúšťali do údolia medzi Dunajom
a Tisou: priniesli so sebou málo slov a nečítali.“ (156-157)

A tak ten dnešným veľkým maďarským vlastencom Péterom Hunčí-
kom prezentovaný „normálny“, aj v dnešnej Európe tolerovateľný ma-
ďarský pohľad na Slováka zhora nadol – pohľad grófa na kočiša, nie je
až takého starého dáta. J. M. Hurban na memorandovom zhromaždení
v roku 1861 o. i. povedal: „Dnes po prvé, po nekonečne ťažkých dlhých
časoch, po prvé vidíme zemianstvo svoje účasť brať na národnom slo-
venskom zhromaždení, pod slovenskými Tatrami; dnes po prvé poču-
jem vysokú šľachtu vyrieť slovo to prenikavé pre národ náš, to slovo:
«Národ náš slovenský!» Nuž ale veď je toto nie nič nového, tak to bolo
aj s maďarským národom. Keď vláda rakúska maďarského profesora
uviedla na univerzite viedenskej a naložila mu maďarskú gramatiku
spísať, mal odberateľov a žiakov neveľa; keď táž vláda r. 1827 založila
Maďarom noviny, tiež vo Viedni, smiali sa plným hrdlom z tej vraj
«kočištiny»: kto by čítal, vraj, noviny v reči učňov a kočišov?“ (Akty
slovenského národného zhromaždenia ..., s. 176)

48 Štefan Marko Daxner, V službe národa, s. 175-176.

49 Akty slovenského národného zhromaždenia..., s. 32.

50 JANKOVIČ, V.: Národnostná ideológia Jána Čaploviča. In: Náš ná-
rod, 1943, roč. 1, č. 4, s. 254.

51 V. Jankovič, c. d., s. 276.

52 Úvahy o spise „Hlas od Tatjer,“ od S. Vozára v B. Bistrici, tlačom
Filipa Macholda, 1851, stránok 62 v 8-ke. Od *Ludevíta Štúra*. In: Slo-
venskije Pohľadi na vedi, umeňja a literatúru. Redaktor: M. J. Hurban.
Ďjel I. Dňa 25-ho Mája 1851. Svazok 4, str. 148-149. [Citát prepísaný
do dnešného pravopisu, hláskoslovia a gramatiky.] Pozri aj J. Doruľa,
Maďarošialenstvo, s. 37-38.

53 Cestopis obsahující cestu do Itálie a odtud přes Tyrolsko a Bawor-
sko, se zvláštním ohledem na slawjanské žiwly roku 1841. konanau
a sepsanau od Jana Kollára. W Pešti, 1843. Tiskem Trattner-Károlyi-
ho, s. 253. O svojej návšteve bratislavského lýcea Kollár takto píše:
„W Břetislawě pobyl sem jeden den plný národní potěchy a naděje,
nebo otočen sem byl mladistwými ratolestmi Sláwie, zvláště Tat-
ranské. Pán Professor Palkowič, kterého již ode 20 let sem newiděl,
a pán Ludowit Štur, powýšili mi ještě všemožně tuto radost a položili
mé, ku konci se chýlící, cestě jako korunu na hlavu. Oni mne uwed-

Ján Kollár

li do školy a kola Mladoslavůw ku cwičení se w materčině práwě w tom přibytku shromažděných, w němž přede čtwtstoletím i já co žák a posluchač sem sedáwal a Týdenník od p. Palkowiče wydáwaný čítáwal. Slowenští a Serbští mladíci byli zde společně shromažděni: ti mne českoslowenským, tito serbským jazykem pozdrawili. Po přeslyšaném řečňowání některých, jak básnických tak i prostomluwných prací w obau nářečích, obrátil sem já několik slow a výstrah, které mi již dáwno na srdci ležely, k těmto mladým bratrům: že se srdečně těším, nejen já ale se mnau všickni Slowáci, z těch chwálibečných swědectwí, které jim (...) jak p. p. professorowé tak i jiní obywatelé města tohoto dáwají; (...) A předce nic z nás nebude, pokud sobě newychowáme pewné charaktery a špartanskau činosilnau mlad', kteráby uměla pro národ i hlad a žízeň trpěti a nepodlehla ani chlebu ani ženě, ani prosbám ani hrozbám, ani bezejmenným listům, kočičím muzikám, roztřískání oken a těmto podobným. Nyní nám potřebí, ne tak hlav, knih a učenosti, jako raději srdcí, skutkůw, charakterůw: jen tím bude mrawný samocit we všech nás powýšen a staw našeho národu zlepšen.“ (Cestopis, s. 252-253)

Štefan Marko Daxner, V službe národa, s. 127-128. 54

BAGIN, A.—KRAJČI, J.: Kostoly a kaplnky hlavného mesta SSR Bratislavy. Bratislava : Spolok sv. Vojtecha v Trnave 1988, s. 139. 55

Modrý kostol. Dejiny Kostola sv. Alžbety v Bratislave. Bratislava : LÚČ 2006. 128 s. 56

Pozri na strane 24 uvedenej knihy. Názov novín *Nyugatmagyarországi Híradó* „prekladá“ autor do slovenčiny ako *západouhorský Híradó*, inokedy používa len skráteneý názov *Híradó* (napr. na stranách 37, 89). Slovo *magyarországi* prekladá podľa svojej ľubovôle ako *maďarský* alebo *uhorský*. 57

„Náš“ historik nepoužíva podobu mena *Arpád* a odvodeného prídavného mena *arpádovský*, ktoré sú v slovenčine dávno zaužívané a používané, ale „echtovnú“ maďarskú podobu *Árpád* a potom aj v slovenčine odvodené prídavné meno v podobe *árpádovský*. Je preňho „prirodzené,“ že odmieta rešpektovať Pravidlá slovenského pravopisu aj pri písaní ďalších historických mien. 58

Podľa „nášho“ historika bola Bratislava Prešporkom nielen v 13. storočí, keď sa v ňom „údajne,“ „podľa tradície“ narodila arpádovská svätá Alžbeta (s. 12, 61, 120), ale stále ešte aj v roku 1921. 59

- 60 | Keď v našich dňoch predstavitelia tzv. Bratislavského okrásľovacieho spolku vyvíjajú všetko úsilie na to, aby sa v Bratislave na mieste terajšieho súsošia Ľudovíta Štúra opäť inštalovala „Fadruszova socha Márie Terézie,“ v skutočnosti súsošie s dvoma postavami vyčakávaných maďarských husárov, v prezentácii tohto súsošia v tretinovom modeli vystavenom pre bratislavskú verejnosť, od ktorej očakávajú podporu – „morálnu,“ lebo finančnú nepotrebujú – chýbajú práve tí husári. Prezentátori vedia dobre, prečo chýbajú, prečo klamú verejnosť. Anton Hrnko o tomto pripravovanom neslýchanom škandále napísal: „Predstavili im medovú sochu Márie Terézie, bielučkú ako sneh a zatajili to podstatné, čo iritovalo našich dedov, keď uvedené súsošie dali zbúrať na základe zákona Národného zhromaždenia republiky česko-slovenskej. Som presvedčený, že keby roku 1918 stála takáto socha na námestí v Bratislave, nikoho by ani nenapadlo do nej nejakým spôsobom zavítať. Lenže ono to bolo inak. Na námestí vo vtedajšej Bratislave nestála socha Márie Terézie, ako nám ju predstavuje táto veľkomaďarská mimikra pod názvom Bratislavský okrásľovací spolok. Takúto sochu nikdy nechceli a nechcú postaviť! Tzv. BOS chce postaviť súsošie, do ktorého sa oná socha len zakomponuje; on chce postaviť milénarný pomník, ktorý sa postavil v čase najväčšieho útlaku Slovákov a ktorý tento útlak symbolizoval natoľko, že ho v oslobodenej vlasti potrebovali naši dedovia odstrániť. To však Bratislavčanom predstavením medovej sochy, na ktorú ich chcú chytať ako mucholapka muchy, tzv. spolok vraj na skráslenie Bratislavy zatajuje. Je to nehorázna manipulácia s verejnou mienkou, a preto ju treba rázne odsúdiť.“ (<http://www.hrnko.sk/2011/09/04/ked-vtacka-lapaju>) Pozri k tejto téme aj novší príspevok Antona Hrnka *Ešte raz (naposledy?) o otázke Námestia Ľudovíta Štúra*. In: Literárny (dvoj)týždenník, 2011, roč. 24, č. 33-34, 5. 10. 2011, s. 4.
- 61 | Prúdy, 1911, roč. 2, s. 79. Na strane 80 je tam aj takáto správa: „26. októbra t. r. bola v Prešporke schôdzka vyhodencov. Maďarská politika, snažiac sa ubiť lásku k vlastnej krvi, vykynožiť úctu k materinskému jazyku už zo srdca nemaďarského žiaka, spôsobila, že sú v lone slovenskej inteligencie behom tridsaťročia celé desiatky ľudí, ktorí pre svoje národné presvedčenie boli vylúčení zo škôl.“
- 62 | Národné noviny, 1908, roč. 39, č. 72 (20. júna 1908). Originálny text v Nyugatmagyarországi Híradó: „**Magyarellemes tüntetés egy pozsonyi orvos temetésén.** Dr. P e n z e l Antal pozsonyi orvosnak tegnap délután végbement temetését kinos incidens tette a pozsonyi magyar-ság és a hazafiasan érző német polgárok előtt igazán g y á s z o s a n emlékezetessé. A szertartást végző T r s z t y é n s z k y evangélikus

esperes egyszerre, váratlanul t ő t n y e l v e n kezdett el beszélni, ami a nemesebben érző résztvevők sorában olyan felháborodást idézett elő, hogy többen közülük – nem bírván túrni a nemzeti nyelvnek és a hazafias érzelemnek illetén meggyalázását – nyomban eltávoztak. Akár a halott akaratából történt ez a demonstráció, akár nem, – annyi bizonyos, hogy a t ő t n y e l v e n szónokló esperesnek meg kellett volna gondolnia, mire vállalkozik! Hogy ha boldogult P e n z e l doktor pánszláv érzésű ember volt, az ő reá tartozott, ő már többé nem fog árthatni a hazafias eszméknek, de hogy egy komoly lelkész, egy R á z g h a Pál utódja, **tót nyelvű búcsúztatójával** is igazolni igyekezett a pánszláv hóbort jogosultságát, az már igazán szomorú jelenség. **Ezzel a tót beszéddel** nemcsak azok lettek megsértve, akik akár őszinte, akár formális részvétből megjelentek P e n z e l Antal temetésén, de első sorban meg lett sértve az az elv is, hogy **egy magyarországi orvosnak** végtsisztességét egy **magyar pap** a Hurbánok és Jurigák nyelvével meg ne szentségtelenítse!“ (Nyugatmagyarországi Híradó. Pozsony, 1908. XXI. évfolyam, 137. szám. Kedd, június 16, strana 4)

† František Trsztyénszky (1835-1910). In: Cirkévné listy, 1910, roč. 24, č. 5, s. 158. O záslužnom účinkovaní Františka Trstenského sa píše aj v časopise bratislavského evanjelického zboru *Evanjelická Bratislava*, 2011, č. 1, s. 27 v príspevku M. Kamenského *Evanjelický a. v. zbor v Bratislave po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867*.

Tu „náš“ historik neprávom použil v slovenskom texte adjektívum *uhorský*, lebo všetky údaje hovoria o tom, že dotýčným maďarským vlastencom, najmä však architektovi Lechnerovi išlo o pokus stvorit' rýdži maďarský národný stavebný sloh (tak to formulujú aj autori citovanej práce *Kostoly a kaplnky hlavného mesta SSR Bratislavy*), preto sa vraj opieral o orientálnu ornamentiku výrobkov umeleckého remesla starých Maďarov, o ľudovú architektúru segedínskeho vidieka, o kamenné rašelinou či maltou oblepené zadunajské brány. Keďže išlo o pokus, ťažko možno hovorit' o nejakom etablovanom maďarskom národnom stavebnom štýle, ktorý by mal byť predmetom akejsi iracionálnej slovenskej pomsty.

Slovo *uhorský* je aj v tomto citáte použité v protiklade so všetkými údajmi o tomto kostole, ako ich vo svojej knihe prezentuje i „náš“ historik. Platí o ňom to, čo sme už uviedli v predchádzajúcej poznámke.

Proti tomuto autoritatívnemu výberu typického symbolu Slovenska vraj nikto neprotestoval (s. 105). Zrejme nikto nevie povedať, ani si spomenúť, či pán Meeus mal alebo nemal pri svojom výbere nejaké indície alebo „dobře informovaných“ poradcov zo Slovenska alebo z Maďarska.

- 67 | Naposledy to zreteľne ukázala spolupráca Jána Figeľa, terajšieho predsedu politickej strany Kresťanskodemokratické hnutie, s predsedom maďarskej politickej strany MOST-HÍD Bélom Bugárom pri aktívnom presadzovaní a schvaľovaní v Národnej rade Slovenskej republiky návrhu nového protislovenského deštruktívneho zákona o používaní jazykov národnostných menšín v Slovenskej republike.
- 68 | NOVÁK, J.: Rodové erby na Slovensku. I. Martin : Osveta 1980, s. 35. Pozri aj NOVÁK, J.: Úprava písania priezvisk historických rodov. In: Slovenská archivistika, 1979, roč. 14, č. 2, s. 175-178 i HORVÁTH, P.: O potrebe a zásadách slovenskej transkripcie rodových mien a priezvisk. In: Slovenská archivistika, 1980, roč. 15, č. 2, s. 199-211.
- 69 | Vo vydaní Pravidiel slovenského pravopisu v roku 1991 a potom aj v ďalších vydaniach sa píše: „Zásady písania historických osobných mien z uhorského obdobia slovenských dejín boli vypracované v súlade so závermi komisie pre historickú terminológiu pri Historickom ústave SAV, ktoré sa prediskutovali aj za účasti ďalších historikov, literárnych a právnych historikov, jazykovedcov, archivárov a bibliografov.“ (Pravidlá slovenského pravopisu. Bratislava : VEDA 1991, s. 40)
- 70 | Pozri J. Doruľa, O historizme v písaní niektorých mien a názvov, s. 212 i HORVÁTH, P.: Neuvážený návrh na zrušenie slovenskej transkripcie starých rodových mien a priezvisk (Historický časopis, 1999, roč. 47, s. 306-315). P. Horváth v obsiahlejšom príspevku s celou svojou nevšedou erudíciou a vynikajúcou znalosťou problematiky dostatočne zreteľne odpovedal na obnovené námietky E. Kowalskej proti používaniu slovenskej grafiky pri písaní historických rodových priezvisk z uhorského obdobia slovenských dejín.
- 71 | Pozri J. Doruľa, O jednom ďalšom z mnohých hriechov zlých Slovákov, s. 6-7.
- 72 | Pozri J. Doruľa, O historizme v písaní niektorých mien a názvov, s. 214-215. Aj Svorad Zavarský, ktorý referuje o novom maďarskom neolatinistickom periodiku *Camoenae Hungaricae* uverejňujúcim príspevky len v svetových jazykoch, o. i. píše: „Kvalitu a vedeckú úroveň periodika *Camoenae Hungaricae* však znižuje jeden «drobný» detail: Hoci ani jeden z uverejnených textov nie je v maďarskom jazyku, geografické názvy a osobné mená viažuce sa k Slovensku sú v cudzojazyčnom kontexte uvedené v maďarskom znení.“ (ZAVARSKÝ, S.: Kde sídlili uhorské múzy? In: Slavica Slovaca, 2008, roč. 43, č. 2, s. 165) A ďalej poznamenáva: „Je smutné, že ani odborníci v oblasti

novolatinskej filológii nereflektujú skutočnosť, že v období, o ktorom píšete, bol úradný jazyk uhorského štátu latinský. Ak teda chcú byť historicky korektní, prečo radšej nepoužívajú latinské názvy, keď už sa zdráhajú použiť súčasný geografický názov lokalít? Podľa latinského alebo slovenského názvu dokáže lokalitu identifikovať ktorýkoľvek odborník na celom svete, či už na historickej alebo na súčasnej mape, čo sa o maďarských názvoch nedá povedať.“ (Tamže) Ako ďalej píše S. Zavarský, čudne pôsobí aj to, že v jednom príspevku uverejnenom v talianskom jazyku „krstné meno slovenského jezuitu Juraja Rajčániho je uvedené v maďarskej podobe *György*. Jezuita Juraj Rajčáni (1669-1734) sa narodil v Zemianskych Kostoľanoch, jeho brat Ján, tiež významný slovenský jezuita, sa narodil v Nitre. Obidvaja bratia pochádzali zo slovenského zemianskeho rodu.“ (Tamže, s. 165-166)

Svoju poslušnú usilovnosť i nepochybný úmysel kráčať v tomto smere demonštroval na uvedenom vedeckom seminári S. Ondrejovič, keď z pozície moderátora vyslovil námietku, že napríklad písaním mákkého *i* v priezvisku *Pálfi* sa nositeľovi tohto mena odoberá šľachtictvo, preto treba také písanie zmeniť. Hoci jeho námietke chýba akákoľvek odbornosť, „dobrý úmysel“ jej autora je nad všetku pochybnosť. Práve ten ho zaraďuje medzi činiteľov, ktorí sú schopní, ba veľmi ochotní daný problém „vyriešiť“ podľa prebojovanej maďarskej predstavy, t. j. opäť zaviesť maďarskú grafiku do písania spomínaných mien v kontexte slovenského jazyka.

Pozri J. Doruľa, O jednom ďalšom z mnohých hriechov zlých Slovákov, s. 6-10.

Treba poznamenať, že ako podpredseda SAV spravoval v tom čase spoločenské vedy Dušan Kováč, dnes hlavný redaktor Historického časopisu, vydávaného Historickým ústavom SAV.

V zborníku materiálov z konferencie konanej v roku 2006 informuje riaditeľ Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV Slavomír Ondrejovič o úmysle zmeniť Pravidlá slovenského pravopisu v časti o písaní historických mien, lebo vraj „riešenia, ktoré predkladajú Pravidlá slovenského pravopisu, sú v tejto veci neprijateľné a treba sa pokúsiť o ich novú formuláciu.“ (ONDREJOVIČ, S.: Niekoľko zásadných marginálií k Pravidlám slovenského pravopisu. In: Dynamické tendencie v slovenskom pravopise. Ed. Matej Považaj. Bratislava : VEDA 2009, s. 139) Aj v časopise *týždeň* upokojuje S. Ondrejovič svojich netrpelivcov – informuje tam o chystanom prehodnotení pravidiel písania historických mien, „keďže sa neujalo pravidlo prepí-

73

74

75

76

plány na „prehodnotenie“ slovenskej grafiky v historických menách

sovať mená ako Pálffy a Zichy do poslovenčenej podoby Pálfi a Ziči.“ Treba však povedať, že nezaujaty pozorovateľ by musel konštatovať, že písanie týchto mien podľa pravidiel sformulovaných v Pravidlách slovenského pravopisu sa v slovenskej odbornej historickej spisbe bežne uplatňuje, pevne sa v nej ustálilo (uplatňuje sa v šesťzväzkovom Slovenskom biografickom slovníku, v mnohozväzkovej edícii Pramene, v Dokumentoch slovenskej národnej identity a štátnosti, vo väčšine vedeckých a odborných časopisov a v mnohých ďalších pramenných a monografických dielach o slovenských dejinách a kultúre i v dielach spisovateľov a publicistov). Vehementne, priam zúrivo sa slovenská grafika v týchto menách unisono odmieta zo strany maďarských „vlastencov“ a ich slovenských prisluhovačov.

- 77 KOVÁČ, D.: Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 1, s. 135-137.
- 78 Tu sa žiada pripomenúť, že v Slovenskom biografickom slovníku (od roku 833 do roku 1990), Martin : Matica slovenská 1986-1994, sa pri každom mene uvádzajú všetky jeho písomne doložené varianty a, ako sme už tu uviedli, ani „vo vedeckých publikáciách na Slovensku sa neobchádzajú doložené pravopisné varianty osobných mien, ale uvádzajú sa vždy, keď to vedecká presnosť v nejakej súvislosti vyžaduje.“
- 79 V reakcii na citované údaje D. Kováča Anton Hrnko o. i. píše: „Najproblematickejšie na celom ťažení za revíziu rozhodnutia predchádzajúcej generácie historikov a jazykovedcov je stretnutie sa komisie, o ktorej hovorí Dušan Kováč. Na rozdiel od historikov a jazykovedcov 70. a 80. rokov minulého storočia, ktorí o uvedenej téme široko verejne diskutovali, spomínaná komisia sa stretla tak povediac komorne, za zatvorenými dverami. Stretli sa v nej prevažne ľudia, ktorí sa s uvedenou zmenou nestotožnili a v svojich prácach ostentatívne nerešpektujú Pravidlá slovenského pravopisu a najnovšie i zákon o štátnom jazyku. (...) Len aby sa nepovedalo, zavolali aj niektorých stúpcov uvedenej zmeny, ale tí na výsledok rokovania nemohli mať vplyv. Pokiaľ mi je známe, na zasadnutí uvedenej komisie síce nejaký návrh bol predložený, ale žiaden schválený nebol.“ (HRNKO, A.: Ad: Dušan Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 2, s. 344)
- 80 So svojou kritikou sa k D. Kováčovi solidárne pridal M. Zemko, ďalší člen spomínanej iniciovanej komisie, v príspevku *Ad: Dušan Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín*. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 4, s. 725-727.

Pravidlá slovenského pravopisu. Bratislava : VEDA 1991, s. 40, 2. vyd. 1998 s. 38, 3. vyd. 2000 s. 42. Už Ján Kollár napríklad píše: Hrabě Cobor; k zámku hraběte Cobora; Rákoci; Rákociho notu; „Pod Rákocjm“ *Gířjm*, čili staršjm, genž rozdjlný gest od pozdějšjho *Františka* (Wýklad čili Přjmětky a Wyswětliwky ku Sláwy Dceře. S obrazy, s mappau a s Přjdwkem drobnějšjch básnj rozličného obsahu, od Jana Kollára. W Pešti, tiskem Trattnera a Károliho 1832, s. 304, 308, 323, 441).

81

Cobor, Rákoci

A. Hrnko, Ad: Dušan Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín, s. 344.

82

Slavomír Szabó napríklad píše: „Slovenská podoba mena **Rákoci** vznikla ako hlásenie sa Slovákov k uhorským dejinám, prijatie niekdajších uhorských politikov za svojich a prispôsobenie ich mien slovenskému pravopisu. Svedčí o tom napríklad rozsiahly výskum historika Branislava Varsika, uverejnený v trojzväzkovom diele Osídlenie Košickej kotliny. Uhorsko bolo pritom mnohonárodnostný štát. Nakoniec aj rodokmeň **Františka II. Rákociho** siaha po otcovskej línii do Čiech a jeho matka – Helena Zrínska, bola Chorvátko.“ (Rákóczi – Rákoci? In: <http://www.rakoci.webex.sk/meno.php>) Ako ďalej píše S. Szabó, „písanie mena Františka II. Rákociho malo v minulosti nejednotnú formu“ (Rakoczy, Rákóczy ...) a cituje aj Pravidlá slovenského pravopisu, ktoré upravujú písanie historických mien. No v Košiciach sa všetko zvrtilo, t. j. rozhodlo a aj rešpektovalo na základe autoritatívneho usmernenia veľkého maďarského „vlastenca“, vtedy generálneho riaditeľa na Ministerstve kultúry Slovenskej republiky. S. Szabó nás o tom informuje: „Dňa 10. 3. 2006 sa na zasadnutí prípravného výboru akcie «Rákóczi v Košiciach 1906-2006» zúčastnil generálny riaditeľ sekcie menšinových kultúr Ministerstva kultúry SR Róbert Dohányos. Podľa jeho názoru je súčasný stav zákona 270/1995 Z. z., v novelizáciách 260/1997 Z. z., 5/1999 Z. z. a 184/1999 Z. z. v rozpore s ústavnými právami, na základe ktorých má každá osobnosť právo uvádzať svoje meno v súlade so zápisom v rodnom liste. Z tohto dôvodu žiada, aby bol František II. Rákoci uvádzaný ako Rákóczi.“ Punktum. Ak dnes platí, že si osoba píše meno tak, ako ho má zapísané v rodnom liste, musí to platiť aj pre všetky osoby v celej minulosti tak, ako sa to mne (Dohányosovi) páči, hoci si to tá osoba písala všelijako, ja mám pre ňu svoj osobný rodný list. Čo tam po akýchsi smiešnych Pravidlách. Pán Róbert Dohányos bol vtedy predstaviteľom štátneho orgánu Slovenskej republiky.

83

*vrchnostenský
zásah maďarského
úradníka
slovenského
ministerstva*

- 84 Ak sa D. Kováč pri svojej kritike vraj násilného poslovenčovania historických mien pýta: „Kto dokáže zdôvodniť, že «Ziči» je niečo iné ako «Šekspír»?“ (c. d., s. 135), jednoznačnú odpoveď mu dáva ten jasne určený rámec, v ktorom sa uplatňujú pravidlá písania historických mien. *Shakespeare* nepatrí do tohto rámca, tak ako doň nepatrí ani meno hokejistu Žiga Pálffyho (ďalšia z námietok D. Kováča), ktorý si píše meno podľa právnych predpisov tak, ako si ho píše aj iní občania Slovenskej republiky.
- 85 HOLEC, R.: Trianonské rituály alebo úvahy nad niektorými javmi v maďarskej historiografii. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 2, s. 304.
- 86 R. Holec–J. Pál, Aristokrat v službách štátu, s. 13.
- 87 Rovnako si počína aj ďalší „náš“ historik, keď píše: „Ak niekto spolu s pomad'arčeným menom prevzal súčasne aj maďarskú identitu, je konkrétne tento fakt rešpektovať.“ (D. Kováč, c. d., s. 135)
- 88 Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo, s. 31.
- 89 Je teda mimo kontextu našej problematiky takéto tvrdenie D. Kováča: „Ak však vnímame fakt pomad'arčovania mien ako jav negatívny, je ťažko pochopiť presadzovanie násilného poslovenčovania historických mien, keď slovenský jazyk v zásade preberá zo všetkých jazykov pôvodné formy mien.“ (c. d., s. 135)
- 90 Z tohto pohľadu na celú oblasť prinajmenšom východného Slovenska statočne dohliada „správny“ vykladač slovenských dejín na Prešovskej univerzite: „Rozsiahlu kapitolu o dejinnom vývoji mesta od 18. storočia do roku 1918 spracoval P. Kónya, ale na rozdiel od predchádzajúcich autorov v prevažnej miere len na základe štúdia archívnych materiálov a literatúry maďarskej proveniencie. Výsledkom tohto neštandardného prístupu je, že táto časť dejinného vývoja Michaloviec je tendenčne interpretovaná do značnej miery z hungaristického pohľadu. Čitateľ preto nemá možnosť sledovať formovanie a vývin slovenskej zložky obyvateľstva, aj keď Michalovce boli začiatkom 19. storočia čisto slovenským mestečkom. Jednotlivé state kapitoly, zaoberajúce sa hospodárskymi, sociálnymi a spoločenskými otázkami, sú síce až detailne spracované, ale zväčša na základe archíválií bývalého stoličného archívu v Sátoráljajhelyi, kde sa pramenný materiál k slovenskému hnutiu nenachádza. Slovenská regionálna historiografia sa však otázkou zaostávania Zemplína v národnopolitickom a kultúrnom vývoji už podrobne zaoberala. To však autor nevzal do úvahy, akoby tunajší Slováci vôbec nežili svojím

„správny“ historik P. Kónya

- národným životom. Tu treba zdôrazniť, že predstavitelia slovenského národného hnutia sa napriek nepriaznivým podmienkam a prekážkam usilovali rozšíriť politické a kultúrne aktivity aj na východné Slovensko, vrátane Zemplína. Svedčia o tom početné výzvy, memorandá a rôzne iné dokumenty bernolákovského i štúrovského hnutia, vrátane dobovej slovenskej tlače, ktoré jednoznačne dokladajú, že tento región bol vždy územnou a etnickou súčasťou Slovenska. Výrazným svedectvom toho bol aj príchod slovenských dobrovoľníkov na východ, ktorý sa stretol so spontánnym ohlasom aj medzi obyvateľstvom okolia Michaloviec. O týchto skutočnostiach sa však autor v práci nezmieňuje.“ (TAJTÁK, L.: Dejiny Michaloviec. Košice : Typo Press 2007. In: Historický zborník, 2009, roč. 19, č. 1, s. 252-253)
- ZEMKO, M.: Ad: Dušan Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 4, s. 727. 91
- R. Holec, Trianonské rituály alebo úvahy nad niektorými javmi v maďarskej historiografii, s. 304-305. „Naši“ historici sa radi titulujú tými najhonosnejšími prívlastkami. Vo vyššie citovanom dokumente sa o nich a o „dotyčnom“ písaní mien píše trochu inak: „Tento úzus prijala veľká väčšina príslušníkov odbornej verejnosti a plne sa presadil na stránkach odbornej tlače. Existuje však malá skupina historikov, za to značná časť publicistov, ktorí uzákonený princíp pravidiel z dôvodov, o ktorých môžeme mať len domnienky, neprijala, a píše ďalej podľa princípov maďarského pravopisu aj v slovenčine.“ (Pozri tu s. 37.) 92
- A. Hrnko, Ad: Dušan Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín, s. 345. 93
- Tamže. 94
- D. Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín, s. 135. 95
- Pozri A. Hrnko, Ad: Dušan Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín, s. 344. 96
- M. M. Hodža, Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo, s. 30. 97
- Štefan Marko Daxner, V službe národa, s. 138. 98
- Pozri Akty slovenského národného zhromaždenia..., s. 189-190. 99
- Pozri J. Doruľa, O historizme v písaní niektorých mien a názvov, 100

s. 212 i P. Horváth, Neuvážený návrh na zrušenie slovenskej transkripcie starých rodových mien a priezvisk, s. 306-315.

- 101 *Kuševič/Kussewich*
Rohoň/Rohonyi Tak napríklad Ján Kollár píše vo svojom texte priezvisko v podobe *Kuševič*, ku ktorému uvádza historický doklad: *Sermo Magistri Jos. Kussevich*, alebo meno v podobe *Rohoň* s dokladom: *per Georg. Rohonyi* (Wýklad čili Přjmetky a Wysvětliwky ku Sláwy Dceře, s. 328, 329).
- 102 ZORA. Almanach na rok 1835. W Budíne, literami král. univers. tiskárne, s. 233, 235.
- 103 Větín o slovenčině. Levoča : Werthmüller 1848, s. 85.
- 104 Dobruo slovo Slovákóm, súcim na slovo, s. 15, 21.
- 105 Cestopis obsahující cestu do horní Italie (...) se zvláštním ohledem na slawjanské žiwly roku 1841. konanau a sepsanau od Jana Kollára. W Pešti, 1843. Tiskem Trattner-Károlyiho, s. 9, 13-14, 20, 354, 124, 219.
- 106 *Palfi* Medzi také vraj umelo utvorené novotvary, ktoré sa nikde v historických prameňoch nevyskytujú, zaraďuje D. Kováč aj meno *Palfi*, ktoré je v tejto podobe v písomnostiach bohato doložené. [Aspoň jeden doklad z textu Jána Kollára: *Zahrady Palfiho a Erdödiho* (Paměti z mladších let života Jana Kollára sepsány od něho samého. Spisy Jana Kollára. Díl čtvrtý. V Praze, Nákladem knihkupectví: I. L. Kober 1863, s. 195)] Zhodou okolností je rovnaká štandardizovaná podoba tohto mena v slovenčine i maďarčine. Typovo rovnaká („umelá“) je v oboch jazykoch aj štandardizácia mena *Ziči*, maď. *Zicsi*. Rozdiel je len v tom, že v maďarskej sa uplatňuje maďarská grafika – hláska č sa zapisuje zložkou *cs*, v slovenskej slovenská grafika s diakritikou, mäkkčeňom nad písmenom.
- 107 D. Kováč, Problém písania mien historických osobností z obdobia uhorských dejín, s. 136, 137.
- 108 *Dežöfi* Ján Kollár píše: „půl roku potom byl jsem pěstounem dvou mladých šlechticův Dežöfich“ (Paměti z mladších let života, s. 196).
- 109 Urbáre feudálnych panstiev. I. Ed. Richard Marsina a Michal Kušík. Bratislava : Vydavateľstvo SAV 1959, s. 380.
- 110 Aj R. Holec zisťuje: „Približne od roku 1863 sa začalo s pomadžarčovaním nemeckých a slovenských mien, aj s pomocou smerníc Miestodržiteľskej rady.“ (R. Holec–J. Pál, Aristokrat v službách štátu, s. 320)

Najnovšie aj Milan S. Ďurica konštatuje: „Je jedným z kriľavých paradoxov najnovšieho vývoja v našom štáte, že nad štyrmi pätinami veriacich občanov slovenskej národnosti skutočne rozhodujúca moc sa dostala do rúk predstaviteľov mikroskopických zoskupení občanov nášho štátu, Slovákom národne i nábožensky úplne cudzích, alebo odcudzených jednotlivcov. Za takýto vývoj spoločnosti sme zodpovední všetci.“ (Budeme mať aj Slovenskú univerzitu? In: Literárny (dvoj)-týždenník, 2011, roč. 24, č. 33-34, 5. 10. 2011, s. 8) Žiaľ, nejde len o mikroskopické zoskupenia a odcudzených jednotlivcov.	111
Pozri DORULA, J.: O slovensko-nemeckých jazykových vzťahoch v 17. storočí. In: Z histórie slovensko-nemeckých vzťahov. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV 2008, s. 7-95. Ako písali naši Nemci vo svojom jazyku osobné mená príslušníkov iných národností v Uhorsku, môžeme zistiť aj z iných publikovaných prameňov, napríklad aj z citovanej edície urbárov feudálnych panstiev, kde je na stranách 69-163 uverejnený obsahy urbár hradného panstva Červený Kameň z roku 1543 písaný po nemecky.	112
Štátny archív v Levoči, pobočka Levoča, Trieda XXII [XXI A - 418], č. 12 (Účtovná kniha mestských príjmov a výdavkov za roky 1582-1588), s. 347.	113
Tamže, s. 377.	114
Tamže, s. 430.	115
Tamže, s. 357. Pod signatúrou Trieda XIII, zv. 114 je k roku 1550 záznam: Connradt Kappeler, hauptmann auff Scharrosch.	116 <i>Scharrosch</i>
Trocha inak by to videl veľký maďarský vlastenec Péter Hunčík, ktorý by to všetko ľahko vysvetlil svojou „teóriou“ o troch tradičných, normálnych maďarských pohľadoch: Smerom hore sa vraj Maďar pozerá len na svojho boha, priamo sa díva napríklad na Nemca – a práve tento partnerský pohľad „priamo“ dovoľuje Maďarovi rešpektovať aj nemeckú grafiku v danom okruhu písania historických mien –, no a pohľad dolu, na Slováka, je pohľad grófa na kočiša, t. j. ľahostajný pohľad Maďara kamsi ponad hlavu Slováka. A taký pohľad celkom prirodzene, normálne ráta s bezpodmienečnou pokorou a podriadenosťou veľkopansky prehliadaného ubožiaka. (Pozri k tomu J. Doruľa, Slovenčina ako politikum včera aj dnes, s. 11.)	117
Na memorandovom zhromaždení v roku 1861 Jozef Miloslav Hurban povedal: „Ja nechcem byť advokátom žiadneho národa, a tak ani Nemca,	118

ale povedať musím, že Nemeč navzdor germanizovania svojho ani jedného Slováka nám neponemčil. Ja som býval prenasledovaný pre svoju národnosť od maďarónov, na ktorých žaloby odpovedať prinútený sú naučil som sa po nemecky písať. U baróna Geringera ležali celé stohy falošných denunciácií. Vykričali ma za zradcu vlasti, vyvolali ma za vraha celej monarchie, za komunistu, probovali všetko, ale všetko len pre lásku moju k národu svojmu! Čo sa dialo so mnou, dialo sa so všetkými vernými národovcami v našej vlasti uhorskej. (...) Čo bolo u iných ctnosť, to u nás hriech, čo u iných slávne, u nás ohavnosť; milovanie národa maďarského bolo vlastenectvom, milovanie slovenského – zradou vlasti!“ (Akty slovenského národného zhromaždenia..., s. 175-176)

- 119 J. Doruľa, Slovenčina ako politikum včera aj dnes, s. 4 a 11.
- 120 Hoci svojím rozsahom i obsahom je to zjavne nový text, strana MOST-HÍD ho do Národnej rady SR predložila ako novelizáciu zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín.
- 121 Aj pri uložení ratifikačnej listiny Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov urobila Slovenská republika vyhlásenie, že prijaté ustanovenia Charty bude uplatňovať v súlade s ústavou Slovenskej republiky a príslušnými medzinárodnými dohovormi bez ujmy na používaní štátneho jazyka a jeho výučby, zreteľne a presne sa v ňom vymedzuje aj územie, na ktorom sa v Slovenskej republike uplatňuje právo na používanie jazykov národnostných menšín v určených oblastiach verejného styku.
- 122 Solymos: Zákon bude pokrokom aj napriek tomu, akú máme koalíciu. In: SME 24. mája 2011.
- 123 V rozhovore, ktorý predseda politickej strany MOST-HÍD Béla Bugár poskytol maďarským novinám Új szó a ktorý tieto noviny uverejnili vo vydaní zo 14. januára 2011, povedal B. Bugár, že pri podpore návrhu predkladaného zákona ráta s podporou svojich politických spojencov v KDH, s ktorými sa už bol dohodol aj v prípade jazykového zákona.
- 124 Pozri napr. R. Holec, Trianonské rituály alebo úvahy nad niektorými javmi v maďarskej historiografii, s. 291.
- 125 Dobruo slovo Slovákom, súcim na slovo, s. 37.
- 126 Větín o slovenčině, s. 28, 52, 180.
- 127 Statistik des Königreichs Ungern. Ein Versuch von Martin v. Schwartner ..., s. 125.

politickí spojenci Bélu Bugára v KDH

Ďalší z radu zainteresovaných „našich“ historikov, pracovník Historického ústavu Slovenskej akadémie vied László Vörös, nevie nič o tom, že by slovenská inteligencia v 19.-20. storočí bola používala spojenie *starí Slováci*, ba nevedia o tom nič ani jeho kolegovia. Píše: „Signatári «*Stanoviska slovenských historikov, archeológov a jazykovedcov*» tiež tvrdia, že pomenovanie «*starí Slováci na označenie slovenského obyvateľstva v 9. a 10. storočí sa v odbornej literatúre používalo už od konca 19. storočia, keď sa začala formovať moderná slovenská profesionálna veda*». Pravdepodobne sa v tomto bode mýlia, lebo som sa s takýmto označením v textoch z pera slovenskej inteligencie z konca 19. a začiatku 20. storočia nestretol. Toto mi potvrdili aj ďalší kolegovia, ktorí sa veľmi intenzívne venovali štúdiu textov národovcov / historikov zo spomínaného obdobia. O starých Slovákoch sa nehovorí ani neskôr, v období medzi rokmi 1938-1945. Učenci a historici v spomínaných obdobiach písali jednoducho len o Slovákoch. (...) Omnoho pravdepodobnejšie sa zdá byť, že s adjektívom «starí» v spojení s etnonymom Slováci prišiel ako prvý Milan S. Ďurica v polovici 90. rokov.“ Hĺbku heuristiky „nášho“ historika charakterizujú vyjadrenia, ktoré značne relativizujú jeho vlastné tvrdenia: „Nemožno, samozrejme, vylúčiť, že sa spojenie «starí Slováci» či prípadne «staré Slovensko» vyskytlo i skôr a dokonca v iných jazykoch (češtine a nemčine, ako tvrdia niektorí zo signatárov *Stanoviska*), avšak zdá sa byť nesporným, že systematicky ho začal používať až Milan S. Ďurica a niekoľkí ďalší historici.“ (VÖRÖS, L.: Problém s pojmom „starí Slováci.“ Otázka narábania s etnonymami v historiografii. In: *História. Revue o dejinách spoločnosti*, 2010, roč. 10, č. 3-4, s. 90) Nuž, aj keď „náš“ historik toho až tak veľa nevie (kto vie, ako „veľmi intenzívne“ hľadal, keď nenašiel) a ak sa niečo aj vyskytlo (a ako sme videli, vyskytovalo sa toho dost), nemôže to ohroziť jeho neohrozené, hoci aj nedoložené a nepodložené tvrdenia i tvrdenia ďalších jeho rovnako „skúmajúcich“ kolegov, ku ktorých názorom sa jednoznačne pripája, ba ich aj potvrdzuje a dotvrdzuje.

STANISLAV, J.: Slovenský juh v stredoveku. I. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská 1948, s. 12, 14, 30, 108, 112.

Pozri tu vyššie citované slová Š. M. Daxnera.

Dve línie v slovenskom jazykovo-historickom vývine alebo slovensko-české vzťahy v predpisovnom období. In: XII. medzinárodný zjazd slavistov v Krakove. Príspevky slovenských slavistov. Bratislava : Slovenský komitét slavistov / Slavistický kabinet SAV 1998, s. 65-66.

128

„výskumy“
Lászla Vörösa,
ďalšieho „nášho“ historika
zo Slovenskej akadémie
vied

129

130

131

- 132 | Východiskom spoločného pomenovania Slovanov je základ *slověn-*; sufix *-ěn* mal aj variant *-jan*: *slověninъ* / *slovjaninъ*.
- 133 | Podrobnejšie o vývine pomenovania Slovákov pozri v knižke DORUĽA, J.: Tri kapitoly zo života slov. Bratislava : VEDA 1993, s. 7-23 i DORUĽA, J.: O vývine pomenovania Slovákov. In: Zahraniční Slováci a národné kultúrne dedičstvo. Ed. F. Bielik, J. Sirácky, C. Baláž. Martin : Matica slovenská 1984, s. 259-269. Uverejnili sme tam dostatočný počet dokladov z rozličných prameňov, ktoré ilustrujú proces vývinu pomenovania Slovákov.
- 134 | J. Stanislav, Slovenský juh v stredoveku, s. 14.
- 135 | Pozri aj tu vyššie doklad zo Schwartznerovej štatistiky Uhorska.
- 136 | ZÁBOJNÍK, J.: Problematika včasného stredoveku na Slovensku. In: Historický časopis, 2010, roč. 58, č. 2, s. 229-230.
- 137 | Pozri STANISLAV, J.: Starosloviensky jazyk. I. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1978, s. 35 a n.
- 138 | Citát je z recenzie spisu zostaveného J. Kollárom *Hlasové o potřebě jednoty spisowného jazyka pro Čechy, Morawany a Slowáky* (1846). In: Jozef Miloslav Hurban. Dielo. II. Bratislava : Tatran 1983, s. 380.
- 139 | Nie raz, stokrát si to prečítajte, Slováci! Je to dnes možno aktuálnejšie ako vtedy, keď to Ľudovít Štúr napísal.

Von dem Land und der Heimat der alten Slovaken

Das Verhältnis des madjarischen Schriftstellers Sándor Márai (im Jahre 1900 als Sohn des Rechtsanwalts Grosschmidt in Košice geboren) zu Slowakei und zu den Slovaken ist ganz identisch mit dem Verhältnis anderer gleichgesinnter madjarischer Patrioten, die schon ein Produkt der Zeit der hochgesteigerten Madjarisierung nach dem sog. österreichisch-madjarischen Ausgleich im Jahre 1867 waren. Von seinem Geburtsort behauptet Sándor Márai, daß zur Zeit seiner Jugend Košice eine madjarische Stadt war, in der er keine Gelegenheit slowakische Sprache zu erlernen hätte. Im Beitrage werden relevante Angaben und Belege angeführt, die klar beweisen, daß Košice in ihrer ganzen Geschichte nie so eine madjarische Stadt war, wie es Sándor Márai behauptet.

In seinen Erinnerungen im Buch *Föld, föld! ...* (Übersetzung ins Slowakische erschien im Verlag Kalligram im J. 2010) bekennt Sándor Márai ganz emotional seine Liebe zu Ungarn (Magyarország) und zur madjarischen Sprache als seiner eigentlichen Heimat. Er betont dabei nachdrücklich, welche gefährliche Bedrohung die Slaven bedeuteten und wie empfindlich die Madjaren diese Gefahr wahrnehmen, wie bedrückend und emotional sie die ganze madjarische Gemeinschaft in allen gesellschaftlichen Schichten empfindet.

Im Sinne der Ausführungen und Vorstellungen der madjarischen, besonders der neuzeitlichen Historiographie betrachtet Sándor Márai das multinationale Ungarland (Uhorsko) als einen madjarischen Staat (Magyarország). Im Beitrage werden Argumente und Belege angeführt, die beweisen, daß so eine Vorstellung, die sonst als Rechtfertigung der gewaltsamen Madjarisierung dienen sollte, ganz falsch und unbegründet ist, so daß sie entschieden abzulehnen ist.

Im weiteren werden auch Argumente und Belege vorgelegt, die darauf hinweisen, daß die Ansichten solcher Autoren und Geschichtsforscher, die in Übereinstimmung mit Ausführungen madjarischer Historiographie ein verstelltes, verlogenes Bild von der historischen, kulturellen und sprachlichen Entwicklung der Slovaken und von ihrer Rolle als Mitgestalter und Aufbauer der gemeinsamen Heimat darstellen, erfunden und unbegründet sind. Diese Ausführungen betreffen die Schreibart sog. historischer Namen aus der ungarischen Periode der slowakischen Geschichte, die Benennung des von Slovaken bewohnten Landes sowie das Alter (Altertümlichkeit) der slowakischen Ansiedlung an der mittleren Donau und an der March und der Altertümlichkeit der Benennung der Slovaken in Nachbarschaft der slavischen und nichtslavischen Völker.

Ján Doruľa

O krajine a vlasti starých Slovákov

Upravená verzia štúdie *Hornouhorsko-košický Uhromad'ar Sándor Márai v osídlach karpatsko-uhorskej slovansko-slovenskej traumy*, uverejnenej v *Slavica Slovaca*, roč. 46, 2011, č. 2, s. 97-142.

Vydavateľ: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

Prvé vydanie.

Miesto vydania: Bratislava

Rok vydania: 2011

Počet strán: 92

ISBN 978-80-89489-04-6

Technický redaktor: Mgr. Juraj Molčányi

Návrh obálky: Mgr. art. Ľubo Michalko

© Univ. prof. PhDr. Ján Doruľa, DrSc.

Z tlačových podkladov Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV
vytlačila tlačiareň Adriána Bural'a, Jovsa 229, e-mail: bural@minet.sk.

Publikácia vznikla v rámci riešenia
grantového projektu VEGA 2/0020/2009-2012